

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MİMARLIKTA YEREL VE EVRENSEL DEĞERLER ARASINDA EV
MEKÂNININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilem DAĞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Bina Bilgisi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Figen Kafescioğlu

Nisan 2023

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MİMARLIKTA YEREL VE EVRENSEL DEĞERLER ARASINDA EV
MEKÂNININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilem DAĞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Bina Bilgisi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Figen Kafescioğlu

Nisan 2023

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım klavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Dilem DAĞ

abileme,

ÖNSÖZ

Mimarlıkta yerel ve evrensel değerler arasında ev mekânının incelenmesini amaçlayan bu çalışma, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Bina Bilgisi Yüksek Lisans Programı'nda hazırlanmıştır.

Tez sürecinde tecrübesini, yardımlarını ve anlayışını esirgemeyen ve çalışmama tüm süreç boyunca destek sağlayan sevgili danışmanım Doç. Dr. Figen Kafescioğlu'na, tez sürecinde motivasyonumu korumamı sağlayan tüm arkadaşlarıma, hayatımın her alanında desteklerini her daim yanımda hissettiğim annem Ayla Dağ, babam Ahmet Dağ ve kardeşim Cenk Dağ'a teşekkürlerimi sunarım.

Nisan 2023

Dilem DAĞ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ..	21
1.1 Konunun Önemi ve Amaçlar.....	21
1.2 Tezin Soruları	23
1.3 Tezin Yöntemi.....	23
2. MİMARLIKTA ELEŞTİREL ZEMİN ARAYIŞI	25
2.1 Bağlamsal Çerçeve Olarak Modernite	25
2.2 Fenomenoloji ve Yer Kavramı	28
2.3 Eleştirel Bölgeselcilik ve Öne Çıkan Kavramları	33
2.3.1 Zaman, Mekân ve Yer Üzerine Tartışmalar.....	33
2.3.1.1 Mimarlık düşüncesinde yer kavramına dair yaklaşımlar	34
2.3.1.2 Eleştirel bölgeselcilik düşüncesinde yer-biçim kavramı.....	39
2.3.2 Tektonik Form.....	41
2.3.2.1 Arkitektonik ve skenografik.....	44
2.3.3 Görsel ve dokunsal	44
2.3.4 Doğal ve yapay.....	45
2.3.5 Tipoloji ve topoğrafya	46
2.4 Eleştirel Bölgeselcilik ve post-modernizm	46
2.5 Bölüm Sonucu olarak kavramsal haritama.....	48
3. YEREL VE EVRENSEL KÜLTÜR ARASINDA EV MEKÂNI	49
3.1 Mekân ve Yer Tartışmaları Arakesitinde Konut ve Ev	49
3.2 Modern Mimarlık, Evrensellik ve Ev Mekânı	51
3.2.1 Modern mimarlık ve manifesto olarak ev mekânı	51
3.2.2 Türkiye’de modern mimarlığın gelişimi	57
3.3 Yerel Mimarlık, Kimlik ve Ev Mekânı	58
3.3.1 Yerel mimarlık tartışmaları	58
3.3.2 Tarihsel süreçte anadolu’da yerellik ve ev mekânı	61
3.3.3 Yerel bir konut tipi olarak Türk evi ve tartışmaları	64
3.4 Bölüm Sonucu	67
4. EV MEKÂNININ ELEŞTİREL BÖLGESELCİLİK KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	69
4.1 Evrensel ve Yerel Arasında ev mekânı değerlendirme kriterleri	69
4.1.1 Eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kavramları üzerinden seçilen konut yapılarının değerlendirilmesi	69
4.2 Modern ve Yerel Tartışmaları Çerçevesinde İncelenen Yapı ve Mimarlar	73
4.2.1 Adnan Kunt Evi, Utarit İzgi, Asım Mutlu, Esad Suher	75
4.2.2 Gürel Evi, Sedat Gürel	80
4.2.3 Nail Çakırhan Evi, Nail Çakırhan	84
4.2.4 Kantagon Evi, Cengiz Bektaş	88
4.2.5 Demirci Yazlık Konutu, Şevki Pekin.....	92
4.2.6 Demir Evleri, Turgut Cansever	96
4.2.7 Bağ Evi, Serhat Akbay	100

4.2.8 B2 Evi,Han Tümertekin	104
4.2.9 Mazı Evi, Nevzat Sayın.....	108
4.2.10 Mutlu Evi, Ersen Grsel.....	113
4.2.11 KA Evi, Hasan alışlar	117
4.2.12 T Evi, Cem Sorguç	121
4.3 Bölüm Sonucu	125
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	128
KAYNAKLAR.....	136
EKLER.....	141

KISALTMALAR

Alm.	: Almanca
İng.	: İngilizce
Fr.	: Fransızca
Lat.	: Latince
T.	: Türkçe
Ör.	: Örneğin,örnek
vb.	: Ve benzeri,ve başkaları

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Modern kelimesinin anlam katmanları.....	26
Şekil 2.2 : Geleneksel dönem’den modern dönem deneyiminin yapısının değişimi.	27
Şekil 2.3 : Tarihsel süreçte modernizmin ortaya çıkışı ve post-modern dönem.....	28
Şekil 2.4 : : Kenneth Frampton’ın ilk kez 1983 yılında yayınladığı makalesindeki Eleştirel Bölgeselcilğe Doğru Altı Nokta	33
Şekil 2.5 : 1987 yılında aynı 1983 yılında yayınladığı makaleden geliştirerek yayınladığı Bölgeselci Mimarlık için On Nokta.	33
Şekil 2.6 : Kartezyen koordinat sistemi	34
Şekil 2.7 : İnşa ve ikamet arasında anlamsal örtüşme	35
Şekil 2.8 : Zumthor’da atmosferi oluşturan dokuz nitelik.....	37
Şekil 2.9 : Frampton’da, inşa edileni oluşturan üç vektör; topos, typos, tectonic	41
Şekil 2.10 : Karl Bötticher’in Tektonik düşüncesi.	42
Şekil 2.11: Gottfried Semper ilkel kulübeyi (primordial dwelling) dört temel unsura bölmüştür.	42
Şekil 2.12: Säynatsälo Belediye Binası, Alvar Aalto,1952.	45
Şekil 2.13: Post-modern dönemde bölgeselciliğin konumu. (Frampton,1983).	47
Şekil 2.14: Araştırmanın kavramsal omurgası.....	48
Şekil 3.1: Norberg-Shulz’un tanımladığı İkametin dört çeşidi ve gerçekleştirdiği mekânları.....	51
Şekil 3.2: Gerrit Rietveld’in tasarladığı Schröder evi	52
Şekil 3.3: Piet Mondrian’ın De Stijl akımı ilkleri çerçevesinde resmettiği tablo, Tableau I, 1921, Gemeentemuseum Den Haag.....	52
Şekil 3.4: Le Corbusier’in 1920’lerde ortaya koyduğu modern mimarlık manifestosu için beş ilke..	53
Şekil 3.5: : Le Corbusier’in beş ilke için yaptığı eskizler; (a) pilotiler, (b) teras çatı, (c) serbest plan, (d) bant pencere, (e) serbest cephe	53
Şekil 3.6: : Le Corbusier ve Pierre Jeanneret, 1924 , Auteuil’de iki ev (Le Corbusier,2014).....	54
Şekil 3.7: Villa Savoye, teras çatıda bahçe kullanımı (1928-1931).	54
Şekil 3.8: Le Corbusier ve Pierre Jeanneret, 1924 , Auteuil’de iki ev (Le Corbusier,2014).....	54
Şekil 3.9: <i>Fallingwater</i> Evi, Frank Lloyd Wright.	55
Şekil 3.10: Brooks tarafından Frank Lloyd Wright’ın tasarım yaklaşımını anlatan Usonian evinin diyagramı	55
Şekil 3.11: Farnsworth evi, Ludwig Mies Van der Rohe	56
Şekil 3.12: 1930-1940 yılları arasında Arkitekt dergilerinde yayınlanmış bazı konut örnekleri.	58
Şekil 3.13: Bölgeselcilik üzerine iki yaklaşım; vernakülerizm ve modernbölgeselcilik (Eleştirel Bölgeselcilik).....	59
Şekil 3.14: : MoMA’da gerçekleşen "Mimarsız Mimarlık" sergisi	60
Şekil 3.15: : Hassan Fathy, Yeni Gurna Köyü, 1948	60
Şekil 3.16: Hassan Fathy, Yeni Bariz Köyü, 1967	60
Şekil 3.17: Çatalhöyük, Konya.....	61
Şekil 3.18: Hacılar Höyüğü, Burdur	62
Şekil 3.19: Anadolu’da evlerin oluşumunu belirleyen ortamlar (Sözen, M. ve Eruzun, C.,1992)	63

Şekil 3.20: Bektaş'a göre Türk evinin ilkeleri	65
Şekil 3.21: : Muğla evinde açık,yarı açık,kapalı mekân geçişleri.	66
Şekil 3.22: : Yerel ve evrensel değerler arasında araştırma kriterlerinin oluşturulması.	68
Şekil 4.1: Seçilen konut yapılarının analiz, yorumlama ve değerlendirme süreci.....	70
Şekil 4.2: Modern ve Yerel tartışmaları çerçevesinde incelenen yapılar.	73
Şekil 4.3: Modern ve Yerel tartışmaları çerçevesinde incelenen yapılar.	74
Şekil 4.4: Adnan Kunt Evi.	75
Şekil 4.5: Kunt Villası konumu..	75
Şekil 4.6: Sahile dolgu yapılmadan önce Kunt Villası vaziyet ilişkiskilerini gösteren kat planı.	76
Şekil 4.7: Kunt Villası zemin ve birinci kat planı.....	77
Şekil 4.8: Kunt Villası ahşap malzemesinin yapıda kullanımı ve detaylar.	77
Şekil 4.9: Sahile dolgu yapılmadan önce Kunt evi. (Salt Arşiv)..	78
Şekil 4.10: Ahşap girişlerin metal kenetlerle betonarme strüktüre bağlanma detayı, arka tarafta rampa ile giriş kapısına bağlanması,dış cephede ahşap paneller, teraslarda bulunan metal korkuluk ve yağmur suyunun tahliyesini sağlayan metal zincir (Salt Arşiv)..	79
Şekil 4.11: Kunt Villası, yarı açık bahçeden salona/sofaya bakış..	79
Şekil 4.12: Kunt Villası, salondan üst kattaki sofaya bağlantı. (Salt Arşiv).....	79
Şekil 4.13: Gürel Evi.	80
Şekil 4.14: Gürel Evi'nin konumu.	80
Şekil 4.15: Gürel Evi'nde ortak yaşam alanları olarak avlular.....	82
Şekil 4.16: Gürel Evi zemin kat planları.....	83
Şekil 4.17: Gürel Evi kesiti.....	83
Şekil 4.18: Evin doğal ve yapısal teraslarının deniz ile kurduğu ilişki.....	83
Şekil 4.19: Evin koridorları, arazi ile bütünleşen patikalar,sokaklar.....	84
Şekil 4.20: Nail Çakırhan Evi.	84
Şekil 4.21: Nail Çakırhan Evi'nin konumu	85
Şekil 4.22: Evin çevresiyle, doğayla ilişkisi	85
Şekil 4.23: Evin güney cephesinin manzarası	85
Şekil 4.24: Nail Çakırhan Evi zemin kat planı	86
Şekil 4.25: Evin ön kısmında bulunan divan/veranda.....	84
Şekil 4.26: Nail Çakırhan Evi ahşap işçiliği.	87
Şekil 4.27: Nail Çakırhan Evi geleneksel mobilya kullanımı.....	87
Şekil 4.28: Kantagon Evi.	88
Şekil 4.29: Kantagon Evi'nin konumu.	88
Şekil 4.30: Cengiz Bektaş'ın ilk kurguladığı haliyle Kantagon Evi, birinci katta bulunan yarı açık teras kapatılmadan önce.	90
Şekil 4.31: Kantagon Evi kat planları ve Kesiti.	91
Şekil 4.32: Kantagon Evi, Cengiz Bektaş	91
Şekil 4.33: Kantagon Evi görünüşler.	92
Şekil 4.34: Demirci Yazlık Konutu.	92
Şekil 4.35: Yazlık Ev'in konumu.	93
Şekil 4.36: Zemin,Birinci ve Çatı planı ve aksonometrik çizim.	93
Şekil 4.37: Vaziyet Planı, Yazlık Konut.....	94
Şekil 4.38: Zemin kattaki şömine ve teras alana açılan kapı.	94
Şekil 4.39: Yazlık konutun çevresiyle ilişkisi..	95
Şekil 4.40: Demir Evleri...	96
Şekil 4.41: Demir Evleri ve konumu...	96

Şekil 4.42: Demir Evleri tipler.....	97
Şekil 4.43: Demir Evleri.....	98
Şekil 4.44: Taş malzemesinin dokunsallığı.....	99
Şekil 4.45: Merak duygusunu harekete geçiren kesişim noktaları,patikalar..	99
Şekil 4.46: Teras çatı ve bacaların deniz manzarası ile birlikte oluşturduğu tektonik ifade.....	99
Şekil 4.47: Bağ Evi, Serhat Akbay.....	100
Şekil 4.48: Bağ Evi'nin konumu.	100
Şekil 4.49: Bağ Evi,doğu batı aksı üzerinde konumlanmaktadır.....	101
Şekil 4.50: Zemin Kat Planı.....	102
Şekil 4.51: Bağ evinin bağlam ve peyzaj ile kurduğu ilişki	102
Şekil 4.52: Ahşap karkas sistemin inşa süreci.....	103
Şekil 4.53: Bağ evi karkas sistemi gösteren perspektif	103
Şekil 4.54: B2 Evi.....	104
Şekil 4.55: B2 Evi'nin konumu.....	104
Şekil 4.56: B2 Evi zemin kat planı ve kesiti.....	105
Şekil 4.57: B2 Evinin üst kottan görünümü, topoğrafya içinde kaybolması.....	105
Şekil 4.58: B2 Evi, Ön Cephe.....	106
Şekil 4.59: Eskizler aracılığıyla evin tektonik ifadesinin kurgulanması....	106
Şekil 4.60: Taş ve beton malzemeleri arasındaki geçiş, malzemenin dokunsal niteliğinin atmosfere katkısı.....	107
Şekil 4.61: Mazı Evi.	108
Şekil 4.62: Proje alanı konumu.....	108
Şekil 4.63: Zeytinli Matrisin oluşum sürecini gösteren eskizler	109
Şekil 4.64: Mazı Evi vaziyet planı, kat planı ve kesitler	110
Şekil 4.65: Mazı evinin çelik konstrüksiyonu ve yöredeki kamışlar aracılığıyla oluşturulan yarı açık alanlar.....	111
Şekil 4.66: Araziden toplanan taşlar ile örülen duvarlar.	111
Şekil 4.67: Mazı evine yukardan bakış.....	112
Şekil 4.68: Zeytin ağaçları içinde kaybolan Mazı Evi.....	112
Şekil 4.69: Mutlu Evi.....	113
Şekil 4.70: Proje alanı konumu.....	113
Şekil 4.71: Mutlu Evi kat zemin,birinci kat planları,kesitler ve görünüşler.....	114
Şekil 4.72: Mutlu Evi'nde yapıya eklenen yarı açık teras alanları.	115
Şekil 4.73: Mutlu Evi'nin doğal çevre ile uyumu.....	116
Şekil 4.74: Mutlu Evi'ne dair farklı açılardan perspektifler.....	116
Şekil 4.75: KA Evi.....	117
Şekil 4.76: Proje alanı konumu.....	117
Şekil 4.77: KA evine arazinin içinden perspektif.....	118
Şekil 4.78: KA Evine yukarıdan bakış	118
Şekil 4.79: KA Evinin farklı perspektifleri.....	119
Şekil 4.80: KA Evi zemin ve birinci kat planları.....	119
Şekil 4.81: KA Evi iç mekânları.....	120
Şekil 4.82: KA Evi kesitleri.....	122
Şekil 4.83: T Evi.....	121
Şekil 4.84: Proje alanı konumu.....	122
Şekil 4.85: T Evi vaziyet perspektifi	122
Şekil 4.86: T Evi vaziyet planı	123
Şekil 4.87: T Evi kesiti.	123
Şekil 4.88: T Evi kademeli mekânsal kurgu.....	123

Şekil 4.89: T Evi kat planları	124
Şekil 4.90: T Evi sistem detayı ve evin içinden bahçeye doğru bakış	124
Şekil 4.91: T Evi'nin doğal çevre ile ilişkisi.	124
Şekil 4.92: Araştırma gruplarına göre incelenen yapıların eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi.....	125
Şekil 4.93: 2000 öncesinde ve 2000 sonrasında inşa edilen konutların eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kriterleri çerçevesinde karşılaştırılmalı analizi	127

MİMARLIKTA YEREL VE EVRENSEL DEĞERLER ARASINDA EV MEKÂNININ İNCELENMESİ

ÖZET

19.yy'da, endüstri devrimi sonrası, modernleşme süreçlerinin başlamasıyla birlikte, mimarlık nesnesinin tekil ve özel varoluşu sarsılmış, küresel ölçekte seri üretim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte mimarlık geniş kitlelerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde pozisyon almıştır. Modernizm, bir taraftan geleneğin dogmatik sınırlarından özgürleşmeyi sağlarken, bir taraftan bireyi anlamın net bir şekilde yaşandığı geleneksel dünyadan kopararak, yersiz yurtsuz kılmıştır. Araştırma, bu çerçevede küresel ve yerel değerler bağlamında nitelikli mimarlık ürününü oluşturan değerleri, bireyin yaşam dünyasını yansıtan ev-mesken yapı türü üzerinden, eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kavramları aracılığıyla ortaya koymayı hedefler. Bu çalışmada, evin yeryüzüyle temasında kurulan kültürel, çevresel ve sosyal yapıyı eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kavramları aracılığıyla açıklayarak yere dair farklı yaklaşımları ortaya koymak, *tipoloji*, *topoğrafya*, *tektonik* kavramları ölçüt alınarak evin bağlamla kurduğu ilişkiyi irdelemek, Türkiye'deki geleneksel ve çağdaş konut mimarlığında üretilen nitelikli ev örneklerini incelemek hedeflenmektedir. Bu çerçevede varoluşumuzu konumlandıran bir yer olarak 'ev' mekânı yerel ve evrensel kodlar üzerinden incelenmiş, kültür ve doğal çevreyle kurulan *yerleşme* hali irdelenmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında mevcut literatürde bulunan kavram ve söylemler haritalanarak çalışmanın odak noktaları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, seçilen mimarlar ve yapıları listelenerek, eleştirel bölgeselciliğin topoğrafya, tipoloji, tektonik form, doğal/yapay kavramları üzerinden incelenmiş, oluşturulan araştırma grupları aracılığıyla ev mekânının yerle kurdukları diyalog, yerel ve evrensel değerler arasında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yerellik, evrensellik, modernite, eleştirel bölgeselcilik, yer, topoğrafya (*topos*), tipoloji (*typos*), tektonik (*tectonic*) form, ev mekânı

EXAMINATION OF HOME SPACE BETWEEN LOCAL AND UNIVERSAL VALUES IN ARCHITECTURE

SUMMARY

In the 19th century, following the Industrial Revolution and the beginning of modernization processes, the singular and unique existence of architectural objects was disrupted, and architecture positioned itself to provide the needs of the masses on a global scale with the advancements in mass production technologies. While modernism liberated itself from the dogmatic boundaries of tradition, it also detached individuals from the traditional world where meaning was experienced clearly, leaving them rootless and displaced. This research aims to reveal the values that constitute a qualified building within the context of global and local values, through the type of dwelling that reflects the individual's living environment, by using the prominent concepts of critical regionalism. In this study, the aim is to present various approaches pertaining to the cultural, environmental, and social structure established through the interaction of the house with the place, by explaining it through the prominent concepts of critical regionalism, and examining the relationship between the house and its context based on the criteria of typology, topography, and tectonics. It also aims to examine examples of high-quality traditional and contemporary residential architecture in Turkey. In this regard, the 'home' space, which positions our existence, has been examined through local and universal codes, and the settlement process established with culture and natural environment has been analyzed. In the initial phase of the study, the existing literature's concepts and discourses were mapped to determine the focal points of the research. Selected architects and their works were examined through the prominent concepts of critical regionalism such as place, topography, typology, tectonic form, and natural/artificial, and the dialogue established by the home space with its surroundings was examined in terms of local and universal values through the research groups.

Keywords: Locality, universality, modernity, critical regionalism, place, topography (topos), typology (typos), tectonic (tectonic) form, home space

1. GİRİŞ

1.1 Konunun Önemi ve Amaçlar

Sanayi devrimi sonrası 19.yy'da hız kazanan endüstriyelleşme süreciyle mimarlık nesnesinin tekil, özel varoluşu sarsıntıya uğramış, modern mimarlık ile birlikte radikal bir şekilde dönüşmüştür. (Uluoğlu, 2012) Bu dönemde seri üretim ile mimarlık geniş kitlelerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde üretilmeye başlamış, binaların yapım süreçleri hız kazanmıştır. Modernizm, evrensel niteliğiyle, bir taraftan mimarlık adına yenilikçi, demokratik bir zemin üretirken, diğer taraftan yapıların tüketilecek bir metaya dönüşme sorununun ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Metalaşma süreci sonucunda mimari uzamda gerçekleşen tektipleşme ile birlikte bireylerin yaşam deneyimleri de benzerlikler göstermeye başlamıştır. Marshall Berman'a (1999) göre, günümüzde, tüm dünyadaki insanlar tarafından paylaşılan ortak bir deneyim tarzı bulunmaktadır, bu deneyim yığını modernlik olarak adlandırılır. Modern olmak bireylere coşku, gelişme yeniliklere açılma gibi anlamlar ifade etse de, bir yandan da bilinen ve sahip olunan her şeyin yok edilme tehdidini içermektedir. Buna göre, Modernite bir taraftan bireyi geleneğin dogmatik sınırlarından kurtarıırken, bir taraftan yersiz yurtsuz kılarak, anlamın net bir şekilde tarifi edildiği geleneksel yaşamdan uzaklaştırmıştır. Bu bağlamda her şeyin hızla ölçüldüğü modern çağda, bireyler kendi varoluşlarının biricikliğini, özgünlüğünü kaybetmişlerdir.

Mimarlıkta karşılaşılan bir diğer sorun ise göz-merkezci¹ bakış üzerinden kurgulanan mimari üretimlerdir. Bugünün mimarlığın çözümlenmesi ve problemlerinin ortaya konması, ancak bu bakış üzerinden kurgulanan eserlerin eleştirilmesi yoluyla gerçekleştirilebilecektir. (Pallasma, 2011) Mekânlarda göz merkezci bakış ile ilişkili olarak standartlaşma gelişmekte, ve birey mekânla varoluşsal bir ilişki içinde olamamaktadır. Sadece görme duyumuza hitap eden, steril mekânlar dünyaya katılma yeteneğimizi zayıflatarak, o mekânla kurduğumuz ilişkide yabancılaşma

¹ *Gözmerkezcilik*: Batı düşüncesinde gözmerkezci gelenek, René Descartes gibi filozoflar tarafından desteklenmiş, görmeyi, duyuların en evrenseli ve soylusu olarak kabul etmiştir. Buna paralel, Descartes'ın nesneleştirici (*objectifying*) felsefesi, görmeye tanınan ayrıcalık üzerinde temellenmiştir. Görme-merkezli modern kültür birçok düşünür tarafından eleştirilmiştir. 20.yüzyıl Fransız entellektüelleri içinde anti-gözmerkezci konumda Henri Bergson, Georges Bataille, Jean-Paul Sartre, Maurice-Merleau-Ponty, Jacques Lacan, Louis Althusser, Guy Debord, Roland Barthes, Jacques Derrida, Luce Irigaray, Emmanuel Levinas ve Jean-François Lyotard gibi birçok düşünür bulunmaktadır. (Pallasma, 2011)

duyumsamamıza neden olurlar. Dünyayla kurulan ilişkimizde, gözmerkezci bakış, bedeni dışlayan yaklaşımı sebebiyle eleştirilmiş, duyular ve beden aracılığıyla dünyayı kavrama, anlamlandırma önem kazanmıştır. Pallasma'ya göre görme duyusu dahil tüm duyular dünyayla kurulan tensel, dokunsal bağlar ile ilişkilidir. (Pallasma, 2011) Bu anlamda mimari mekânın deneyiminde çok duyulu mimari mekân kavrayışı, mimari mekânın anlamsal niteliğini belirlemede önem teşkil etmektedir. Duyular bağlamla ilişki kurmanın bir aracı olarak bedenimizin bir parçasıdır. Görerek, yürüyerek, içinden geçerek, dokunarak, duyarak, koklayarak, tenimizde hissederek deneyimleriz. Deneyimler aracılığıyla bir yer ile anlamlı ilişkiler kurabilir, aidiyet geliştirebiliriz. Bir yere aidiyet duymak, hem zihinsel boyutta bir ilişkilene aracıyla gerçekleşen, hem de bedensel olarak tüm duyularımızla deneyimlediğimiz bir süreçte gerçekleşmektedir. Aidiyet duygusunu oluşturan bu süreç, geleneğin tekrarlı döngüsünde oluşmaktadır. Ancak modern hayatın hızı, tekrarlı döngülerdeki deneyimin varlığını zayıflatmış, geçicilik üzerine kurulu bir yaşam deneyimi öne çıkmıştır.

Kültür ve medeniyette gelişen bu durum mimarlık alanında da gözlemlenmektedir. Geleneksel olanın reddedilmesiyle, küresel modernizmin oluşturduğu sorunlar günümüzde hala önemli bir tartışma konusudur. Kenneth Frampton, bu sorunu ele almış, evrenselleştiren, totaliter modernist söylemlerden ve nostaljik bir tarihselcilikten uzakta mimarlığın bu iki kutup arasında nasıl pozisyon alabileceğine dair düşüncelerini ortaya koymuştur. Frampton, ilk kez 1983 yılında yayınladığı “Eleştirel Bölgeselciliğe Doğru: Mimari Direniş için Altı Nokta”² isimli makalesinde modern mimarlığın kimliksizleştirici etkisine karşı bir yaklaşım ortaya koyarken, bir yandan da aşırılığa giden ideolojik tarihselci bölgeselcilik ile faydacı bir yaklaşımla mekânları araçsallaştıran Venturi gibi postmodern tutumlara eleştirel bir yaklaşım geliştirmiştir.

Araştırma bir mekânı değerlendirirken evrensel ve yerel değerler arasında nasıl pozisyon alınabileceğini sorunsallaştırarak, yerelin içinde kimliği, evrenselin içinde geçici, çağdaş ve güncel olanın konumunu sorgulamaktadır. Nitelikli mimarlığın izini, onu oluşturan fiziksel, sosyal, kültürel kodları, anlamları ortaya koymayı hedefleyerek araştırır. Bu çerçevede mimarlığın dokunsal boyutunu fenomenolojik çerçevede

² [İng. “Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance”]

anlamlandırmayı içinde bulunduğu kültürel ve çevresel ortamla kurduğu biricik ve kendine özgü ilişkide değerlendirir.

Toplumsal, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerle şekillenen, varoluşumuzu konumlandıran bir yer olarak ‘ev’ mekânı eleştirel bölgeselcilik prensipleri çerçevesinde incelenecek, yer-leşme halinin çok katmanlı yapısı yerel ve evrensel ara kesitinde ele alınacaktır.

Bu çerçevede homojen, görme-merkezli yaklaşımla tanımlanan mimarlıklara karşı, duyulara hitap eden, bulunduğu yer ile anlamlı bir ilişki kurma çabası ile tasarlanmış, tektonik ifadesi güçlü mimari projeler seçilerek, bu yapıların yerel ve evrensel tasarım kodlarına göre mekânsal olarak nasıl kurgulandığı araştırılacaktır. Araştırmaya konu olan yapıların soyut mekânlardan, “yer”e dönüşmesindeki etkenler, Kenneth Frampton’ın ortaya attığı, dokunsal mimarlığın izini sürmemize olanak sağlayan eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kavramları üzerinden irdelenecektir.

1.2. Tezin Soruları

Bu araştırmada, fenomenolojik çerçevede Frampton’ın eleştirel bölgeselcilik düşüncesi üzerine odaklanılmış olup, ev mekânın çevresel ve kültürel ortamla kurduğu ilişkinin irdelenmesi hedeflenmektedir. Buna göre, aşağıdaki sorular araştırılmak üzere önemli görülmüştür:

-Nostaljik bir tarihselciğe düşmeden, geçmişin içinden nasıl geleceğe doğru anlamlı bir mimarlık üretilebilir?

-Geleneksel ve Modern düşünce arasında mimarlık nasıl bir pozisyon almıştır, almaktadır?

-Nitelikli bir yapıda duyularımızı harekete geçiren yerel ve evrensel değerler neler olmaktadır?

1.3. Tezin Yöntemi

Çalışmanın ilk aşamasında mevcut literatürde bulunan fenomenolojik yaklaşım, yer ve eleştirel bölgeselcilik ile ilgili söylemler haritalanarak çalışmanın odak noktaları tespit edilmiştir. Ana odak ve kavramlar aracılığıyla oluşturulan diyagramlar aracılığıyla seçilen yapılar listelenerek, yapıların çevresel, kültürel ve sosyal nitelikleri incelenecek, topoğrafya, tipoloji, malzeme, strüktür, yapısal karakter aracılığıyla yerle

nasıl diyalog kurdukları araştırılacaktır. Bu bağlamda seçilen örneklerde ortak ve farklı yaklaşımların tespit edilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmanın genel çerçevesini oluşturan yer kavramı ile ilişkili olarak incelenecek yapı türü olarak ‘ev’ seçilmiştir. Bunun nedeni;

- Yer kavramının, anlamını en çok ‘ev’de bulması ve yerle kurulan çevresel, kültürel ve fenomenolojik ilişkileri ortaya koymaya imkan tanınması,
- Geometrik bir mekân olan işlevsel konutun karşısında, evin yaşanan ve mesken tutulan bir yer olması,
- Yere, mesken tutmaya dair çeşitli bakışları ortaya koymayı mümkün kılmasıdır.

Buna göre, tez kapsamında değerlendirilmek üzere seçilen konutların;

- 1- Bağlamla kurduğu ilişkide çeşitli değerlere sahip olması,
- 2- Yerel ve evrensel arasında eleştirel bir tutuma sahip olması,
- 3- Ulusal Mimarlık alanına katkı sağlamış olması başlıca seçim kriterleridir.

Araştırmaya konu olacak yapıların seçim sürecine referans sağlaması adına, 1988 yılından itibaren Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri kapsamında her iki senede bir verilen Ulusal Mimarlık Ödülleri Büyük Ödülü ile 1977 yılından beri her üç yılda bir verilen Ağa Han Mimarlık Ödülüne layık görülen projeler taranmış, yer ve yapı arasında çeşitli anlam katmanlarını içinde barındırdığı düşünülen on iki proje araştırılmak üzere seçilmiştir. Bu yapılar aşağıda listelenmiştir:

- Adnan Kunt Villası, Utarit İzgi, Asım Mutlu, Esad Suher, 1964
- Sedat Gürel Evi, Sedat Gürel, 1970,
- Nail Çakırhan Evi, Nail Çakırhan, 1971
- Kantagon Evi, Cengiz Bektaş, 1977
- Bodrum’da yazlık konut, Şevki Pekin, 1985,
- Demir Evler, Tugut Cansever, 1987
- Bağ Evi, Serhat Akbay, 2000
- B2 Evi, Han Tümertekin, 2001
- Mazı Evi, Nevzat Sayın, 2005
- Mutlu Evi, Ersen Gürsel, 2006
- KA Evi, Enginoğlu&Çalışlar, 2016

-T Evi, Cem Sorguç, 2022

Araştırmanın kavramsal omurgası, yer, eleştirel bölgeselcilik ve fenomenolojik yaklaşıma dair söylemler üzerinden oluşturulmuştur. Bu kavramlar yapıların analiz ve anlamlandırma sürecinde araç olarak kullanılmıştır. Buna göre, mimarlığın biçimsel, kültürel, anlamsal dünyası ile ilgili olarak irdelenen konut yapılarına dair farklı anlam katmanları Frampton'ın ortaya attığı eleştirel bölgeselciliğin ne çıkan kavramları aracılığıyla analiz edilecektir.

2. MİMARLIKTA ELEŞTİREL ZEMİN ARAYIŞI

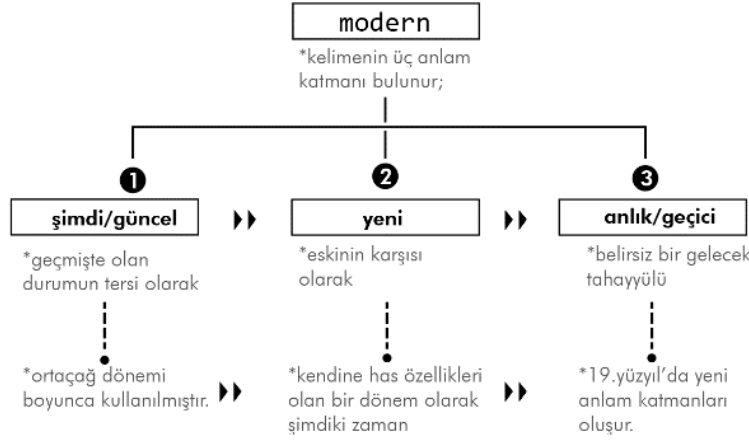
Tezin kuramsal çerçevesini oluşturan birinci bölümünde geleneksel dönemden kopmayla gerçekleşen modernite söylemleri genel çerçevesiyle ortaya konmuş, ardından 1950 sonrasında gelişen yer, eleştirel bölgeselcilik ve mimarlıkta fenomenolojik yaklaşım ilişkisi irdelenmiştir. Buna göre tezin ana izleğini Frampton'ın ortaya attığı eleştirel bölgeselcilik düşüncesini oluşturan, yer-biçim/ mekân-biçim , arkitektonik/skenografik, grsel/dokunsal, doğal/yapay, yerel/evrensel, gibi karşıtlıklar oluşturmaktadır. Bu kavramlar aracılığıyla yerel-evrensel arasında kalıcı-geçici arasında nitelikli mimarlığı oluşturan unsurlar ortaya konacaktır.

2.1 Bağlamsal ereve olarak Modernite

Modern mimarlık söylemleri ve sonrasında oluşan eleştirilerin irdelenmesi, 1950 sonrası mimarlık kuramlarında eleştirel bölgeselcilik, fenomenoloji gibi akımların neden ortaya çıktığını ortaya koymak adına önem taşımaktadır. Buna göre öncelikli olarak modern mimarlığın genel erevesi ortaya konacaktır. Ardından modern mimarlık söylemlerinin 20.yüzyılın başında sahip olduğu kuvvetli etkinin kaybolmasının ardından ortaya çıkan eleştiri ve görüşler genel hatlarıyla irdelenecektir.

Modern mimarlık söylemlerini incelemek için öncelikli olarak “modern” kelimesinin sahip olduğu anlam katmanlarının değerlendirilmesi, tezin genel erevesi için önem taşımaktadır. Modernite kavramı etimolojik olarak üç temel anlam katmanıyla açıklanmaktadır. (Heynen, 2011) Kavram olarak modern kelimesinin ilk kullanılışı, geçmişte olan durumun tersi olarak şimdi veya güncel anlamında, ortaçağ dönemi boyunca kullanılmıştır. Sözcüğün ikinci anlamı ise eskinin karşısı anlamına gelen yenidir. Heynen'e göre, bu noktada sözcük kendine has özellikleri olan bir dönem olarak şimdiki zamanı belirtmektedir. Bu bağlamda modern kelimesi ondokuzuncu

yüzyıl boyunca üçüncü bir anlam seviyesi taşımaya başlamıştır. Modern kelimesi anlık, geçici olmak üzere yeni anlamlar kazanarak belirsiz bir gelecek tahayyülünü anlatmaktadır.

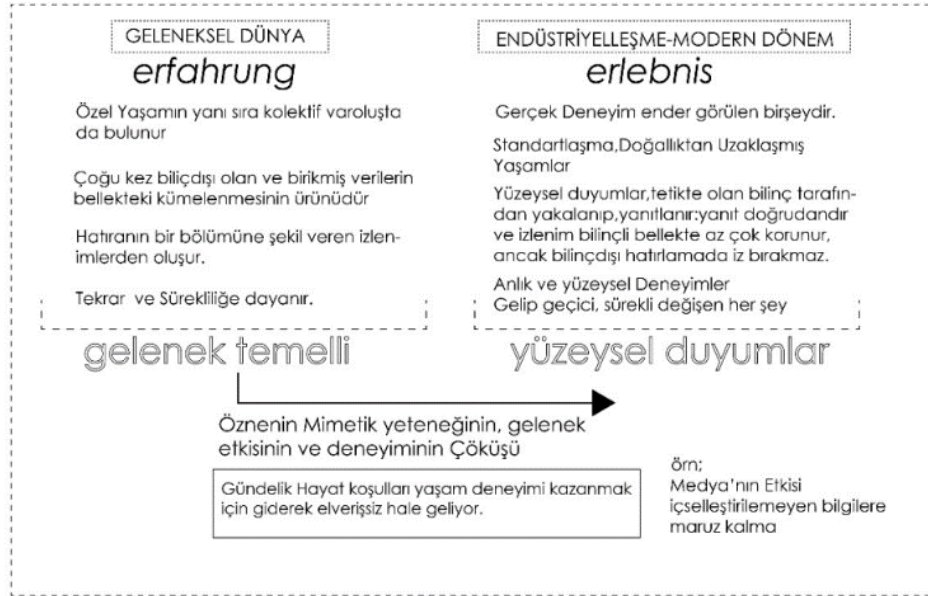
Şekil 2.1 : Modern kelimesinin anlam katmanları (Heynen, 2011) (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Bu çerçevede modernite kelimesi güncel, yeni ve gelip geçici olan olmak üzere üç anlam düzeyi ile ifade edilmiştir. Modernite, bu anlamsal ilerleyiş içerisinde gelenekten kopuşu temsil eden, geçmişe ait herşeyi reddeden bir kırılma sürecini temsil etmektedir. Buna göre, modernite bir taraftan sürekli olarak gelenekle çatışma halinde olup, bir taraftan değişim için verdiği mücadelesinde anlam sağlayan bir araç olarak kullanılmıştır. Heynen, moderniteyi cazip kılan şeyi, bu farklı görüşler arasındaki ilişkiler olarak tanımlayarak, modernitenin karşıt duruşlar arasındaki konumuna işaret etmiştir. (Heynen,2011)

Yerel ve evrensel değerler arasında yer/mekân kavramlarının tartışılmasında ,modernizmin gündelik hayat üzerindeki etkilerini anlamak önem taşımaktadır. Buna göre geleneksel ve modern dünya arasında yaşamsal deneyimde oluşan farklılaşma irdelenerek konuya dair kuramsal çerçeve Walter Benjamin'in görüşleri üzerinden ele alınabilir.

Walter Benjamin, geleneksel dünya ve modern dünyadaki yaşayış biçimleri iki ana başlık üzerinden ayırtırmaktadır. Almancada deneyime karşılık gelen iki kavram bulunmaktadır; Bunlardan biri *erfahrung* diğer *erlebnis*'tir. Hakiki yaşam deneyimiyle bağdaştırılan *erfahrung* kavramı, geleneksel dünyanın mimetik bir davranış biçiminin yansıması olarak ifade edilmektedir. Dünyanın bir tür taklidini yansıtan bir kavram olarak mimesis geleneksel dünyadaki deneyimin tekrarlı döngüsüyle bağdaştırılmıştır. *Erfahrung* yaşamsal deneyimle, hakiki tecrübeyle, geleneksel dünyanın sahip olduğu

mimetik tavırla bağdaştırılan bir kavram ifade edilirken, *erlebnis* ise deneyimin daha yüzeysel olduğu, anlık ve geçici bir deneyime karşılık gelmektedir. (Heynen, 2011)

Şekil 2.2 : Geleneksel dönem'den modern dönem deneyiminin yapısının değişimi (Heynen, 2011) (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Benjamin'e göre Paris pasajları fiziki özellikleriyle endüstri devrimi sonrası oluşan dönemin gerçekliğini ortaya koyar. Heynen, Benjamin'in pasajları diyalektik bir imge olarak, geçmiş, şimdi ve geleceğe ait birçok temel özelliğin son derece yoğunlaştırılmış bir biçim olarak sentezlendiği anlık bir parıldama olarak gördüğünden bahseder. Bu bakışa göre her tarihsel an özünde üç anlam katmanı içerir ve bu katmanlar aynı anda var olurlar. Benjamin aynı anda var olan tarihsel katmanları (geçmiş, şimdi, gelecek) pasajlar yapıtında şöyle görür;

"Geçmiş, kendisini kurtuluşa yönelten gizli bir dizini de beraberinde taşır. Zaten bizden öncekilerin içinde yaşadıkları havadan hafif bir esintiyi biz de duyumsamaz mıyız? Kulak verdiğimiz sesler içerisinde, artık susmuş olanların yankısı yok mudur?" (Benjamin, 2019, s.38).

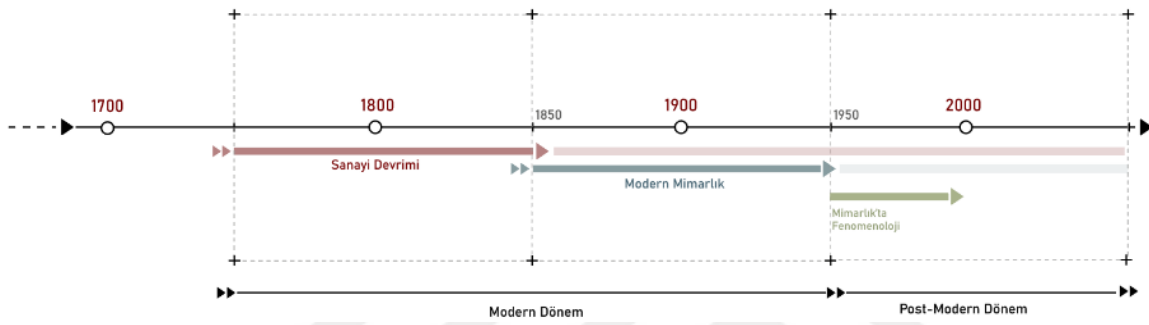
Benjamin'in zaman üzerine dile getirdiği bu söylemde günümüz mimarlığının geçmiş, şimdi ve gelecek arasında nasıl pozisyon aldığı düşündürücüdür. Geçmişin kimlikli, köklü, aidiyet ile ilişkilendirilen mekânsallıklarının bugünün çağdaş yapılarında nasıl yankılanmakta olduğu sorusu yerel ve evrensel mimarlık pratikleri arakesitinde tez çerçevesinde irdelenen sorulardan biridir.

Benjamin'e göre mimarlık alışkanlık ve alışmayla alakalıdır ve bizi kuşatan gerçekliği ele almanın etkili bir yoludur. (Heynen, 2011) Bu bağlamda mesken tutmak,

alışkanlıkların oluşturduğu hakiki bir deneyimle özdeşleştirilirse eğer bu hissin karşılık bulduğu mekânlar da önem kazanır. Bu çerçevede, burjuva kültürünün geleneksel dünyadaki evi bireyin kılıfıdır, iç dünyasının yansımasıdır. Benjamin iç mekân için şöyle der:

“İç mekân, bireyin yalnızca evreni değil, aynı zamanda mahfazasıdır. Bir mekânda yaşamak, orada izler bırakmak demektir. Bu izler iç mekânda vurgulanır. En sıradan kullanım eşyalarının izlerini yansıtan bir sürü kılıf, örtü, mahfaza ve kutu düşünülür” (Benjamin, 2019, s.98).

2.2 Fenomenoloji ve Yer Kavramı

Şekil 2.3 : Tarihsel süreçte modernizmin ortaya çıkışı ve post-modern dönem. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

20.yüzyılın başlarından itibaren etkisini yoğun bir biçimde gösteren modern mimarlığın totaliter, evrensel ve birleştirici söylemlerine karşı, 1950 sonrası çok anlamlılığın, karmaşıklık üzerine söylemlerin hakim olduğu dönem, post-modern dönem olarak tanımlanır. Bu çerçevede fenomenoloji de insan deneyimlerini öne çıkaran yapısıyla çok anlamlı bir mimarlığın tarifenmesinde önemli bir felsefi düşünce sistemi olarak öne çıkmıştır.

Bu bölümde fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde yer kavramı irdelenmiştir. Modern mimarlık sonrası ortaya çıkan eleştirel bölgeselcilik ve yer kavramının teorik çerçevesi fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde ele alınmaktadır.

Bu çerçevede Husserl fenomenolojisinden bahsedilmiş, fenomenolojik yöntem; öz, bilinç, algı, görü, deneyim, yönelmişlik (*Intentionalität*), paranteze alma (*epokhe*) gibi kavramlar aracılığıyla ortaya konmuştur. Buna göre fenomenolojinin kapsamından en genel şekliyle bahsedilerek tarihsel süreç içindeki pozisyonu ortaya konmaktadır.

Fenomenoloji, 20.yüzyılın ilk yıllarında Edmund Husserl tarafından ortaya atılmış

felsefi bir düşünce akımı olup, en genel anlamıyla insan deneyiminin yorumlamasıyla elde edilen bilginin ortaya konmasıdır. Birçok disiplini etkileyen fenomenolojik düşünce algı,insan bilinci ve deneyimle ilişkili olan olguları yorumlama ve kavrama sürecinde bir araç olarak gelişmiştir. Fenomenoloji, insanoğlunun tecrübe edebildiği şeylere ve deneyime karşılık gelen fenomenin keşfedilmesi ve betimlenmesi üzerinden tanımlanmaktadır. (Seamon,2000) Bu bağlamda fenomenolojik araştırmanın konusu ve konu üzerinde elde edilen veriler gözlemcinin aldığı pozisyon, dünyaya baktığı perspektif ve onun çerçevesi ile tanımlanacaktır. Fenomenoloji kartezyen düşüncenin öklidyen zaman-mekân tanımlamalarını reddederek, şeylerin doğasına duyu ve algı aracılığıyla ulaşmayı hedefler. Buna göre, fenomenologlar, uzama yayılan bedenin duyumsadığı, elde ettiği ampirik verilerin şeylerin doğası hakkında bilgi sunduğunu savunmuştur. Fenomenologlara göre zihin bedeni, duyuları dışlamamalıdır. Seamon’a göre insanın görebildiği, duyabildiği, dokunabildiği, koklayabildiği, tadabildiği, hissedebildiği, sezebildiği, anlayabildiği, yaşayarak deneyimlediği her şey, nesne, olay, durum veya deneyim fenomenolojik araştırma için geçerli bir konu olacaktır. Bu çerçevede fenomen, insanın deneyimleyebildiği, karşılaşabildiği bir durum olarak tanımlanmıştır. (Seamon, 2000)

Fenomenoloji³ (*phenomenology*) etimolojik olarak eski yunancada görünüş anlamına gelen *phainómenon* ve bilim,öğreti anlamına gelen *logos* sözcüklerinden türetilmiştir. Buna göre fenomenoloji görüngüler bilimi veya öğretisi olarak tanımlanmaktadır. (Akarsu, 1975) Husserl’in olgubilime karşı oluşturduğu bir felsefe akımı olarak doğan fenomenoloji özü ve anlamı soruşturmak üzerine kurulmuştur. Fenomonolojik bakışta, özü görüleyen bilinç üzerinden, olayların, betimlenmesi ve yorumlanması söz konusudur.

Öz fenomen⁴lerin dolaysız olarak görülemesi⁵ ile kavranan içeriktir. Bilincin en önemli niteliklerinden biri “yönelmişliği” (*Intentionalität*)’dir. Bilinç, birşeye

³ Fenomenoloji Türk Dil Kurumu yayınlarının felsefe terimleri sözlüğünde görüngübilim olarak türkçeleştirilmiştir. (Alm. *Phänomenologie*, Fr. *Phénoménologie*)

⁴ Fenomen Türkçeye görüngü olarak çevrilmiştir. Türk Dil Kurumu felsefe terimleri sözlüğünde [Alm . *Erscheinung*, *Phainomenon*] [Fr. *phenomene*] [İng. *phenomenon*, *appearance*] [Yun. *phainomenon*] Terim,genellikle, “duyularla algılanabilen her şey”, “ kendinde şey” (Ding an sich, chose en soi, thing- İn- itself) anlamında kullanılmaktadır. Sözlükte terimin ikinci anlamı (fizik ötesinde) kendinde var olan salt bir gerçekliği ortaya koyan olarak tanımlanmaktadır. (Akarsu, 1975)

⁵ Görü felsefede dolaysız kavrama,birden kavrama, bir şeyin içini doğrudan doğruya görme;dolaysız kavranan doğruların bilgisi olarak tanımlanmaktadır. [Alm . *Anschaung*] [Fr., İng. *intuition*] [Lat . *Intuitio*, *Intuitus* , *in- tueri* = *içini görme*] Husserl’de görü, öze yönelik kavrama anlamında kullanılmaktadır.

yöneltidiğinde bilinç olarak tanımlanmaktadır. Buna göre, gerçeklik yalnızca “yönelinen, bilincine varılan, görülen bir şey” dir. Fenomenoloji felsefeden çok yöntem olarak tarif edilebilir. Bu yönteme göre, gerçekliği kavrama özü görüleyen salt bilince indirgeme aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu indirgeme (*reduktion*) işlemi, paranteze alma işlemi (*epokhe*) ile başarılabılır. (Akarsu, 1975) Paranteze alma, zihnin sahip olduğu dogmatik tüm önyargı ve kabulleri askıya almak, olgular dünyasını paranteze almak anlamına gelmektedir. Bu düşünceye göre olgular dünyası reddedilmez, yalnızca direk bir yargı vememek üzere paranteze alınır. Buna göre kişi kendisine yönelen şeyi sorgulayarak, ön kabullerini paranteze alarak öze, anlamlı olana ulaşır.

Tarihsel süreçte filozof Edmund Husserl’in saf veya transandantal fenomenolojisinden, Paul Ricoeur’un hermeneutik fenomenolojisine, Martin Heidegger ve Maurice Merleau-Ponty’nin varoluşçu fenomenolojisine kadar uzanan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. (Seamon, 2000) Bu bağlamda mimarlık düşüncesinde önemli katkıları bulunan Martin Heidegger’in fenomenoloji ile mimarlık ilişkisini kurmakta alana katkıları önem taşımaktadır

Fenomenoloji, Kartezyen kavrayışın statik anlayışının aksine insan ve dünyanın bir aradalığını, formüle edilemez edimleri irdelemektedir. Bu bağlamda bilimin kendine yeten eksiksiz paradigmasının ötesini kavrayacak bir anlayış olarak fenomenoloji, toplumsallığın ve gündelik yaşantının açığa çıkardığı fenomenleri ve mimarlıkla ilişkisini açıklamak için önemli bir düşünce akımı olarak tanımlanabilir. Buna göre; yerlerin insanlar için neden önem taşıdığı, mimarlık ve çevre tasarımının yerlerin üretim süreçlerinde nasıl bir araç olduğu fenomenolojinin konusuna dahildir. Husserl’in kurduğu fenomenolojik düşünce Heidegger’de varlıkbilime dönüşmüş kendisinden sonra gelen birçok düşünürü etkilemiştir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Heidegger’in felsefesi, mimarlık alanında birçok kuramcı ve mimarın üretim süreçlerini etkilemiş, modern mimarlığın getirdiği salt kalıp ve kuralların ötesini kavramımıza aracı olacak çok anlamlı bir düzleme geçişte önemli bir rol oynamıştır. Heidegger’in 1951 yılında yayınlanan “*İnşa Etmek İkamet Etmek Düşünmek*”⁶ metni günümüze dek pek çok kez yayımlanarak, pek çok dile çevrilmiştir. Peter Zumthor

⁶ Heidegger 1951’de Damstadt’ta gerçekleştirdiği konferansta tasarımcı ve akademisyenlerden oluşan bir topluluk önünde konuşma yapmıştır, bu konuşma daha sonra “*İnşa etmek İskan etmek Düşünmek*” metnine dönüşmüştür. (Sharr, 2007)
[Alm. “*Bauen Wohnen Denken*”] [İng. “*Building, Dwelling, Thinking*”]

mimaride atmosfer kurucu unsurları tartışırken, Christian Norberg-Schulz yerlerin ruhundan bahsederken, Juhani Pallasmaa “Tenin Gözleri” kitabında duyular mimarlığını açılımlarken, Heidegger’in oluşturduğu kavramsal çerçeveye referans verirler. Heidegger’e göre inşa etme, insanların dünyada kendilerine yer edinme çabasının fiziksel karşılığıdır. Sharr’a göre inşa edilmiş veya edilecek her yapı ölçek fark etmeksizin dünyada iz bırakmanın araçlarıdır. Buna göre her yapı onu yapan yapı ustasının ve içinde yaşayanların özgün karakterini ve uslubunu yansıtır (Sharr, 2007). Böylece mimarlık ve insanlar arasında anlamı merkeze alan ilişkisel bir zemin oluşur. Heidegger’e göre mimarlık bir zamanlar bu çerçeveden anlaşılmaktaydı, ancak teknolojik gelişmelerle ve gündelik hayatta artan hız sebebiyle mimarlığın sahip olduğu anlamsal çeşitlilik, yirminci yüzyılın başlarında yükselen modernizm ile tek düze bir meta olmaya doğru evrilmiştir. Sharr, Heidegger’in mimarlığa bakışını şu sözlerle özetler: “Onun inşa etmeyi iskan etmekle yeniden bütünleştirme - bir yeri anlamlandırmayı o yerdeki yerleşim faaliyetleri ve nitelikleriyle yeniden bütünleştirme - çağrısı, mimarlığı herhangi bir bitmiş üründen ziyade süregiden günlük hayatın içinden kavrayarak, kitap ve dergilerdeki “üst düzey” mimarlığın yanında amatör mimarlık uygulamalarını da övgüyle karşılar.” (Sharr, 2007) .

Heidegger’in “*İnşa Etmek İkamet Etmek Düşünmek*” (1951) metnine ek olarak “*Şey*”⁷ (1950) ve “*...şiiirsel biçimde, insan mesken tutar...*”⁸ (1951) başlıklı iki metni yerleşmeyi ve insanın şiiirsel bir şekilde mesken tuma edimini açılımlamasında mimarlık alanında önem taşımaktadır.

Heidegger’e göre her türlü insan faaliyeti varoluşsal düzlemde, insanı anlamak için olanaklar sunar. Gündelik yaşam uğraşı içinde kişi varoluşunun farkında olmadan kendini gündelik rutinin içinde kaybetmektedir. Oysa ki, insan varoluşu, bütün canlılığıyla bireyin hayatının merkezinde olmalı ve anlam çeşitliliğini mümkün kılmalıdır. Heidegger’e göre yapılar da insan varoluşuyla ilişkilidir. Ona göre bina insanın varoluşunu konumlandırır. Bu düşünceye göre her türlü insan faaliyeti binaları şekillendirirken, binalar da zaman içinde insanın günlük rutinlerini şekillendirir. Burada iki yönlü ayrılmaz bir ilişki mevcuttur. Şekillenen, daha sonra şekillendirmektedir. İnsan ve inşa edilen yapı arasında bütünsel bir birlik

⁷ [Alm. “*Das Ding*”] [İng. “*The thing*”]

⁸ [Alm. “*dichterisch wohnet der Mensch*”] [İng. “*...Poetically Man Dwells*”]

bulunmaktadır. Heidegger'e göre insan bir yerde mesken tuttuğunda, bina insan varlığının yerini tutmaya başlar. İnsanın dünyada bıraktığı iz olarak inşa etme eylemi, varoluşsal bir edim olarak tanımlanır. Sharr (2007), Heidegger'in insan ve bina arasındaki kurduğu varoluşsal ilişkiyi şu şekilde açıklar: "Bir bina yerin ve oturanların özelliklerine göre inşa edilir, içinde bulunduğu fiziksel ve beşeri topoğrafyayı şekillendirir. (s.10) " Buna göre, insanların sahip olduğu inanç ve değer yargıları, o binanın formunu şekillendirir.

Heidegger, insan ve dünyanın arasındaki ilişkinin tek yönlü olmadığına dikkat çeker, çünkü gerçekten yaşanmış bir deneyim insan ve dünyanın bir aradalığı ile gerçekleşir ve tanımlanır. İnsan ve dünya arasında birbiri içinde çözülemez bir birlik mevcuttur. Bu bağlamda asıl fenomenolojik meydan okuma, insan dünya birlikteliğini, özne-nesne ayırımından kaçarak tarif etmektir. (Seamon,2002) Çevre-davranış araştırmacıları, insanların çevreyle ilişkilerini anlamak için iki temel kavrama dikkat çekerler; bunlar yaşamsal dünya ve yerdir. Yaşamsal dünya, sözün ötesindeki bağlamla ilişkilidir. Yaşam Dünyası hem tekrarlı rutini hem de sıra dışı olanı içerir. Mimarlık dünyasında, yaşam dünyası ile ilgili kayda değer bir çalışma ise Pallasma tarafından yapılmıştır. Pallasma, kapsamlı bir mimari ürünün, bütün duyuların çevresel deneyimini içinde barındırdığını vurgular ve duyularla tanımlanan çevresel bir deneyimin mimari üründe nasıl konumlanacağını soruşturur. Yaşam dünyasının bir boyutu olan yer ise insan tarafından deneyimlenmesi çevre davranış araştırmalarında fenomenolojik yaklaşımın önemli bir odağı olmaya devam etmektedir. Casey'e göre yerde var olmak bütün varoluşun bir koşuludur, 'olmak (*being*) yerde (*being in place*) olma'dır'. Merleu-Ponty'nin de ifade ettiği gibi Casey, yeri dünyada var olmanın merkezi ontolojik yapısı olarak tariflemiştir, bunun sebebi varoluşumuzun bedenleşmiş varlıklar olmasıdır. Bedenimizle yere bağlanarak bir yerde var oluruz. (Seamon,2002)

2.3. Eleştirel Bölgeselcilik ve Öne Çıkan Kavramları

Eleştirel bölgeselcilik kavramı, ilk kez Tzonis ve Lefaivre (1985) tarafından 1981 yılında "Izgara ve Yol" (*The Grid and the Pathway*) isimli makalede ortaya konmuştur. Kuram daha sonra 1983 yılında Kenneth Frampton tarafından "Eleştirel Bölgeselciliğe Doğru: Mimari Direniş için Altı Nokta" (*Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance*) makalesi ile mimarlık alanında tartışılmaya başlanmıştır. Frampton 1987 yılında, makaleyi geliştirerek, "Bölgeselci Mimarlık için

On Nokta: Geçici Bir Polemik” (Ten Point on An Architecture Of Regionalism: A Provisional Polemic) isimli makaleyi yayımlamıştır.

Kenneth Frampton 1983

Mimari Direniş için Altı Nokta

**Towards a Critical Regionalism: Six points for an Architecture of Resistance*

- ❶ Kültür ve Uygarlık
- ❷ Avangard’ın Yükselişi ve Düşüşü
- ❸ Eleştirel Bölgeselcilik ve Dünya Kültürü
- ❹ Yer-biçim’in Direnişi
- ❺ Doğa ve Kültür;
Topoğrafya, Bağlam, İklim, Işık ve
Tektonik Form
- ❻ Görsel ve Dokunsal

Kenneth Frampton 1987

Bölgeselci Mimarlık için On Nokta

**Ten points on an Architecture of Regionalism:
A Provisional Polemic*

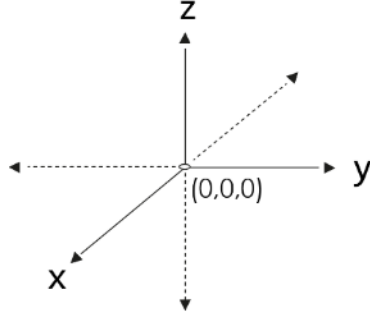
- ❶ Eleştirel Bölgeselcilik ve Vernaküler Form
- ❷ Modern Hareket
- ❸ Bölgenin Mitleri ve Gerçekliği
- ❹ Bilgi ve Deneyim
- ❺ Mekan/Yer
- ❻ Tipoloji ve Topoğrafya
- ❼ Arkitektelik/Skenografik
- ❽ Doğal ve Yapay
- ❾ Görsel/Dokunsal
- ❿ Post-Modernizm ve Bölgeselcilik

Şekil 2.4 : Kenneth Frampton’ın ilk kez 1983 yılında yayınladığı Eleştirel Bölgeselciliğe Doğru Altı Nokta . **Şekil 2.5** 1987 yılında aynı 1983 yılında yayınladığı makaleden geliştirerek yayınladığı Bölgeselci Mimarlık için On Nokta. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Bu çerçevede, Frampton’ın eleştirel bölgeselcilik düşüncesinde öne çıkan kavramlar bir sonraki bölümde detaylı olarak ele alınmıştır.

2.3.1. Zaman, mekân ve yer üzerine tartışmalar

Zaman, mekân ve yer kavramları birbiriyle ilişkili kavramlar olarak mimarlık alanında varoluş tartışmalarının kapsamını belirlemede önemli bir yere sahiptir. 20.yüzyıl boyunca sorunsallaştırılan en temel problemlerden biri kartezyen felsefeye dayalı geometrik mekân önermesidir. Kartezyen mekân ve zaman anlayışı , eş aralıklara bölünmüş homojen, hiyerarşik bir kavrayışı temsil eden soyut bir olgu olarak, mimarlık kuramında krize sebep olmuştur. (Koçyiğit & Gorbon, 2012)

Şekil 2.6 : Kartezyen koordinat sistemi. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

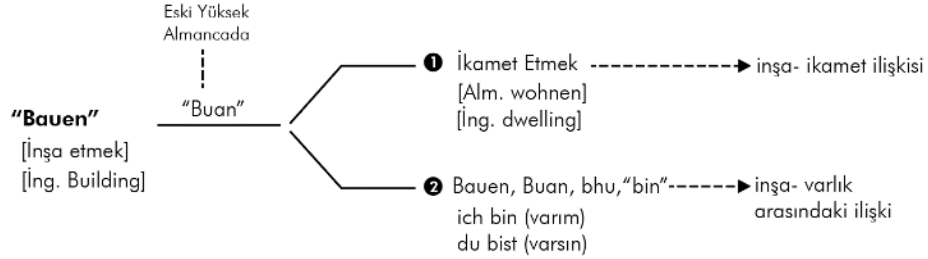
Bu bağlamda mimarlık alanında önem kazanan yer kavramı kartezyen mekâna karşı önemli bir direniş noktası oluşturmuştur. Modern hayatın hızında anlamlı, ilişki kurulabilen mekânların yere dönüşme süreci mimarlık söylemlerinde öne çıkmıştır. Bu çerçevede 1950'lerden sonra mimarlık düşüncesinde yer kavramına dair ilgi artmıştır. Bir sonraki bölümde mimarlığın fenomenolojisi ile ilişkili görüşleriyle öne çıkan Martin Heidegger, Christian Norberg-Shulz, Peter Zumthor'ın düşünceleri irdelenerek mimarlığın dokunsal ve anlamsal boyutu ortaya konmaya çalışılacaktır. Buna göre mimarlıkta fiziksel ve anlamsal standartlaşmanın karşısında duyuları harekete geçirecek, mekânsal zenginliğe olanak sağlayan yapısal parçaların anlamlı bütünü kurmasına olanak tanıyan bir mimarlığın fenomenolojik ölçütleri irdelenmiştir.

2.3.1.1 Mimarlık düşüncesinde yer kavramına dair yaklaşımlar

Bu bölümde, Husserl'in ortaya attığı görüşleri varoluşsal boyutuyla ele alan Martin Heidegger'in düşünceleri ve mimarlık alanına etkisi yer kavramını merkeze alacak şekilde ele alınmıştır. Buna göre Heidegger'in "*İnşa Etmek, İkamet Etmek, Düşünmek*" adlı denemesi üzerinden, inşa etmenin, varoluşsal bir edim olarak ikamet etme eylemiyle ilişkisi irdelenmiş, Heidegger'in düşüncelerinden etkilenen mimar ve akademisyenler bu bölümde genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Heidegger, "*İnşa Etmek İkamet Etmek Düşünmek*" metninde, inşa, ikamet ve düşünme arasındaki varoluşsal ilişkiyi irdeler. Buna göre Heidegger inşa, ikamet, düşünme arasındaki ilişkiyi anlamlandırırken, inşa etmek (*bauen*) kelimesi için klasik Almanca'daki *buan* sözcüğünü vurgular, *buan*, kalmak, ikamet etmek anlamlarına gelmektedir. Eski bir kelime olan *buan* kelimesi sadece inşa etmenin, ikamet etmek olduğunu söylemez, aynı zamanda ikamet etme ediminin nasıl düşünülmesi gerektiği konusunda ipucu verir. İkamet kelimesini varoluşsal boyuta taşıyan *bauen* kelimesinin

etimolojik kökeninde yatmaktadır. “bauen, buan, bhu, beo” “bin” kelimesinin değişimleridir. “Bin” kelimesi almançada özne ile kullanıldığında “ich bin”(varım),”du bist”(varsın) anlamlarına gelmektedir. Bu çerçevede insan ikamet ettiği müddetçe varolacaktır. (Heidegger, 1971)

Şekil 2.7 : İnşa ve ikamet arasında anlamsal örtüşme (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Heidegger’e göre inşa etme eylemi, hakiki iskan deneyiminde temelleniyordu. İnşa etmek, yerleşmeyi saran, bir yere varlık kazandırma eylemiydi. İnsan kendini bir çevre aracılığıyla yönlendirip, tanımlandığında ya da kısacası çevreyi anlamlı olarak deneyimlediğinde mesken tutar. Bu çerçevede mesken barınaktan daha fazlasını ima eder, hayatın meydana geldiği mekânların yer olduğunu ima eder.

Mimarlığın fenomenolojisiyle ilgilenen önemli isimlerden biri Norberg-Schulz olmuştur. Norberg-Schulz, mimarlığın fenomenolojisine doğru kitabında, mimarlığın saklı olan anlamsal tarafını ortaya koymayı hedefler. Schulz’a göre, yaşam durumlarını anlamlı olarak deneyimlemek insanın temel ihtiyaçlarından biridir ve sanat yapıtının amacı anlamları korumak ve iletmektir. Mimarlık nesnesi, kişinin sahip olduğu anlam dünyası ve ilişkisel imgeler çerçevesinde yere dönüşerek, zihnimizde önem kazanır. (Norberg-Schulz,1980)

Norberg-Schulz, mimariye sadece analitik şekilde yaklaştığımızda, mimarının varoluşsal boyutunu ortaya koyan çevresel karakteri gözardı etmiş olacağımızı ifade eder. Çevresel karakter bireyin kimliğini oluşturmasında önem teşkil eder ve bireyin dünyadaki ‘varoluşsal ayak izi’ni (*existential foothold*) oluşturur. Bu çerçevede Schulz, ‘varoluşsal mekân’ (*existential space*) kavramından bahseder, bu kavram mantıksal-matematiksel bir terim olmayıp, insan ve çevresi arasındaki temel ilişkileri kapsamaktadır. Varoluşsal mekân, birbirini tamamlayan iki kavram olarak ‘mekân’ (*space*) ve ‘karakter’ (*character*) olmak üzere ikiye bölünmüştür. Bu kavramların

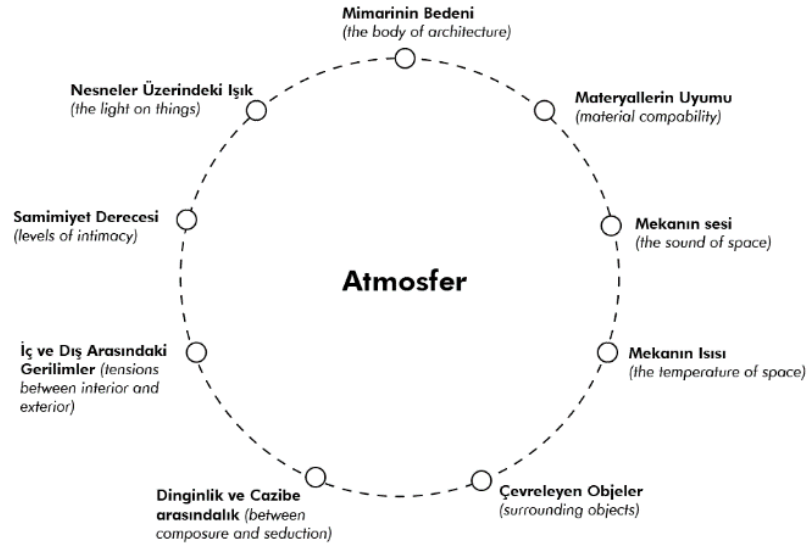
soyut işlevleri yönelimsellik (*orientation*) ve kimliğin belirlenmesi (*identification*) olarak tanımlanmıştır. (Norberg-Schulz,1980)

Günlük yaşam dünyamız somut olgulardan oluşur. Hayvanlar, çiçekler, ağaçlar ve ormanlar, taş, toprak, ahşap ve su, kasabalar, sokaklar ve evler, kapılar, pencereler ve mobilyalar ve güneş, ay ve yıldızlar, sürüklenen bulutlar, gece ve gündüz,değişen mevsimler bu olgulara örnek verilebilir. Ancak yaşam-dünyası buna ek olarak daha soyut bir fenomen olan duyguları da içinde barındırır. Bize verilen şey tam olarak budur, varoluşumuzun içeriğini oluşturan soyut fenomenlerdir. (Norberg-Schulz,1980) Çevre için yer kavramı somut bir zemin olurken, eylemler ve durumlar bir yerde meydana gelirler. Herhangi bir olayı bir bölge veya yeri referans almadan hayal etmek anlamsızdır. Yer, açıkça varoluşun ayrılmaz bir parçasıdır.

Mekânın deneyimlenmesiyle kurulan yer, zihnimizde belleğimizi şekillendiren olaylar tarafından ve bu doğrultuda belleğin aidiyet hissi geliştirmesiyle var olur. Ancak yer, soyut bir konumdan daha fazlasıdır. Maddi özü, şekli, dokusu ve rengi olan somut şeylerden oluşan bir bütündür. Bu şeyler birlikte yerin özü olan çevresel karakteri belirler. Bun nedenle bir yerin, sahip olduğu bir özelliğin, diğerine indirgenemeyeceği nitelikle ilişkili bütünsel bir fenomendir. Buna ek olarak, günlük deneyim bize, farklı eylemlerin anlamlı bir şekilde gerçekleşmesi için farklı ortamlara ihtiyaç duyduğunu söyler. Uyumak ve yemek yemek gibi en temel işlevler bile farklı kültürel geleneklere ve farklı çevre koşullarına göre çok farklı şekillerde gerçekleşir ve farklı özellik ve nitelikte yer talep ederler. (Norberg-Schulz,1980)

Peter Zumthor, Atmosferler⁹ kitabında, mimari niteliğin, bir mekânın yere dönüşmesine katkı sağlayan özelliklerin ne olduğunu ve kapsamını ortaya koymaya çalışır. Zumthor'a göre bir mekânın atmosferi, bir bina veya yapı çevrenin kişiyi duysal olarak uyarması ile ilişkilendirilebilir.

⁹ Peter Zumthor'un *Atmospheres: Architectural Environments-Surrounding Objects* kitabı, ilk basımını 2006 tarihinde Birkhauser yayınevinden yapmıştır. Atmosferler kitabının metni, 1 Haziran 2003 tarihinde Almanya'da gerçekleşen Edebiyat ve Müzik Festivalinde (*Wege durch das Land*), Zumthor'un verdiği dersten kitaba dönüştürülmüştür.

Şekil 2.8 : Zumthor’da atmosferi oluşturan dokuz nitelik (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Peter Zumthor’a göre nitelikli mimarlığın atmosferini oluşturan dokuz faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Zumthor tarafından mimarının bedeni (*the body of architecture*) olarak ifade edilmiştir. Bu ifadeye göre mimari, materyal aracılığıyla bedenleşir, forma kavuşur. Bedensel bir kütle olarak mimari form duyular aracılığıyla özneyi çevreler. İkincisi materyallerin uyumu (*material compability*) üzerinedir. Malzemelerin birbiri ile etkileşimi yapının atmosferine etki eden önemli bir etmendir. Burada asıl soru materyallerin birbirine reaksiyonu üzerinedir. Bu noktada, malzemenin etrafına yaydığı ışıma ve diğer malzemeler ile nasıl kompozisyon oluşturduğu yapının niteliğini belirler. Materyal işlenebilirliği sayesinde sonsuz sayıda varyasyonda üretilebilir. Buna örnek olarak, Zumthor taşın işlem görme sürecini aktararak: “Bir taşı ele alın: testereyle kesebilir, öğütebilir, delebilir, parçalayabilir veya parlatabilirsiniz, her seferinde farklı bir şeye dönüşecektir.” şeklinde ifade eder. Üçüncüsü, mekânın sesi (*the sound of space*) olarak ifade edilmektedir. Zumthor’a göre, iç mekânlar, sesi toplayan, dağıtan ve başka bir yere ileten büyük enstrümanlar gibidir. Bir mekânın sesi, mekânın özgün formu ve kullanılan malzemenin yüzeyi ile ilişkilidir. Zumthor, buna göre , ladin zemin ve beton döşemenin çıkaracağı sesin farklılığını örnekler, ve iki zeminin kişinin algısında oluşturacağı duyusal farklılaşmayı vurgular. Dördüncüsü, mekânın ısısı (*the temperature of space*) olarak ifade edilir. Malzemeler kendi doğaları gereği ısıyı, farklı derecelerde absorbe eder,

ya da yansıtır. Buna örnek, bir ahşap ve çelik malzemesinin muhafaza edeceği mekânsal ısıнын farklılık göstermesi verilebilir. Beşinci faktör, Zumthor tarafından çevreleyen objeler (*surrounding objects*) olarak ifade edilir. Bir yapıyı içeriden ve dışarıdan çevreleyen objeler, o yapının algılanmasında, kişinin duyularına hitap ederek yapının atmosferine katkıda bulunur. Altıncı faktör, dinginlik ve cazibe arasındaki (*between composure and seduction*) nitelikleri tarifler. Zumthor’a göre, mimari kullanıcının hareketi ile doğrudan ilişkilidir. Mekânın içinde hareket ederken, mekânın salt geometrik biçimde yönlendirmesi ile mekânın duyuları harekete geçirecek biçimde kişiyi cezbetmesi arasında fark bulunmaktadır. Duyuları harekete geçiren bu mekânlar, Zumthor tarafından, içinden geçip gidilecek mekânlar olarak değil, bunun yerine kişide o mekânda kalma, o mekânı deneyimleme arzusu yaratan mekânlar olarak tanımlanmıştır. Bu noktada, Zumthor’a göre kişiyi otoriter bir biçimde yönlendiren mekânlar yerine, duygulanım yaratarak kişiyi harekete geçiren, özgürlük hissi oluşturan mekânlar mimaride önem taşımaktadır. Buna ek olarak, Zumthor cazibe oluşturan hareketin karşısında dinginlik ve sakinlik oluşturan mekânların da önemini vurgular. Yedincisi, iç ve dış arasındaki gerilimler (*tensions between interior and exterior*) olarak tarif edilebilir. Sekizincisi, samimiyet derecesi (*levels of intimacy*)’dır. Bu ifadeyle ölçek ile bağlantılı olarak yakınlık ve mesafe ilişkisi tariflenmektedir. Bu bağlamda samimiyet derecesi büyüklük, boyut, ölçek olmak üzere çeşitli açılardan değerlendirilebilir. Büyüklük ve ölçek ile kurulan ilişki kişinin bakış açısı üzerinden çeşitli şekillerde tanımlanabilir. Dokuzuncusu ise Zumthor tarafından nesneler üzerindeki ışık (*the light on things*) olarak tarif edilmektedir. Işığın ve gölgenin yüzeylerde oluşturduğu derinlik mimaride kullanıcı için çeşitli deneyimler oluşturur. Zumthor’un ışığın ve gölgenin, tasarım sürecine etkisini, “Binayı saf bir gölge kütlesi olarak planlamak, ardından karanlığı oyuyormuşçasına ışığı yerleştirmek.” söylemi üzerinden açıklar, bu anlamda Zumthor ışığın mimaride tasarlanabilir, fenomenal etkisine vurgu yapmıştır.

Çevre, bizi kuşatan mimaridir. Buna göre Zumthor için, büyük karmaşık veya ölçek olarak küçük binalar yaratmak, bu binaları çevresinin bir parçası haline getirmek asıl meseledir. Atmosferler fiziksel ve duyuşsal olanın kesişiminde meydana gelmektedir. Zumthor bir binaya adım attığı anda zihninde o bina ile ilgili ilk izlenim oluştuğunu belirtir. Bu ilk izlenim, fiziksel dünya ile ilişkimizde burdadır, ancak yaşamsal dünyamızda duyuşsal olarak hissedilir. (Bonitto-Donato,2022) Mimarın görevi bu

çerçevede binanın kendisinden çok, duyuları harekete geçirecek yapılar tasarlamaktan ibarettir.

Yer kavramı anlamlı bir mimarlığın oluşum sürecinde etken bir rol oynamaktadır. Bir yerde fiziksel ve duysal olarak uyarılmamızı sağlayan bir atmosfer kendi otantik değerlerini de taşımaktadır. Nitelikli, kimlikli yapıların üretilmesi, belli sınırların mimariyi şekillendirmesi aracılığıyla yani konulan sınırlarla mümkündür.–Herşeyin hızla ölçüldüğü günümüz dünyasında, bireyler anlık, spontane, çok yönlü bir iletişim ağının parçasıdır, bir yerde olmanın olasılıkları eş zamanlı olarak bir çok yerde aynı anda olabilmeye evrilmiştir. Dijital çağın bir sonucu olarak, mesken tutmak artık, daha akışkan bir formdadır. İlişki kurulan ve çözünen bir şey olarak gündelik yaşamımızın bir parçasıdır. Ancak tüm bu eş zamanlı,geçici dönemin içinde, birey hala içinde yaşadığı mesken tuttuğu mekânlarda duysal ve fiziksel sınırlar oluşturan mekânlarla yoğun bir ilişki içindedir. Bunun sebebi en temel düzeyde insanın, bedeni ile deneyimleyen bir varlık olarak dünyayla birebir temasında yatmaktadır. Varoluşumuz, zihnimizin mümkün kıldığı düşünsel olasılıkların ötesinde, bağlamla temas edebileceği dokunsal bir alana ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda nostaljik bir arayıştan ziyade zihnimiz kadar bedenimizle de kavradığımız bir mimarlık anlayışı, hala güncelliğini korumaktadır.

2.3.1.2 Eleştirel Bölgeselcilik düşüncesinde yer-biçim kavramı

Modern mimarlığın soyut geometrik mekân anlayışına karşı çıkarak Heidegger'in izinden giden bir diğer mimar Kenneth Frampton'dır. Frampton'a göre, endüstriyel devrim ile birlikte medeniyet, evrensel bir nitelik kazanmış, bu durum bir taraftan gelişimin habercisi olurken, bir taraftan da geleneksel kültürlerin yıkımını da beraberinde getirmiştir. Aynışmanın getirdiği standartlaşma ile birlikte bir yere özgü otantik nitelikler küresel değerler ile görünürlüğünü kaybetmeye başlamıştır. Kültür ve medeniyette gerçekleşen bu dönüşüm mimarlıkta da görülmüştür. Bu bağlamda, Frampton, 1983 yılında kaleme aldığı "*Towards a critical regionalism: six points for an Architecture of Resistance*" makalesinde, evrensel mimarlık düşüncesini savunan modern binaların teknolojik gelişimlerin içine sıkıştığından bahseder. Modern sonrası dönemde, medya endüstrisinin kitle kültürüne hakim olması nedeniyle, modernleşme artık basitçe özünde özgürleştirici olarak tanımlanamaz. Bu anlamda, Frampton türdeş, homojen nitelikte binaları yok-yerler olarak nitelendirerek, Heidegger felsefesinin

peşinden gider ve yerin anlamı üzerine mimari söylemini ortaya koyar. “İnşa etmek, İkamet Etmek, Düşünmek” metni üzerinden Heidegger’in çalışmasını yorumlarak *yer-biçim* kavramını geliştirir. Eşit olarak alt bölümlere ayrılmış, uzamsal bileşenlerin ya da tamsayıların az ya da çok sonsuz bir sürekliliğini ifade eden soyut uzay-mekân¹⁰ kavramına karşı, Heidegger *yer* kavramının anlamına yakın olan *Raum*¹¹ kavramını ortaya atar. Bu kavram dünyanın bir aradalığına vurgu yaparak , anlamlı, sınırları belirli yerlerin önemine vurgu yapar. Bu bağlamda yok-yerlerin oluşturduğu sınırları belirsiz ,türdeş mekânların yerine, anlamlı, mesken tutmayı mümkün kılan *yer-biçim*’ler tasarlanmalıdır. (Frampton, 1983)

Frampton, mimarlığın bugün ancak eleştirel bir pratik olarak pozisyon alırsa, yani kendisini totaliter evrensellik söylemlerinden ve sanayi öncesi geçmişin arkitektonik biçimlerine geri dönmeye yönelik gerici, gerçekçi olmayan nostaljik dürtüden kurtarabilirse varolabileceğini ifade eder. (Frampton,1983) Bu bağlamda mimarlık, hem nostaljik bir tarihselcilikten uzakta, hem de teknolojinin kalıplaştırdığı bir metalaşmadan uzakta kendini var etmelidir.

Frampton’a göre eleştirel bölgeselciliğin temel stratejisi evrenselliğin oluşturduğu etkiyi, belirli bir yerin özelliklerinden türetilen nitelikler aracılığıyla dönüştürmektir. Bu düşünceye göre mimarlığın küreselleşmesine karşı koyacak kültürel yoğunluğa sahip binalar, sınırları net oluşturulmuş anlamlar üzerinden inşa edilmelidir. Buna göre, yerel ışığın kullanımı, kendine özgü yapısal bir formdan üretilen tektonik ifade veya belirli bir alanın topografyası gibi özellikler modern paradigma ile uzlaşma ortamını oluşturacak nitelikler olarak sayılabilir.Topografya, ışık, iklim gibi özelliklerin kritik önemine rağmen, mimari özerkliğin birincil ilkesi tektonik ifade de yatmaktadır. (Frampton,1983)

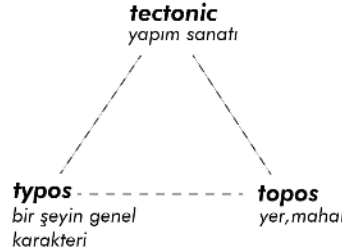
¹⁰ Heidegger latince’de *spatium* ve *extensio* kelimeleri aracılığıyla soyut mekân anlayışını açıklar. *Spatium* latince’de uzay,uzam anlamına gelirken, *extensio* esneme süreklilik, eklenti anlamlarına gelir.

¹¹ *Raum* latince de *yer* anlamına karşılık gelen *locus* anlamına gelmektedir.

2.3.2. Tektonik Form

Tektonik, mimaride birden fazla anlam taşıyan bir kavram olmakla birlikte kavramın ilk kullanımı 19.yüzyılda bu konuda en etkili yazarlar olan Karl Bötticher ve Gottfried Semper tarafından yapılmıştır. Etimolojik birçok okuması bulunan tektonik kavramı, özellikle yapısal ve kültürel konuları kapsamaktadır. Terim Bötticher ve Semper'den sonra Edward Sekler ve Kenneth Frampton tarafından yeniden yorumlanmıştır. Sözlükte tanımlandığı şekliyle tektonik terimi, genel olarak bina ve inşaat ile ilgilidir. Terim, malzeme ve yapıyla ilgili olduğu kadar inşa etmenin şiirsel değerini de yansıtmaktadır. Buna göre bir sonraki bölümde kavramın tarihsel süreçte sahip olduğu anlamsal farklılaşmalar irdelenerek tektonik kavramı açıklanmıştır.

Frampton, tektoniğin kapsamını açıkladığı çalışmasında mimari formun ortaya çıkışında rol oynayan yapısal ve strüktürel modellerin ifade potansiyellerini araştırmayı hedefler. (Frampton,1999) Tektonik, bir inşa şiirselliğine vardığı ölçüde sanattır, ama sanatsal niteliği soyut ve mecazi bir anlam taşımaz. Frampton'a göre, binanın kaçınılmaz olarak toprağa bağlı doğası, karakter olarak scenografik (*scenographic*) ve görsel olduğu kadar da tektonik ve dokunsaldır.

Şekil 2.9 : Frampton'da, inşa edileni oluşturan üç vektör; *topos*, *typos*, *tectonic*.

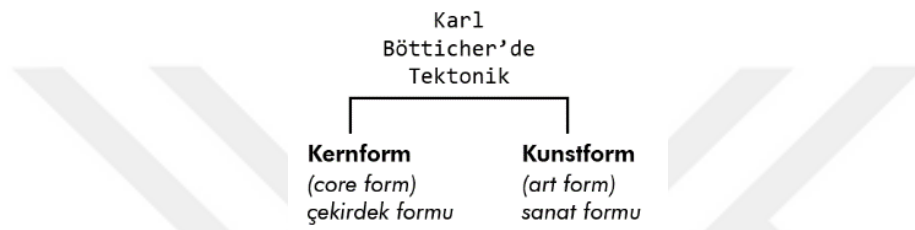
(Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

İnşa edilmiş olan, devamlı bir araya gelen üç vektörün, *topos*, *typos* ve *tectonic*'in sürekli gelişen, evrimleşen etkileşiminden ortaya çıkmıştır. Tektonik, herhangi belirli bir stili zorunlu olarak desteklemese de, alan (*site*) ve tip (*type*) arasındaki ilişkiyi açıklarken mimarlık üzerine söylemini üretir. (Frampton,1999)

Tektonik terimi, marangoz veya inşaatçı anlamına gelen *tekton* kelimesinden türemiştir. M.Ö. beşinci yüzyılda bu anlam marangozluk gibi belirli ve fiziksel bir şeyden *poesis* fikrini içeren daha genel bir yapma kavramına evrilir. Böylece mimari ürünün yer ile kurduğu somut, fiziksel ilişkinin estetik niteliği vurgulanır. Frampton, Adolf Heinrich Borbein'in tektoniği birleşimlerin sanatı olarak tariflemesini

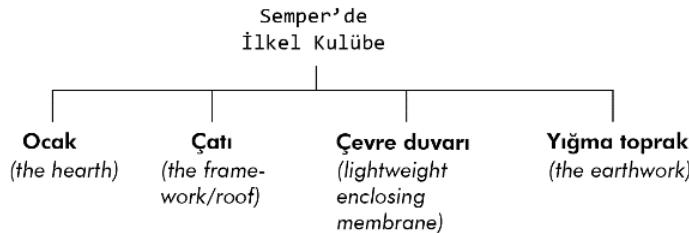
alıntılayarak bir mimari ürünlerdeki yapısal parçaların, elemanların bir araya gelişindeki sanatsal ifadeyi vurgular.

Tektonik kelimesinin ilk mimari kullanımı, almancada Karl Otfried Müller'in 1830 tarihinde basılmış olan Sanat Arkeolojisinin El Kitabı adlı eserinde geçmektedir. Müller tektoniği, işlev ve gereklilikler aracılığıyla oluşan sanat formunun temsil ettiği derin duygular olarak görmektedir. Bu bağlamda oluşturulan herhangi bir mimari ürün önce ihtiyaçları ile tanımlanır, ve gerekli niteliklerin formu şekillendirmesiyle sanatsal ve sembolik ifadesine kavuşur. Müller tektonik üzerine yaptığı çalışmalarıyla Karl Bötticher ve Gottfried Semper gibi kuramcılarının çalışmalarını etkilemiştir.

Şekil 2.10 : Karl Bötticher'in Tektonik düşüncesi (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Karl Bötticher, "Helenlerin Tektoniği" kitabında tektonik terimini, yunan tapınağının sahip olduğu tüm parçaları, tek bir bütün halinde birleştiren eksiksiz bir sistem anlamına gelecek şekilde yorumlamıştır; buna, çeşitli biçimlere sahip kabartma heykelin varlığı da dahildir. (Frampton,1999) Bötticher tektonik kavramını iki ana başlık altında değerlendirmiştir. Bunlar çekirdek formu anlamına gelen *kernform* ve sanatsal ifadenin temsili anlamına gelen *kunstform* olarak adlandırılmıştır. *Kernform* ontolojik, varoluşsal boyutuyla işlevsel, yapısal ve kültürel anlamları içeren bir kavram olarak kullanılırken, *kunstform* temsil boyutuyla, tamamen maddenin estetik ve ifadesel amaçlarıyla ilgilidir.

Şekil 2.11 : Gottfried Semper ilkel kulübeyi (*primordial dwelling*) dört temel unsura bölmüştür. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Müller ve Bötticher'den etkilenen Semper, terime yeni çağrışımlar kazandırmıştır. Semper 1851 yılında yayınlanan “Mimarlığın Dört Ögesi” metninde ilkel kulübenin ocak (*the hearth*), çatı/iskelet(*the framework/roof*), çevre duvarı (*the lightweight enclosing membrane*), yığma toprak (*the earthwork*) olmak üzere dört öge üzerine kurulu olduğunu ifade eder. Semper'e göre, ilk önce yaşamsal öneme sahip ocağın bulundurulacağı yer etrafında insan toplulukları toplandı. Ateşin çevresinde ilk ittifaklar kuruldu. Uygarlığın gelişimi için gerekli din amaçlı toplanmalar, en temel biçimiyle ocağın etrafında oluştu. Kutsal bir odak noktası olarak ocak, toplumun gelişim sürecinde merkezi bir niteliğe sahip olarak oluştu. Buna göre, ocak yeri, bir yapının kalbi olup, manevi niteliğe sahiptir. İnsan toplulukları tarihsel süreçte bulunduğu coğrafya ile ilişkili olarak mimarlığın bu dört ögesini farklı kombinasyonlarda biçimlendirmiştir. Coğrafi koşullar, iklim, toplulukların sahip oldukları kültür ve beceri farklılıkları mimarlık yapma biçimlerinde bazı becerilerinin fazla gelişip bazılarının arka planda kalmasına sebep olmuştur. İnsanların sahip olduğu teknik beceriler de bu dört ögenin biçimlendirilmesine yön verecek şekilde gelişmiştir. (Semper, 2015)

Semper, bu taksonomiye dayanarak inşaat zanaatlarını iki temel prosedüre göre sınıflandırır: hafif, doğrusal bileşenlerin uzamsal bir matrisi kapsayacak şekilde bir araya getirildiği çerçeve tektoniği ve kütle ve hacmin birlikte olduğu yığma toprağın stereotomikleri ¹² .

Semper'e göre tektoniğin özü, kültürel bir ifade yaratmak için yapıda farklı malzemelerin kullanımını sağlamaktır. Bu nedenle, onun tektonik kavramı esas olarak mimarlığın biçimi ve kültürle ilişkisi üzerinedir.

Eduard F. Sekler'e göre eylem, düşünce ve dilin nasıl ilişkilendiği felsefi bir araştırma alanıdır ve dil deneyimin gerçeklerini ve durumlarını anlatacaksa, olabildiğince açık ve net olmalıdır. Bu bağlamda Sekler, Konstrüksiyon, Strüktür ve Tektonik kavramlarının dildeki anlamsal karşılığını net bir çerçevede ifade etmeyi hedefler.

Sekler'e göre *Konstrüksiyon*, bilinçli olarak bir araya getirilmiş somut bir şeyin çağrışımını taşıırken, *Strüktür*, çok daha geniş bir anlamda, kurucu parçaların düzenli bir şekilde düzenlenmesini ifade eder. Daha genel ve soyut bir kavram olarak Strüktür, bir binada aktif olan kuvvetlerle başa çıkmaya yönelik bir sistem veya düzenleme

¹² Stereotomik kelimesi Yunan etimolojisinden gelen katı üç boyutlu katı cisim anlamında gelen *stereos* ve kesmek anlamına gelen *tomia* kelimelerinden oluşmaktadır. (Frampton,1999)

ilkesiyle ilişkilidir. Konstrüksiyon ise bir sistem ya da prensibin somut bir şekilde gerçekliğe dönüştürülme sürecini temsil eder. Konstrüksiyon süreci sonunda oluşan görünür ve dokunulabilir formun niteliği çeşitli şekillerde değerlendirilebilir. Konstrüksiyon bir malzemenin üretim ve uygulanmasındaki karar sürecindeki tüm sorularla ilgilenirken, strüktür seçilen sistemin verimliliği ve uygunluğunu değerlendirme üzerinedir.

2.3.2.1 Arkitektonik ve Skenografik

Arkitektonik terimi, genel olarak yalnızca binayı destekleyen teknik araçlara değil, aynı zamanda yapısal başarının gerçekliğine atıfta bulunur. (Frampton, 1983) Yapının doğa ile nasıl etkileşime girdiği önem kazanarak, iklim ve zaman parametreleri arkitektonik teriminin önemli bileşenleşenleridir. Bu durum yapının çerçeve-strüktür mimarisini tanımlayan tektonik ifadesinde veya daha hacimli yük-taşıyıcılarına referans veren strereotomik nitelikte olup olmadığına bakılmaksızın tüm arkitektonik formlar için geçerlidir. *Skeneografi* ise latince *scena* kelimesinden ve sahne anlamına gelen *frons scenae* kelimesinden gelir, buna göre skenografi doğası gereği temsili niteliği vurgulamaktadır. Frampton'a göre (1983) Arkitektonik ve skenografi her zaman oldukça farklı yakınlıklara sahip olmuştur; biri yerli yapıdan kaynaklanırken, diğeri temelde rönesansla özdeşleştirilmiştir.

Bu bağlamda, inşa edilmiş formu imgelere veya skenografiye indirgeme yönündeki mevcut eğilimin, inşa edilmiş formun nasıl yalnızca imgesel algıya hizmet ettiğini kolayca görebiliriz. Buna göre gerçek bir mimari ifade inşa eyleminin görünürlüğe kavuşması ve somutlaşması aracılığıyla oluşturulur. (Frampton, 1983)

2.3.3. Görsel ve Dokunsal

Mimari, duyuşsal bir alan yaratarak, bireylerin tüm duyularını etkinleştirecek belirgin bir kapasiteye sahiptir; yani bireyler mimariyi deneyimlerken görsel duyuya ek olarak tüm duyular devreye girer. Çoğu durumda malzeme ve yüzeyler mimari algının oluşmasında formun görsel algısı varlığı kadar etkilidir. Hava hareketi, akustik, ortam sıcaklığı ve koku - tüm bu faktörler mekândaki deneyimimizi etkiler. (Frampton, 1983)

Frampton bir yeri deneyimlerken gerçekleşen mekânsal farklılaşmaların oluşturduğu çeşitli duyumları bedenimiz aracılığıyla fark edebileceğimizi ifade eder. Bir merdivenin eğiminin farklılaşmasını ve bedende yarattığı ritim farklılığını hemen fark ederiz. Bazı basamak ilişkilerindeki farklılaşmalar bedenin denge hissini etkileyecektir. Frampton'a göre buna tipik bir örnek, Alvar Aalto tarafından 1952'de

Säynatsälo Belediye Binası'nın meclis odasıdır, bu yer sekanslara dayalı bir yaklaşımla oluşturulan mimari gezinti yeridir.

Şekil 2.12 : Säynatsälo Belediye Binası, Alvar Aalto,1952 (Url-1)

2.3.4. Doğal ve Yapay

Frampton'a göre mimarlığın, diğer tüm sanat alanlarına kıyasla, doğa ile daha etkileşimli, yoğun bir ilişkisi vardır. Doğa ile ilişki içinde bir yapı tasarlamak, sadece topoğrafya'ya ve yer'e özgü bir bina tasarlamak anlamına gelmeyip, aynı zamanda iklime uygunluğu ve doğal ışığın yapıda nasıl kullanıldığı ile de ilgilidir. Buna göre, inşa edilmiş yapı, bu unsurlarla yoğun bir etkileşim içerisinde olup doğanın döngüsel zamanına duyarlıdır. Evrensel teknolojinin mümkün kıldığı yapay ışık ve iklimlendirmeyi sağlayan modern mekân servisler belirli bir yerin dokusu ve spesifik kültürüyle ilişkilenebilir. Ortadan kaldırmaktadır. (Frampton, 1983) Yer ile anlamlı bir ilişkilenebilir, yapının teknolojinin sunduğu olasılıklar çerçevesinde içine kapanmasını değil, gerektiğinde doğal olana açılarak çevresel verileri etkili şekilde kullanması ile mümkündür.

Bu bağlamda, yapılarda, mekânın iklimlendirme ve aydınlatmasındaki standardizasyon mekânların niteliğini olumsuz etkileyen bir unsurdur. Yapay iklimlendirme ile aşırı enerji tüketimi oluşturarak, çevreye dolaylı olarak zarar vermektedir. Frampton buna ek olarak, klimalı, hava geçirmez bir biçimde kapatılmış yapıların dış iklimdeki değişikliklere yanıt verememe biçiminden bahsetmektedir.

Frampton'a göre, nitelikli bir yapı, kullanıcılarına doğal gölge sağlaması, doğal havalandırmanın yapıya kabul edilmesi gibi özelliklere sahip olup mevsimsel

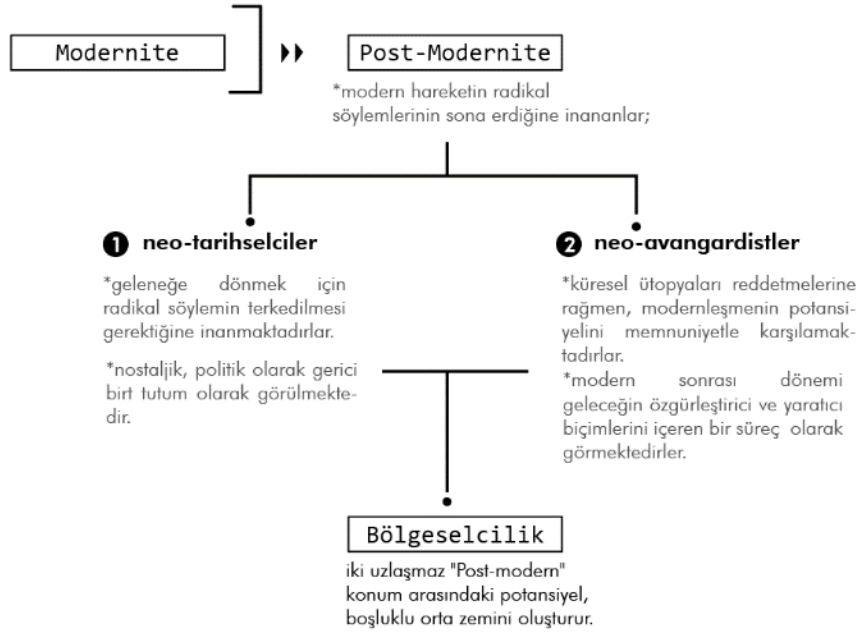
aşırılıkları kendi bünyesinde optimize edebilme potansiyeline sahiptir. Bu yaklaşım evrensel uygarlığın teknolojik imkanları ile köklü geleneklere sahip kültürlerin yapma biçimleriyle dengelenme ihtiyacına işaret etmektedir. (Frampton,1983)

2.3.5. Tipoloji ve Topoğrafya

Frampton'a göre tipoloji hem medeniyet hem de kültür ile ilişkili bir kavramdır, buna örnek olarak en başlangıca giderek Aydınlanma döneminin yapı tiplerini incelemek gerekmektedir. Frampton'a göre bu yapı tipleri nispeten evrenseldir. Bu tipolojiler gridal, rasyonel matrisler gibi olup, çokk çeşitli işlevin uygulanabildiği ve neredeyse her yere, bağlamından kopuk bir şekilde uygulanabilir niteliktedirler. Buna karşılık *Arts and Crafts* hareketinin tipleri kültürel olarak bir yerin tarihiyle ilişkili olarak üretilir. Bu tipler kamaşık, eklemeli ve işlevsel olarak yer özgü spesifik nitelik gösterirler. Bu tarz tipolojiler nesilden nesile aktarılan kültürün özünü aktarırlar. (Frampton,1983) Topoğrafya ise spesifik bir yere özgü nitelikler ile ilişkili olup, kök salmanın somut görünüşüdür. Frampton'a göre bu bağlamsal veri, doğanın, hatta insan yapımı yapıyı çevrelerin, varoluşunun ön koşuludur. (Frampton,1983)

2.4. Post-modernizm ve eleştirel bölgeselcilik

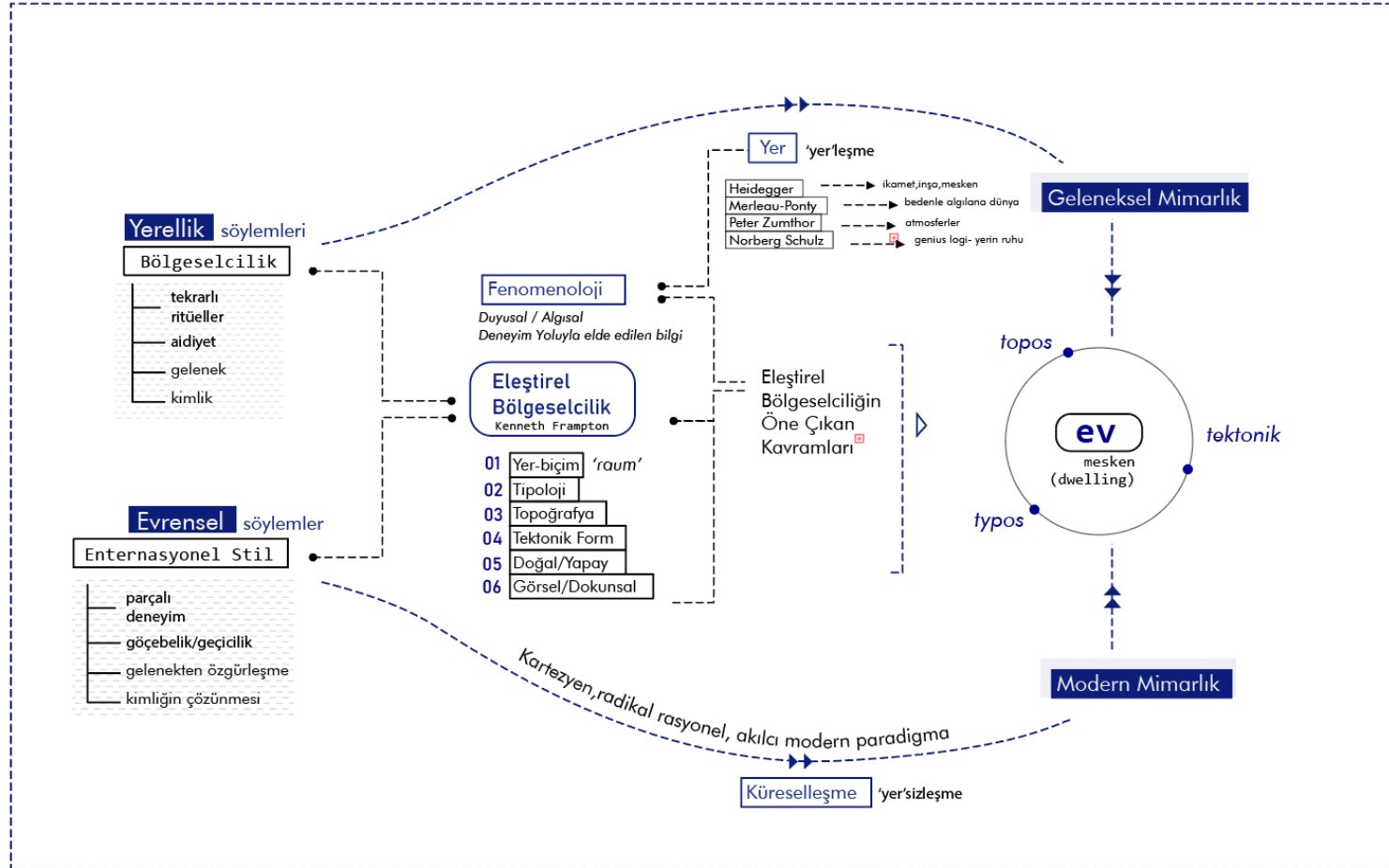
Post-modernite ile modern hareketin kahramanlık döneminin sona erdiğine inananlar, neo-tarihselciler ve neo-avangardistler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Popüler basının gözünde daha önde görünen ilki, avangardın tüm araçlarının gözden düştüğünü ve geleneğe dönmek için bu görünüşte radikal söylemi terk etmekten başka çare kalmadığını hissedenlerdir. İkincisi, küresel ütopyaları reddederken, yine de modernleşmenin devam eden yükselişini kaçınılmaz bir süreç olarak memnuniyetle karşılamaktadır. Neo-avangardistler, bu süreci, teknik karakterine rağmen, ağırlıklı olarak doğasında geleceğin özgürleştirici ve yaratıcı biçimlerini içeren bir süreç olarak görmektedirler. İki gruptan ikincisinin daha gerçekçi ve tutarlı olduğu, modernizasyonun her halükârda devam ettiği iddia edilebilir. Öte yandan ilki, kültürel ve politik olarak gerici, çünkü o da gizlice evrensel uygarlığın yararlarına bağlı kalmaya devam etmektedir. Neo-tarihselcilerin her bakımdan modernlik karşıtı olduğu yerde, Neo-Avantgardistler, Aydınlanma'nın ütöpik mirasını reddederek, bilim dahil tüm alanlarda "ana anlatıların" sonunu ilan ettikleri için belki de daha katı bir şekilde Post-Modern'dirler. (Frampton,1983)

Şekil 2.13 : Post-modern dönemde bölgeselciliğin konumu. (Frampton,1983) (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Frampton'a göre bölgeselcilik, bu iki uzlaşmaz "Post-modern" konum arasındaki potansiyel, boşluklu orta zemini oluşturur. Biri kadar diğeri için de eleştireldir ve teorik bir konum olarak diğeri ikisi kadar açmazlarla dolu olsa da, yine de çağdaş bir direniş mimarisinin -yani, modaya uygun üslup geleneklerinden bir muhalefet kültürü, mekândan ziyade mekânın mimarisi ve zamanın ve iklimin değişkenliklerine duyarlı bir bina tarzı. Her şeyden önce, bedenin bir bütün olarak deneyimlenme tarzı için gerekli görüldüğü bir çevre kavramıdır.

2.5. Bölüm Sonucu olarak kavramsal haritalama

Şekil 2.14 : Araştırmanın kavramsal omurgası. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

3.YEREL VE EVRENSEL KÜLTÜR ARASINDA “EV”

3.1 Mekân ve Yer Tartışmaları Arakesitinde Konut ve Ev

20.yüzyılın başından itibaren mimarlığın evrensel, küresel bir nitelik kazanmasıyla beraber, konut üretiminde radikal değişiklikler yaşanmıştır. Geleneksel dünyada konut-ev mahrem bir niteliğe sahipken modernizm ile birlikte fiziksel ve anlamsal değişikliklere uğramıştır. Modernlik öncesinde, insanın sahip olduğu geleneksel yaşam, zamanın süzgecinden geçip, yüzyıllarca tekrarlanarak en etkin haline ulaşmış, gündelik hayat bu uzlaşma üzerine kurulmuştur. (Yırtıcı, 2019) Modernizm bir yandan geleneksel dünyanın ağdalı ve muhafazakar söylemlerinden özgürleştirmiş olsa da, diğer yandan insanın bildiği ve inandığı her şeyin kaybolması anlamına gelmekteydi. Heynen, “Mimarlık ve Modernite” kitabında modern mimarlığın sık sık bir evsizlik durumu olarak tarif edilmiş olduğunu vurgular. Modern mimarlıkta mesken-ev geçmişte sahip olduğu anlam bütününden kopma göstererek farklı anlam kazandığı zeminlere geçiş yapmıştır. Modern mimarlığın sunduğu bir olanak olarak demir ve camın kullanımıyla gelen saydamlık, sadece biçimsel bir özgürleşmeyi önermiyordu, aynı zamanda toplumsal olarak da burjuvanın sahip olduğu kapalı, bireyselleşmiş ev kavramına da saldırıyordu. Modern mimarlıktaki mesken, burjuvanın sahip olduğu özelleşmiş kabuklardan kılıflardan özgürleşmeli ve eşitlikçi bir toplumun zeminini kurmalıydı. (Heynen, 2011) Modernizm, hızın arttığı 20.yy’da geleneksel dünyanın dogmatik zemininden kopma sağlamış olsa da, beraberinde bazı problemleri de getirmiştir.

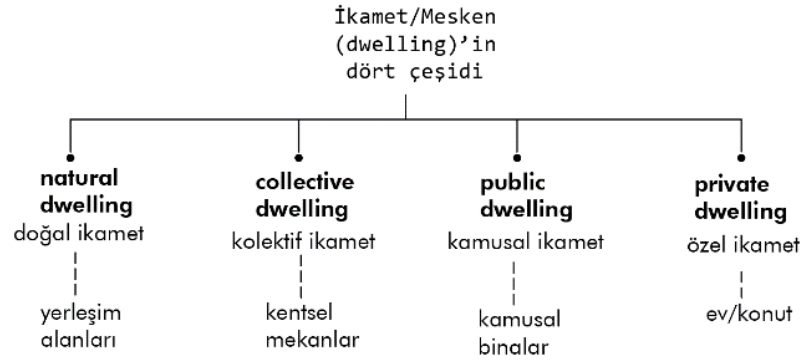
Bu noktada konut (*house*) ile ev (*home*) arasındaki ayrım önem taşımaktadır. Yırtıcı’ya göre, “konut, kapitalist ilişkiler içinde üretilen, sınıf sömürsüne dayanan, kullanım ve piyasa ekonomisine göre değişim değeri belirlenen bir meta” dır. Yırtıcı, konutun, diğer metarlardan bir farkı kalmadığını, satılabilir bir ürüne dönüştüğüne vurgu yapar. Ev is yeryüzüne yerleşme, yer edinme ve tutunma şeklidir. Ev, insanı bir coğrafyaya sabitler. (Yırtıcı, 2019)

Kim Dovey, “*Home and Homelessness: Introduction*” makalesinde ev ve konut kavramları arasında anlamsal bir ayrım yapar. Konutu bulunduğu çevrenin parçası olan bir nesne olarak tanımlarken, ev, insanla ve çevresi arasında kurulan ilişki ile tanımlanır. Bu ilişki, evin sakinleri ve yaşadıkları mesken arasında duygusal ve anlamlı bir ilişki olarak kurulur. (Dovey,1985)

Doğan Kuban ‘ın düşünceleri de bu doğrultuda paralellik göstermektedir. Kuban’a göre, ev, çağdaş dünyada tüketim nesnesi olup, nötr bir üründür, tıpkı bir araba,bir televizyon gibi tüketilecek bir metadır. Diziler halinde yapılan konutlar, *Unité d’Habitation*’lar, apartman blokları, kule binalar, ev ile sahibi arasındaki kendine özgü biricik ilişkiyi yok etmiştir. Ev hayali kurulan, düşlenen bir şey olmaktan çok, yapıldıktan sonra satın alınan bir ürüne dönüşmüştür. (Kuban,1996)

İkamet, insan ile belirli bir çevre arasında anlamlı bir ilişkinin kurulması anlamına gelir. Norberg-Schulz ikamet etmenin, yönelimsellik (*orientation*) ve kimliğin belirlenmesinden (*identification*) oluştuğu ifade eder, buna göre, varoluşu anlamlı olarak deneyimlemek için nerede ve nasıl olunduğunun bilinmesi gerekir. Norberg-Schulz kimliğin belirlenmesi (*identification*) edimini, belli bir yere ait olma anlamında kullanmıştır. İnsan böylece yer-leştiğinde (*settles*) kendini bulur ve dünya-içinde-varlığı bununla belirlenir. (Norberg-Schulz,1985)

Norberg-Schulz’a göre ikamet etmenin dört çeşidi bulunmaktadır. Yerleşim alanları, doğal ikamet gerçekleştiği, sahnelendiği ilk yerlerdir. Bu düşünceye göre, bir yerleşim yeri ancak çevresi ile ilişkisi içerisinde anlaşılabilir. İkametin ikinci çeşidi kollektif ikamettir, buna göre insan birlikteliği ile ilişkili ikamet alanları önem kazanır. Yerleşim alanları, insanların ürün, fikir ve duygu alışverişinde bulunabileceği bir karşılaşma yeri olarak işlev görür. Antik çağlardan beri kentsel mekân, insan buluşmalarının gerçekleştiği sahneler olmuştur. Kamusal ikamet daha yapılandırılmış bir birlikteliği temsil eden anlaşma kalıplarıyla ilişkili olarak meydana gelir. İkametin son çeşidi, özel ikamet olarak adlandırılmıştır. Bu ikamet çeşidi bireyin kendi kimliği ile ilişkili olarak kurulur. Bireye yönelik ikamet gerçekleştiği sahne, Schulz’a göre “insanın kişisel dünyasını oluşturan anıları bir araya topladığı ve ifade ettiği bir “sığınak” olarak nitelendirilebilecek ev ya da yuvadır”. (Norberg-Schulz,1985)

Şekil 3.1 : Norberg-Schulz’un tanımladığı İkametin dört çeşidi ve gerçekleştiği mekânlar. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Bu çerçevede Bachelard’ın eve, meskene dair düşünceleri Norberg-Schulz ile paralellik gösterir. Bachelard’a göre gerçekten ikamet edilen her mekân, kendi içinde ev kavramının özünü barındırır. (Bachelard, 2017) Buna göre ev sadece mesken tuttuğumuz, barınma eylemini gerçekleştirdiğimiz mekânların ötesine geçer, ikamet ederek ilişki kurduğumuz her yerde anlamsal karşılığını bulur.

Bu çalışma kapsamı gereği bireylerin özel olarak ikamet ettiği konutlara odaklanmakta, ve bu çerçevede bireyin öznel yaşam-dünyasını açılımlayan evi araştırmanın merkezine koymaktadır. İlişki kurulan bir yer olarak evin sahip olduğu mekânsal nitelikler yerel ve evrensel kodlar bağlamında irdelenecektir.

3.2 Modern Mimarlık, Evrensellik ve Ev Mekânı

3.2.1 Modern mimarlık ve manifesto olarak ev mekânı

Aydınlanma döneminine ait bir terim olan modern, 20.yüzyılda yoğunluklu olarak bir düşünce biçimini temsil etmiştir. Buna göre, modern’in ana çerçevesini eleştirel akla dayalı bilgi oluşturup, geçmişin bilgi elde edilme biçimlerinin red edilmesi oluşturmaktadır. Modern bu noktada epistemolojik bir kırılmanın ifadesidir. (Eyüce, 2011) Mimarlık kelimesinin önüne getirilen bu ek, kelimenin ifade ettiği anlamsal kırılma göz önünde bulundurularak stil ve biçimsel genellemelerin ötesinde konumlanmakta olup, kendine has özellikleri olan bir dönemi işaret ederek, şimdiki zamanı vurgulamaktadır.

Ev, mimarlık söylemlerini ve akımlarını yansıtan bir araç olarak modern mimarlığın ifade ve anlatı aracı olarak kullanılmıştır. 20.yüzyıl boyunca mimarlığa dair çeşitli söylemler ev üzerinden ifade edilerek, tarihsel süreçte evin tasarımının sürecini

yönlendiren bir çok prensip, mimar ve mimarlık teorisyenleri tarafından ortaya konmuştur.

Bu çerçevede bir söylem aracı olarak ev mekânın modern mimarlıktaki öne çıkan temsilleri bu bölümde incelenecektir. Buna göre sırasıyla,

- Schröder Evi, Gerrit Rietveld ,1924
- Villa Savoy, Le Corbusier, 1928
- Fallingwater Evi, Frank Lloyd Wright,1934-1937
- Farnsworth Evi, Ludwig Mies Van der Rohe,1951

yapı ve mimarları incelenerek, ev'e dair oluşmuş modernist yaklaşımlar irdelenerek ev mekânı üzerinden kurulan manifestolar irdelenecektir.

1920'lerde modernizmin öncü tasarımlarından olan Gerrit Rietveld'in Schröder evi, modern mimarlığın ilk adımlarının atılmaya başlandığı bir dönemin temsilcisidir. Schröder evi incelendiğinde kullandığı renk ve biçimsel olarak yaptığı kompozisyonları ile Mondrian 'ın çalışmaları aynı akımdan gelmeleri sebebiyle ile benzerlik gösterirler. Schröder evi , ana renkleri ve saflığı temel alan De Stijl ¹³akımına göre uygulanmış bir yapı olarak manifesto niteliği taşımaktadır.

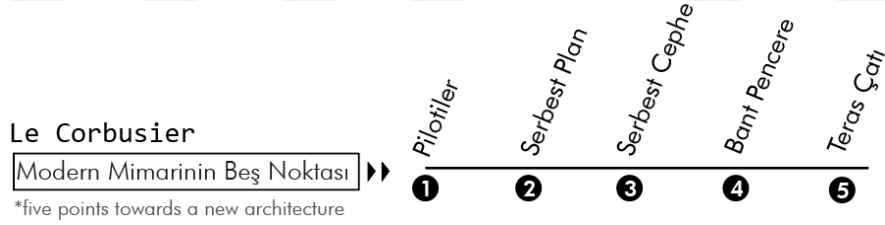
Şekil 3.2 : Gerrit Rietveld'in tasarladığı Schröder evi (Url-2) **Şekil 3.3 :** Piet Mondrian'ın De Stijl akımı ilkleri çerçevesinde resmettiği tablo, Tableau I, 1921, Gemeentemuseum Den Haag. (Url-3)

Modern mimarlıkta bir diğer ikonik isim Le Corbusier olup, bir çok modernist yapısı ve manifestolarıyla modernizmin öncü mimarlarındandır. 1920-1925 yılları arasında, Le Corbusier, ressam Amédée Ozenfant ve şair Paul Dermée ile birlikte modernizmin kamusal alanda kabul edilirliliğini arttırmak amacıyla "*L'Esprit*

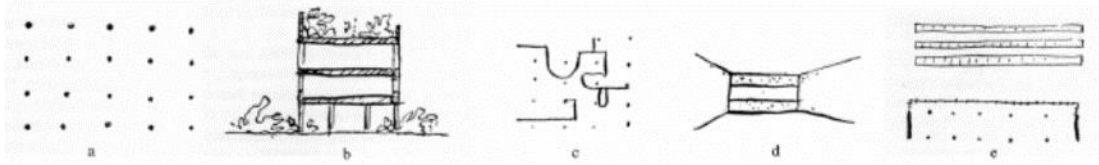
¹³ De Stijl, 1917 yılında Hollanda'da ortaya çıkan bir akım olarak, sadeliği, saflığı vurgulamıştır. De Stijl akımını benimsemiş mimar ve sanatçılar mavi,sarı,kırmızı,beyaz ve siyah gibi temel renklerin farklı varyasyonlarını kullanarak tasarlamaktadırlar.

Nouveau’’¹⁴ adıyla yirmi sekiz adet yayın üretmiştir. Bu dergiler modernist yaklaşımın yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynamıştır. İçerisinde sanat,edebiyat,mimarlık ve bilim gibi konularda içerikler bulunmaktadır.

Le Corbusier 1926 yılında *L’Esprit Nouveau* dergisinde yayınlandığı “Modern Mimarlık için Beş İlke”¹⁵ makalesinde modern mimarlığa dair temel ilkeleri ortaya koymuştur. Beş ilke, modern mimarlık söylemlerinde teorik bir temel ve kodlama oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu ilkelerden birincisi binanın pilotiler üzerinde yükselerek yerden koparılıp, zeminden bağımsızlaşması hedeflenmiştir. İkincisi serbest plan şeması çözümleri olmaktadır, bu sayede esnek mekânsal çözümler mümkün kılınmıştır. Üçüncü ilke, kolonların yapıda geri çekilerek cephe tasarımının özgürleştirilmesidir. Bir diğer ilke, serbest cephe ile ilişkili olarak gelişerek, maksimum seviyede ışık almak mümkün kılan yatay bant pencere kullanımıdır. Son ilke ise, geleneksel çatı yerine teras çatı kullanımını önermektedir. Le Corbusier, bu beş ilke aracılığıyla modern mimarlığın ortak kodlarını oluşturan standartları ortaya koyarak, mimarlık üzerine oluşturduğu söylemlerini konut üzerinde yoğunlaştırmıştır. 1928-1931 yılları arasında inşa ettiği Villa Savoye günümüzde modern mimarlık paradigmasının ikonik bir imgesi olarak mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Şekil 3.4 : Le Corbusier’in 1920’lerde ortaya koyduğu modern mimarlık manifestosu için beş ilke. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Şekil 3.5 : Le Corbusier’in beş ilke için yaptığı eskizler; (a) pilotiler, (b) teras çatı, (c) serbest plan, (d) bant pencere, (e) serbest cephe. (Oechslin & Wang, 1987)

¹⁴ [İng.“*The New Spirit*”] [T.“*Yeni Ruh*”]

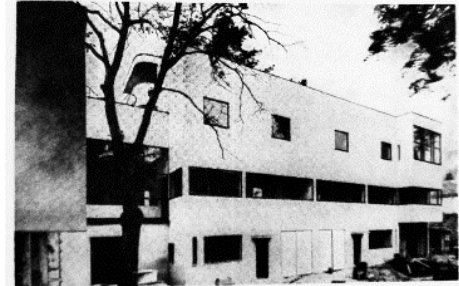
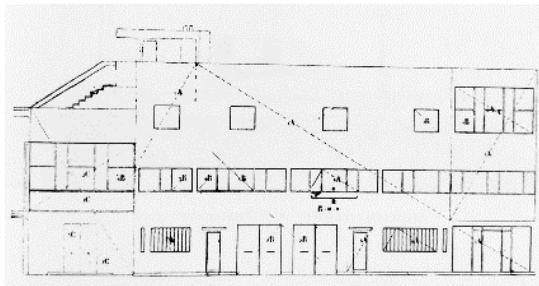
¹⁵ [Fr.“*Les Cinq points d’une architecture nouvelle*”] [İng. “Five points towards a new architecture”]

1920’lerden sonra modernist mimarlar , ikamet edilen bir yer olarak duyumsanan, deneyimlenen evi, akıl ile fethederek mimarlığı rasyonelize etme çabası içine girmişlerdir. Le Corbusier, evrensel mimarlığın manifestosunu kaleme alarak, evi endüstriyel dönem sonrası oluşan bir makine olarak tanımlar. Bu makine ikamet etme eyleminin meydana gelebileceği bir mekân değildir. (Artun,2018) Tasarlanan mekânlar, temiz, beyaz steril mekânlarla özdeşlik kurar, yüzeyler beyaza boyanarak en sade biçimde sunularak, mimarlığın en yalın hali elde edilmek istenir.

Şekil 3.6 : Le Corbusier, Villa Savoye (1928-1931) (Url-4) **Şekil 3.7 :** Villa Savoye, teras çatıda bahçe kullanımı (1928-1931) (Url-5)

Le Corbusier’in 1923 yılında yayınladığı Yeni bir mimariye doğru kitabında rönesans döneminde sonra yoğunlaşan göz-merkezci bakışın izleri görülmektedir. Le Corbusier mimarlığın oluşum sürecinde önemli bir araç olarak geometri oranlarını kullanan düzenleyici çizgilerden¹⁶ bahsetmektedir. Yönlendirici işleve sahip düzenleme çizgileri, matematik aracılığıyla yapılara düzen kazandırarak, onlara somut biçimini verir.

Şekil 3.8 : Le Corbusier ve Pierre Jeanneret, 1924 , Auteuil’de iki ev (Le Corbusier,2014)

¹⁶ [İng.“Regulating Lines”]

Le Corbusier'e göre, matematiksel düzlemde, düzenleyici bir işleve sahip referans çizgisinin seçimi, yapının temel geometrisini belirleyerek yapıya karakterini kazandırır. (Le Corbusier,2014) Le Corbusier'in bu yaklaşımı, mimarlığı, kodlanmış, skenografik bir dizi karara indirgemıştır. Böylece, tasarımı yönlendiren yaklaşım, göz merkezci bir bakış üzerinden tariflenmiştir.

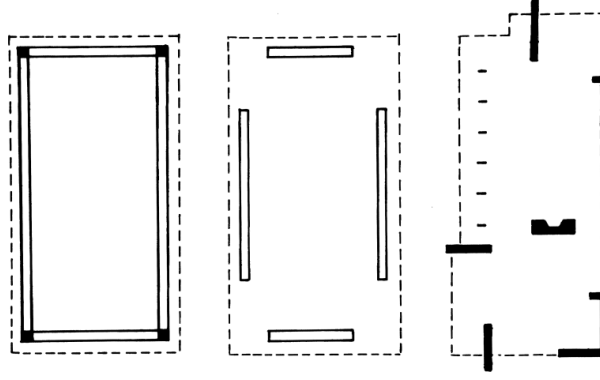
Bir diğer önemli örnek, 1934-1937 yılları arasında Frank Lloyd Wright tarafından tasarlanmış, Şelale (*Fallingwater*) Evi 'dir. Kayalık bir bölgede inşa edilen yapı, peyzaj ile iç içe olacak şekilde tasarlanmış , dikey yönelim yerine , yatay yönde genişleme üzerine kurgulanmıştır. Hacimler gerekli görüldüğü yerlerde, işlevlerine göre yatay ve dikey yönde büyütülmüş olup, asimetriktir.

Şekil 3.9 : *Fallingwater* Evi, Frank Lloyd Wright. (Url-6)

Frank Lloyd Wright, yapılarında geleneksel evin dogmatik standartlarına karşı bir duruş sergileyerek, evin kutu gibi geleneksel oluşunu, sınırlarını yapılarında eleştirmektedir. Bu yaklaşıma göre, Wright, geçmişin kutu gibi evlerini parçalayarak yapıdaki köşe, duvar ve tavan gibi geleneksel öğelere karşı bir tutum sergiler. (Brooks,1979)

Frank Llyod Wright'ın tasarım yaklaşımını anlatan Usonian evinin diyagramında, birinci şekil, duvarları dört taraftan birleştirilmiş tipik odayı temsil etmektedir. İkinci şekil, Wright'ın köşeleri ortadan kaldırılarak duvarları hareketli bağımsız taşıyıcılara dönüştürme yaklaşımını temsil eder. Son şekil, Wright'ın son adımıdır, bu noktada taşıyıcı plakalar tekrar bir araya getirilerek, yeni bir mekânsal bağlam kurgulanmıştır.

Şekil 3.10: Brooks tarafından Frank Lloyd Wright'ın tasarım yaklaşımını anlatan Usonian evinin diyagramı (Brooks,1979)

Şelale Evi'nde Wright, gelenekselin ötesine geçerek, duvarları özgürleştirmiş, sabit bir konumda bulunmayan perde taşıyıcılar ile yapıyı rijit sınırlarından kurtararak parçalamıştır. Buna göre, yapıdaki yatay ve dikey elemanlar farklı olasılıklar dahilinde doğal çevre ile bütünleşik bir tasarım kurgusu ile bir araya getirilmiştir.

İncelenen bir sonraki yapı, 1951 yılında, Ludiwg Mies Van der Rohe tarafından, Amerikan'ın Plano şehrinde, Dr Edith Farnsworth için bir haftasonu evi olarak tasarlanan Farnsworth evi'dir. Mimarlık tarihinde önemli bir yere sahip olan Farnsworth evi, süsten uzak, rasyonellik ve sadeliğe vurgu yapmaktadır. Zeminden yükseltilmiş platform üzerine oturtulan ev, iki kademeli teraslanma ile kurgulanarak, dışarıya doğru yönelecek şekilde tasarlanmıştır.

Şekil 3.11: Farnsworth evi, Ludiwg Mies Van der Rohe (Url-7)

Farnsworth evi, tasarımında plan düzeninde kurgulanan serbestlik, esneklik, zeminin yerden koparılıp yüzer hale getirilmesi, strüktürel sistemi, malzeme kullanıma (çelik, traverten döşemeler) ve iç-dış ilişkisinin kurulma biçimi ile 20. yüzyılın en önemli modernist eserlerinden biridir.

Bilgin (2002)' e göre Mies Van der Rohe, mimarının üç ana sorunsalı ile ilgilenmiştir, bunlar;

- Serbest mekân arayışı
- Taşıyıcı iskeletin ve yüzeyin(döşeme,duvar) eklem ve ifade sorunları
- Demir konstrüksiyonun teknik çözümleri olarak sıralanabilir.

Bu bağlamda, öne çıkan modernist evler bu bölümde incelenmiş, modernizmle ortaya çıkan yeni mekânsallıklar, mimarların manifesto niteliğindeki ev mekânları üzerinden irdelenmiştir.

3.2.2 Türkiye’de modern mimarlığın gelişimi

Bu bölümde 1920’ler sonrasında mimarlık alanında yoğunlaşan modern paradigmanın, Türkiye mimarlığına girişi ve sonrasında oluşturduğu etki irdelenecektir. Buna göre Avrupa ile kurulan ilk etkileşimden günümüze uzanan tarihsel süreçte Türkiye’de modern mimarlığın gelişim süreci üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda Türkiye’de tasarlanan yapılarda evrensel mimarlığın konut mimarisindeki etkisi ortaya konacaktır. Afife Batur, MAAN 2005 Konferansı¹⁷ ‘nda yaptığı konuşmasında Türkiye mimarlığında modernite kavramını genel hatlarıyla irdemiştir. Batur’a göre (2006) Türkiye’ye modernin gelişi 1722 yılında Paris’e giden ilk Osmanlı elçisinin Avrupa’ya özgü görünümle karşılaşmasıyla başlamıştır. Gözlem amaçlı gidilen bu ziyaret, Türkiye’de çeşitli reform hareketlerinin de başlamasına neden olmuştur. 18.yüzyılın başlarında İstanbul’da “yeni”nin ilk izleri İstanbul Barok uslubü denilen mimarlık anlayışı konut ve çeşmelerde kendini göstermiştir. 19. Yüzyıl başlarken yeni olan toplumsal olarak öğrenilmeye başlamıştır. 1839 yılına gelindiğinde Tanzimat reform hareketlerinin ilan edilmesiyle devlet yapılanması için daha “modern” bir anlayış öneriliyordu. Buna göre 19.yy’da gerçekleşen yenilikler özellikle siyaset ve hukuk alanında modernleşme çabalarıyla gerçekleşmiştir. Bu dönemde Balyan ailesi çağdaş Avrupa mimarisi ile Osmanlı mimarisini harmanlayarak eklektik bir üslup ile yoğunluklu olarak İstanbul’da birçok yapı inşa etmiştir. Buna ek olarak başta İtalyanlar olmak üzere Avrupalı sanatçılar, İstanbul’a yeni olanı aktarmaya girişmiştir. Osmanlı

¹⁷ Modern Asya Mimarlığı Ağı (Modern Asian Architecture Network-mAAN) beşinci uluslararası konferansı “Modern Asya Mimarlığını Yeniden Düşünmek ve Yeniden İnşa Etmek” temasıyla düzenlenmiştir.

bu çerçevede yeni olanının izini sürmüş, mimarlık alanında da çeşitli biçimlerde bu arayış karşılığını bulmuştur. (Batur,2006)

20.yüzyılın başlarında Ecole des Beaux-Arts’da eğitimi tamamlamış olan Vedat Tek, Osmanlı imparatorluğu’nun çok katmanlı kültürü içinde Türk mimarisini modernize etmeyi hedefleyen, kendini modern olarak tanımlıyan biri olarak, Türk mimarlığında öne çıkmaktaydı. Ancak Batur’a göre Vedat Tek’in mimarisinin “modern” olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı durumu muğlak bir konudur, buna karşın, Vedat Tek’in Postahane binası, plan çözümleri, konstrüksiyonu ve merkezi ısıtma ve havalandırma gibi teknik unsurlarıyla modern sayılabileceğini belirtmiştir. Batur, Vedat Tek’in asıl hayalini, “tarihsel sürekliliği inşa ederek moderne ulaşmak” olarak tariflemiştir. Bu ideali, en çok konut tasarımlarında denemiştir. Ancak Vedat Tek’in denemeleri uzun soluklu olmamıştır.

1930’lara gelindiğinde Modernist akım Türkiye’ye güçlü bir etki olarak gelmiştir. O dönemde yeni kurulan Cumhuriyet’in temsil ettiği çağdaş medeniyetler seviyesine erişme istemi, ideolojik bir kırılma olan modernizm ile aynı eğilimi taşımaktaydı. Bu dönemde Le Corbusier’in düşünce ve yapma biçimini temsil eden bir mimarlık anlayışı etkisini mimarlık alanında göstermeye başlamıştır.(Batur,2006) Osmanlı İmparatorluğundan, genç Türkiye Cumhuriyeti’ne geçiş sürecinde yaşam biçimlerinin değişmesiyle, birçok konut modern bir yaklaşımla inşa edilmeye başlanmış, modernist tutum yükselişe geçmiştir.

Şekil 3.12 : 1930-1940 yılları arasında Arkitekt dergilerinde yayınlanmış bazı konut örnekleri.(Kaynak: Arkitekt Dergisi.)

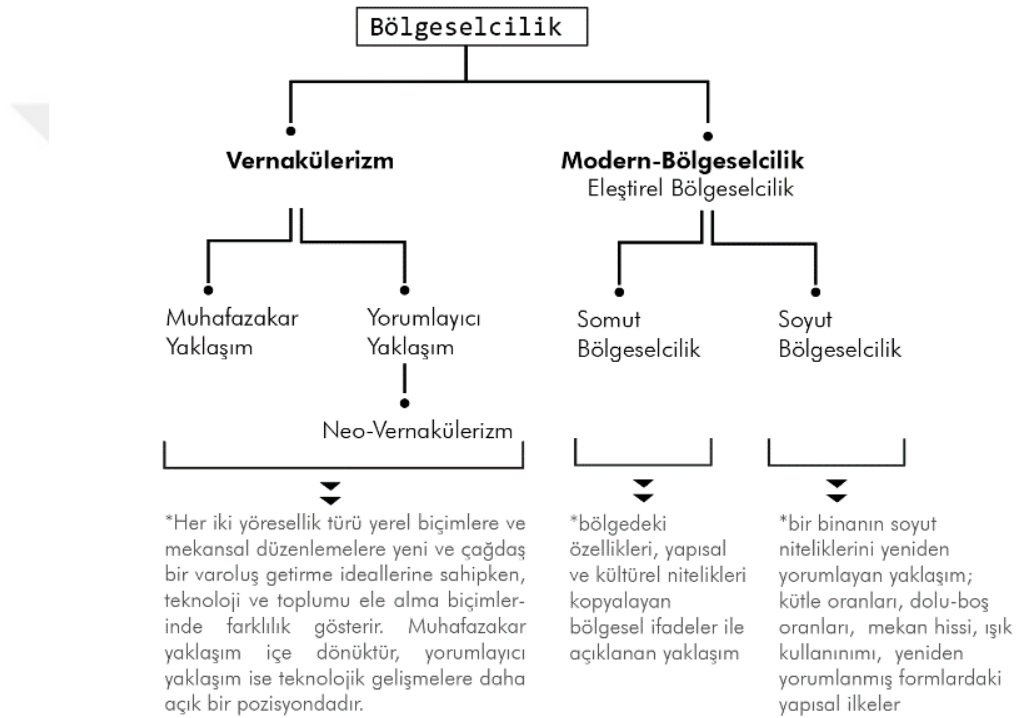
3.3 Yerel Mimarlık, Kimlik ve Ev Mekânı

3.3.1 Yerel mimarlık tartışmaları

Modernizmin herşeyi aynılaştıran yaygın kullanımıyla beraber, yirminci yüzyılın ilk yarısında bölgesel ve yerel kaygıların öne çıkması için gösterilen çabalar, yeterli destekten yoksun kalmıştır. Özkan’a (1985) göre yetmişlerin başına kadar bölgeselci

yaklaşımına karşı az sayıda referans bulunmaktadır. Bu çerçevede, kendi bölgeselciliğini modernizmin parametreleri içinde uygulayabilen bir mimar olarak Alvar Aalto örnek gösterilebilir. Aalto'ya ek olarak Jane Drew, Maxwell Fry, Hassan Fathy and Rifat Chadirji gibi mimarların eserleri bölgeselci yaklaşıma dair kayda değer örnekler olarak değerlendirilebilirler.(Özkan, 1985)

Özkan'a göre spesifik olarak enternasyonalizme veya dolaylı olarak modernizme tepki olarak doğan ana kritik hareket, bölgeselciliktir. Bölgeselci yaklaşım, bir uçta vernaküler bina tarzlarını, diğer uçta Edwin Lutyens ve Frank Lloyd Wright gibi mimarları konumlandırmaktadır.

Şekil 3.13 : Bölgeselcilik üzerine iki yaklaşım; vernakülerizm ve modern-bölgeselcilik (Eleştirel Bölgeselcilik). (Özkan, 1985) (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Bölgeselcilik geniş bir yaklaşım yelpazesini kapsamasına rağmen, özünde yerel kültüre, iklime ve bazen teknolojiye saygıyı içermektedir. Bernard Rudofsky'nin Modern Sanatlar Müzesi'ndeki "Mimarsız Mimarlık"¹⁸ sergisi ve daha sonra yöresel mimarının önemli bir referansı haline gelen katalog, uzun süredir göz ardı edilen bir alan olan bölgeselciliğe dikkat çekmiştir. Yetmişli yılların ortalarına gelindiğinde

¹⁸ "Mimarsız Mimarlık: Soysuz Mimariye Kısa Bir Giriş", kitabı Bernard Rudofsky'nin 1964'te yayınladığı NYC MoMA sergisine dayanmaktadır.

yerel mimari, iklim, teknoloji, kültür ve ilgili sembolizm gibi tasarımın temel bileşenlerinin var olduğu ve insanın yüzyıllar boyunca katılımıyla olgunlaştığı önemli bir kaynak olarak öne çıkmıştır. (Özkan,1985)

Şekil 3.14 : MoMA’da gerçekleşen "Mimarsız Mimarlık" sergisi (Url-8)

Temelde bölgeselcilik sınıflandırılmaya çalışıldığında sınırlar çok belirgin olmamakla birlikte, Süha Özkan bölgeselci yaklaşımı iki başlıkta incelemiştir. Bunlar;

- a) Vernakülerizm (Yöresel Mimarlık)
 - a.1) Muhafazakar Yaklaşım
 - a.2) Yorumlayıcı Yaklaşım (Neo-Vernakülerizm)
- b) Modern-Bölgeselcilik (Eleştirel Bölgeselcilik) olarak sıralanabilir.

Vernakülerizm genel çerçevede iki ana yaklaşıma sahiptir. Bunlardan ilki muhafazakar yaklaşım, diğeri ise yorumlayıcı yaklaşımdır. Buna göre vernakülerizmin her iki yaklaşım türü de yerel biçimlere ve mekânsal düzenlemelere yeni ve çağdaş bir varoluş getirme ideallerine sahipken, teknoloji ve toplumu ele alma biçimlerinde farklılık gösterir. Muhafazakar vernakülerizme en önemli örneklerden biri Hassan Fathy’nin mimarlık yaklaşımıdır.

Şekil 3.15 : Hassan Fathy, Yeni Gurna Köyü, 1948 (Url-9)

Şekil 3.16 : Hassan Fathy, Yeni Bariz Köyü, 1967 (Url-10)

Vernakülerizmin bir diğerk yaklaşımı ise yorumlayıcı yaklaşım olarak ifade edilen neo-vernakülerizmdir. Bu yaklaşımda öncelik yerel mirasa yeni ve çağdaş işlevler

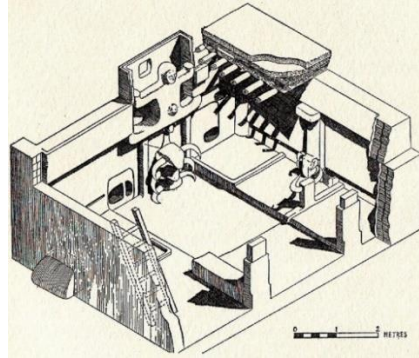
getirmeye yönelik bir yaklaşım olmakla birlikte, aynı zamanda kökleri belli bir kültürün geleneğine dayanan çağdaş mimarlık dağarcığının geliştirilmesine de yardımcı olmuştur. Kısacası vernakülarizm ve neo-vernakülerizm temelde kullanıcı düzeyinde, yapı işçiliğinde, kullanılan malzemede ve kullanılan inşaat teknolojisinde birbirinden farklılık göstermektedir.

Özkan (1985), bölgeselci mimarların çoğunun reddettiği şeyin Modernizm değil, Enternasyonalizm olduğunu belirtmektedir. Eleştirel bölgeselcilik düşüncesi, küresel bir ilişki talep eden evrensel değerler ile belirli yerel koşullar altında anlam ve içerik arayan Bölgeselcilik arasında bir pozisyon almıştır.

3.3.2 Tarihsel süreçte Anadolu’da yerellik ve ev mekânı

Bu bölümde tarihsel süreç içinde Anadolu’da evin, insanın ihtiyaçları çerçevesinde nasıl oluştuğu ve evrildiği incelenerek, evlerin oluşumunu belirleyen çevresel ve kültürel ortamlar ortaya konacaktır. Bu bağlamda Anadolu’da gelişen konut geleneklerinin oluşum ve gelişim süreçlerine dair genel çerçevenin ortaya konması hedeflenmektedir. Anadolu’da konut geleneklerine dair bulunan veriler 10 bin yıllık tarihsel bir sürece yayılmaktadır. Bu süreçte konuta dair oluşan kavram ve yapım teknikleri insanlığın geçirdiği dönüşümler ile paralel bir şekilde gelişmiştir. (Kuban,1996)

Tarihsel süreçte 10 bin yıl geriye gittiğimizde eve dair ilk örnekler, tekil bir yapı olmaktan çok, birleşik bir yapının parçası olan örnekler olmuştur. İlkel konut, ilk başlarda toplu olarak ikamet edilen ortak bir yapı olmuştur.

Şekil 3.17 : Catalhöyük, Konya (İllüstrasyon: Grace Huxtable) (Url-11)

Kuban’a göre (1996), ev kavramsal olarak “korunak” ile eş anlamlıdır. Buna göre ilkel zamanlarda konutun amacı, insanları dış tehlikelerden korumaktır. Konut kavramının oluşumunda ilk başta, dışarıdan gelebilecek hayvan ve insan topluluklarının saldırılarından, doğa olaylarından korunmak ve savunmak vardır. Bu düşünceye göre ev, ilk başta ilkel bir sığınak olmuştur. İnsan, ilk aşamada kendini güvenceye almak için doğaya ihtiyaç duymakta olup, doğayla iş birliği yapmıştır. Bu aşamada insan

savunma pozisyonunda olup, edilgen bir konumdadır. Ancak zaman içinde, insan, hayatta kalmak adına, doğayla kurduğu ilişkide daha etken rol alarak, biçimlendiren pozisyonuna evrilmiştir. Doğayla yaptığı bu iş birliği aracılığıyla biçimlendirme aracı olan teknik ortaya çıkar. Buna göre; doğada bulunan malzemelerin işlenmesine dair oluşturulan yöntem, tekniği oluşturur. İnsanlar, çamur,kaya, ağaç gibi malzemeleri işleyip, kullanmaya başladılar. Arkeolojik kanıtların bulunduğu ilk zamanlardan beri doğal malzemeler çeşitli kombinasyonlar ile bir arada kullanılmıştır. Burdur’da bulunan Hacılar Höyüğünde taş temel üzerine kerpiç dolgulu ahşap yapıların yapılması bu duruma örnek gösterilebilir. Buna göre, her malzeme sahip olduğu en iyi özellikler doğrultusunda yapılarda kullanılmıştır. Bu çerçevede binlerce yıllık süreçte tekniğe dair en iyi malzeme birleşimleri zamana karşı dayanıklılığını kanıtlamış olanlardır. (Kuban,1996) Kuban’a göre günümüzde bile ilkel konut teknikleri varlığını Anadolu topraklarında varlığını sürdürmektedir.

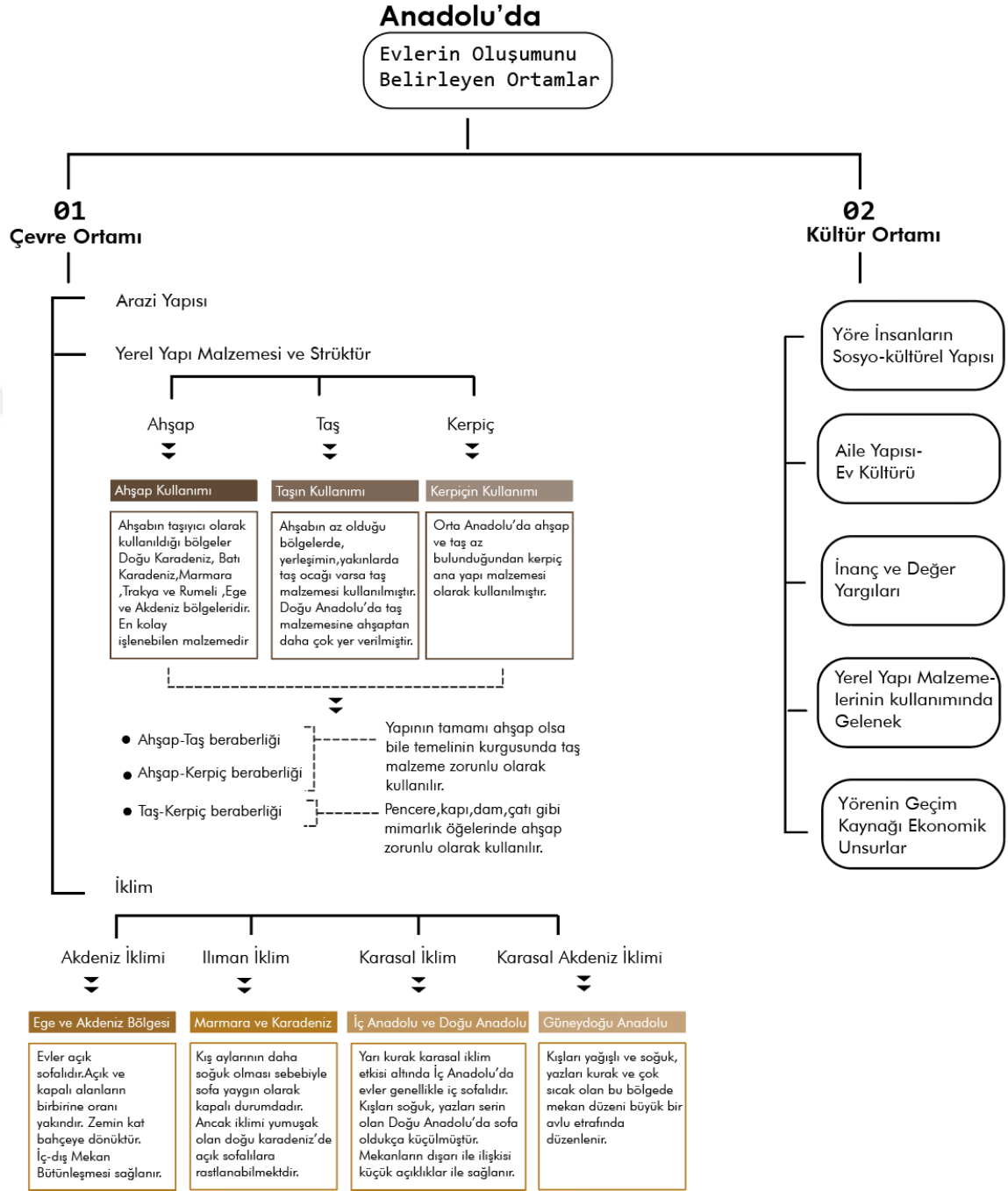

Şekil 3.18 : Hacılar Höyüğü, Burdur. (Url-12)

Kuban’a (1996) göre, malzemeler kadar tarihsel üsluplar da bir arada bulunabilirler. Yaşanabilir bir fiziksel çevre yaratmak için insanlar atalarından kalan geçmişin imgelerini, çevrelerinde karşılaştıkları görsel ve dokunsal deneyimleri, yerel gelenekleri biraraya getirmişlerdir. İnsanların davranışlarında , malzeme seçimlerinde, teknik bilgilerindeki bu birikimler aracılığıyla mimari üsluplar ve tipolojiler oluşmuştur. Buna göre, yüzyıllar süren bir zaman geçtikten sonra, birikimler sentezlenerek yeni biçimlere evrilirler. (Kuban,1996)

Geleneksel Anadolu evinin mekânsal olarak gelişimindeki temel unsurlar, çevresel ve kültürel olmak üzere iki ana başlıkta incelenebilir. Çevresel etmenler, iklim, arazi yapısı ve yerel malzeme ve yapım teknikleri olmak üzere üç alt başlıkta incelenirken, kültürel etmenler, yöre insanların sosyo-kültürel yapısı, aile yapısı / ev kültürü, yöre halkının sahip olduğu inanç ve değer yargıları, nesilden nesile aktarılan yapım teknikleri ve yörenin geçim kaynağını oluşturan ekonomik unsurlardır. (Sözen, M. ve Eruzun, C.,1992) Buna paralel, kendiliğinden oluşmuş tüm ortamlarda ev tipleri

çevresel kaynaklara ve kültür sistemine göre oluşmuştur . Yapıların farklılaşmasını sağlayan, zaman , yörenin gelenekleri ve sosyal sınıflara bağlı olarak değişmektedir. (Yürekli,1979)

Şekil 3.19 : Anadolu'da evlerin oluşumunu belirleyen ortamlar. (Sözen, M. ve Eruzun, C.,1992) .(Kaynaklardan elde edilen veriler doğrultusunda yazar tarafından hazırlanmıştır.)

3.3.3 Yerel bir konut tipi olarak Türk evi tartışmaları

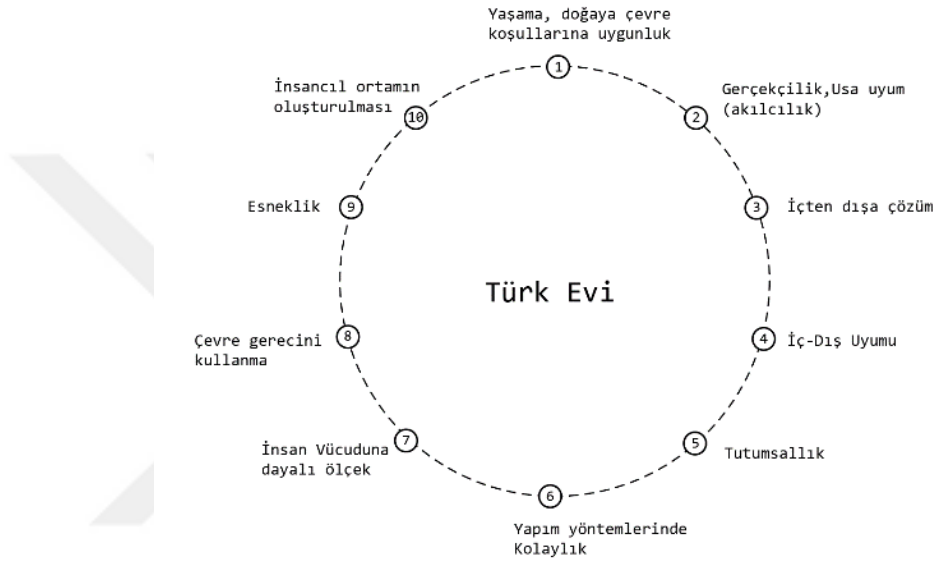
Ev ve yaşama biçimi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre ev Sanayi Dönemi öncesi ve sonrası toplumlarda hem yeni yapım teknolojileri sebebiyle hem de gündelik yaşamdaki farklılaşmalar sonucu farklı form ve yapılaşma şekillerine doğru evrilmiştir. Sanayi öncesi toplumlardan günümüze tarihsel süreçte ev mekânın dönüşümü ve bu çerçevede Türk evi kavramı, mimar ve mimarlık tarihçilerinin tartışma konusu olmuştur. (Kuban,1995)

“Türk Evi” kavramına dair ilk tanımlamayı ilk defa Sedat Hakkı Eldem ortaya atmıştır. Eldem’e göre Türk Evi, Anadolu’da kendine has karakterini bulmuş , ilerleyen zamanda gelişim göstererek Osmanlı’nın baskın etkisinde, sonrasında ise Avrupa’da bazı bölgelerde gelişimini sürdürmüştür. Türk ırkını veya Osmanlı kültürünü kabullenen kavimlerin yerleştikleri yerlerde , Türk Evi, 15. Ve 16. yüzyıldan itibaren mevcut diğer tiplerin yerine geçmiştir. Bu tanım, Osmanlı kültür ortamının bir ürünü olan ev tipolojisini, Türk’lük ile bağdaştırarak etnik bir kimlik etrafında inşa ederek tanımlamıştır. (Arel,1999) Buna karşın, Osmanlı’nın son dönemlerinde görünürlüğüyle öne çıkan “Türk Evi” tipolojisinin, tam olarak ne zaman ortaya çıktığı muğlak bir konu olup, hakkında yeterince bilgi bulunmamaktadır. Ancak, Arel’e göre (1999), dikkat çekici nokta, konutların farklılaşma sürecinin etnik düzeyde değil, sosyal sınıflar çerçevesinde gerçekleşmiş olmasıdır. Buna örnek olarak, Selçuklu dönemine bakıldığında, Selçukluların fethettikleri yerlerin adlarını oldukları gibi korumuş oldukları görülmekte olup, kırsal yerleşim alanlarında bulunan arkaik yerleşim alanlarını korumuşlardır. Buna göre Anadolu’nın Türkleşmesiyle, Anadolu’da göç edenler ve yerliler arasında bir uzlaşma alanı oluşmuş olup, yeni gelen halkın, ülkeyi mevcut haliyle devraldığı anlaşılmaktadır. Arel, var olanı sahiplenme durumunun, görece daha sıradan bir yapı tipi olan konutların, tipoloji ve onu üreten teknolojilerinin benimsenmesi aracılığıyla oluşmuş olabileceğini iddia etmektedir. Bunun sebebi, konutun ideolojik bir araç olmayıp, gündelik hayattaki sıradan insanın konutu olmasıdır. Ev, çevre verilerinin verimli bir şekilde kullanıldığı bir barınak olmanın ötesinde bir amaç gütmemektedir. Sanayi öncesi dönemin ürünü olan bu geleneksel evler, daha çok kültürel ve sosyal alandaki talepleri karşılayacak şekilde farklılaşma eğilimi göstermektedirler.(Arel,1999)

Tüm bu tartışmalar kapsamında, Türk evi’ne dair mimarlık alanında farklı açıklama ve yaklaşımlar mevcuttur. Doğan Kuban, Cengiz Bektaş gibi bir çok mimar Türk

Evi'ne dair kendi yorum ve kavrayışını ortaya koymuştur. Kuban'a göre (1995) Türk evi, "Türk Hayatlı Evi" olarak ifade edilmektedir. Hayatlı ev, kırsal alanda yaşamını sürdüren Türk ailelerinin gündelik hayatı çevresinde şekillenen bir yaşam kültürünün sonucunda oluşmuştur.

Bektaş'a göre Türk evini oluşturan yapı gelenekleri, tarihsel süreç içerisinde yüzyıllar boyunca gelişerek günümüze ulaşmıştır. (Bektaş,2022) Buna göre Bektaş'ın tarif ettiği Türk evi Anadolu'dan, Mezopotamya'ya çeşitli uygarlıkların kolektif kültüründen evrimleşip, gelişerek Anadolu'nun gündelik yaşam kodlarına göre oluşmuştur.

Şekil 3.20 : Bektaş'a göre Türk evinin ilkeleri. (Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Cengiz Bektaş, "*Türk Evi*" kitabında yaşadığımız coğrafyanın yaşama kültüründen doğan evi, genel hatlarıyla ortaya koymuştur. Buna göre; Türk evini oluşturan on ilke tarif etmiştir. Bunlardan birincisi yaşama, doğaya ve çevre koşullarına uygunluk olarak ifade edilmiştir. İklim, yöredeki yaşama biçimi yapının oluşum sürecine etki eder. Bektaş, Türk evini inşa eden kişilerin insanı evrenin merkezine koymadığını, aksine kendilerini doğayla birlikte var olan kişiler olarak gördüğünü ifade eder. Türk evinin mekânsal kurgusu çoğunlukla insan ilişkilerine kurulu bir yaşama kültürüne dayanmaktadır. Genellikle güneşin doğduğu yöne bakarlar, kimi yerde odalar ise lodosa ve poyrazın estiği yöne göre konumlandırılırlar. Açık, yarı açık ve kapalı olmak üzere çeşitli mekânsallıklar aracılığıyla, iklimin dört mevsiminin bütün özellikleri

deneyimlenebilir. Bu durum aynı zamanda aydınlık-yarı aydınlık- gölge dizgesini de oluşturmaktadır. (Bektaş,2022)

Şekil 3.21 : Muğla evinde açık,yarı açık,kapalı mekân geçişleri. (Bektaş, 2022)

Bir diğer ilke Bektaş tarafından gerçekçilik(akılcılık) olarak tarif edilmektedir. Bu ilke yapıların var olan imkanlar dahilinde inşa edilmesini ifade etmektedir. Türk evinin yapım süreçlerinde kullanılan gereçler çevre yörelerden kolaylıkla temin edilmiştir. Bektaş evlerdeki yapım tekniğinin yalın görünümünü şu şekilde ifade eder; “Kiremitten başlayarak yükün toprağa akışı apaçık görülüyor.” Her malzeme, yapım elemanı yapıda dürüst bir şekilde form kazanıyor. İçten dışa çözüm bir diğer ilkedir. Türk evlerinde, önce işlev kararlaştırılıp, dışa doğru genişleme gerçekleşmektedir. Bu söylem “Modern Mimarlık” söylemi olan *biçim işlevi izler* söylemiyle benzerlik gösterir. Dış form nitelikli ise, bu için dışa yansımaları ilişkilidir. (Bektaş,2022) İç-dış uyumu ise biçimin işlevi takip etmesiyle , yapının olduğu gibi gözükmesine olanak sağlayan mekânsal kurgular aracılığıyla sağlanmaktadır. Bektaş bir diğer maddeyi, tutumsallık olarak ifade etmektedir. Bu maddeye göre, tutumsallık, kullanımda tutumluluk olarak ifade edilmektedir. Bu ilkeye göre mahremiyetin sağlanması ve ortak alanların verimli bir şekilde kullanımı, ailenin ihtiyaçlarına göre mekânların organize edilmesiyle ilişkilidir. İki yada üç çekirdek ailenin bir araya gelişıyla oluşan büyük aile, çamaşır, yıkama,hamam ve mutfak işlerini ortak çözerek kullanımda maksimum verimi sağlamaktadır. (Bektaş,2022) Buna göre, mekânın işlevi ailenin yaşama kültürünün getirdiği ortaklıklar sayesinde verimli bir kurgu etrafında şekillenmiştir. Türk evinde bir başka ilke yapım yöntemlerinde kolaylık ilkesine dayanmaktadır. Buna göre, herşey gerektirdiği ölçüde en akılcı yöntem ile yapılmaktadır. Yedinci ilke İnsan vücuduna dayalı ölçüler olmaktadır, buna göre;

yapılar yapanın ve yaptıranın ölçülerinden oluşuyor, mekânlar kullanıcısının ölçülerine göre şekillenerek, standartlaşmış bir beden ölçülerini kapsamıyor. Sekizinci ilke yapım sürecinde kullanılan gereçlerin seçimiyle ilgilidir. Malzeme ve gereçler en yakın mevkideki gereçlerden seçilerek doğa ve çevreyle uyum sağlanması hedeflenmektedir. Bir diğer ilke esnekliktir. Evler ailenin büyümesine göre bir birim büyüyebiliyorlar, ya da ailenin küçülmesine göre bölünebiliyorlar. Bektaş, son ilke olarak evin insancıl ortamını yaratmak konusu üzerinde durmaktadır, bu düşünceye göre ev, ilişki kurulamayan bir konutun ötesinde yuva olma olgusu ile ilişkili olarak inşa edilmelidir.

3.4 Bölüm Sonucu

Eleştirel bölgeselcilik bu noktada standardize edilmiş, kodlarla üretilmiş konutlara karşı, alternatif 'yer'leşme biçimlerini okumayı mümkün kılan bir dizi kavram seti öne sürmektedir. Bu kavramların öne çıkanları, yer-biçim, topoğrafya, tipoloji, tektonik form ve doğal/yapay kavramlarıdır. Her kavram geleneksel mimarlık ve çağdaş/modern mimarlık arakesitinde alt kriterlere bölünmüştür.

Yer kavramı, çevre ve kültür ortamı ile ilişkilli olma durumu yerellik kategorisinde değerlendirilmektedir. Böylece incelenecek yapıların doğal çevre ve kültür ortamına dair referans taşıma durumunun irdelenmesi hedeflenmektedir.

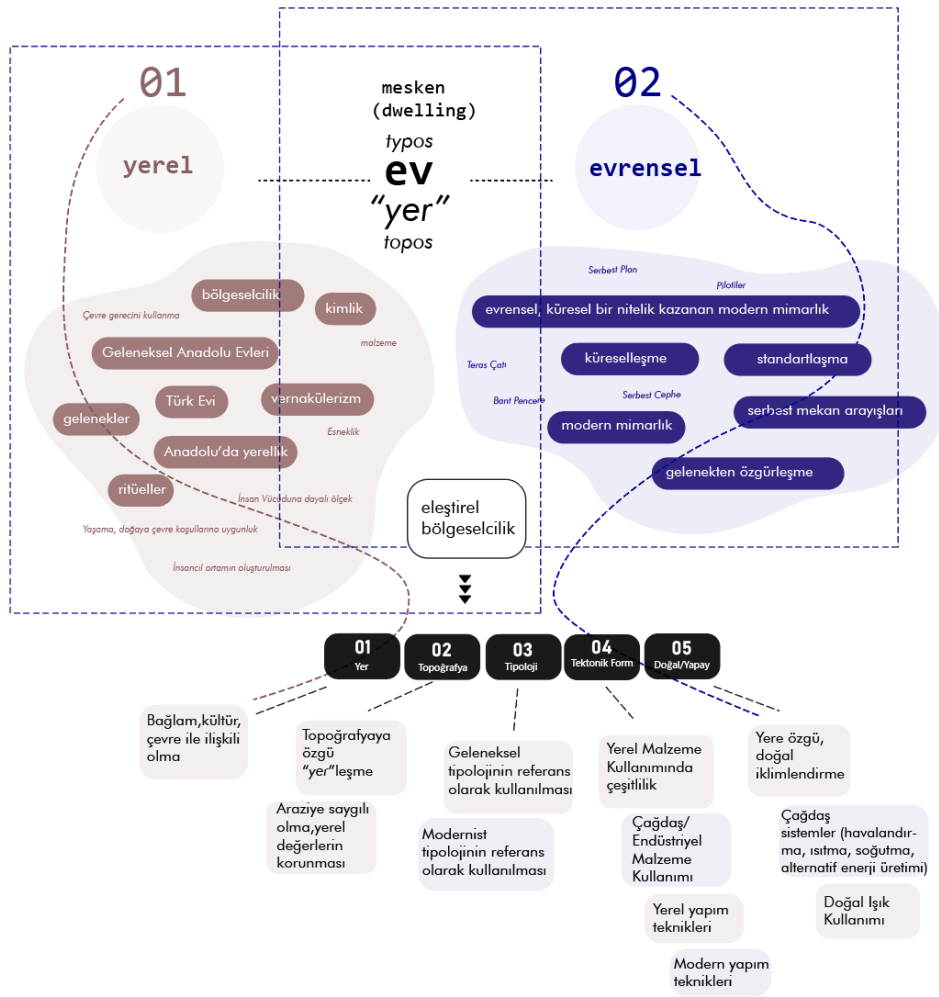
Yerel olan ile ilişki kurmaya olanak sağlayan topoğrafya kriteri, araziye özgü yerleşme, araziye saygılı olma, yerel değerlerin korunması gibi alt başlıklar altında incelenecektir. Arazi ile ilişki kurma biçimi, yerel olandan alınan referanslar aracılığıyla sağlanabileceği gibi, çağdaş çözümler de sağlanabilmektedir. Bu aralıkta farklı çözümlerin ortaya konması hedeflenmektedir.

Tipoloji kriteri ile geleneksel mekân kurgusu ve çağdaş mekân kurgusu arasında farklı yaklaşımların ortaya konması hedeflenerek, yerel ve evrensel söyleme sahip mimarlık pratikleri arasındaki mekânsal kurgunun irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Tektonik form kriteri ile bir yapıdaki yapısal bileşenlerin birbiriyle kurduğu ifadenin incelenmesi amaçlanmaktadır. Buna göre yapısal bileşenlerin niteğinin ortaya konması önem taşımaktadır. Tektonik form başlığı, yerel malzeme kullanımı, çağdaş/endüstriyel malzeme kullanımı, yerel yapım teknikleri ve çağdaş yapım teknikleri alt başlıklarına bölünerek yerel ve evrensel arasındaki diyalektik ilişki incelenecektir.

Son araştırma kriteri yerellik ve çağdaşlık bağlamında tasarlanan konutların iklimle ilişkisi ve ışığın yapıda kullanım biçimleri anlamında doğal veya yapay verilerin nasıl kullanıldığını irdelemektir. İklimlendirme alt kriteri için, yapıların yere özgü doğal iklimlendirme kullanma durumu veya çağdaş sistemler aracılığıyla havalandırma sağlama durumu araştırılacaktır.

Dördüncü bölümde, geçmişten günümüze toplumu ve kültürü yansıtan mikro bir birim olarak ev mekânı, eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kriterleri aracılığıyla irdelenecektir.

Şekil 3.22 : Yerel ve evrensel değerler arasında araştırma kriterlerinin oluşturulması.
(Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

4. EV MEKÂNININ ELEŞTİREL BÖLGESELÇİLİK KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

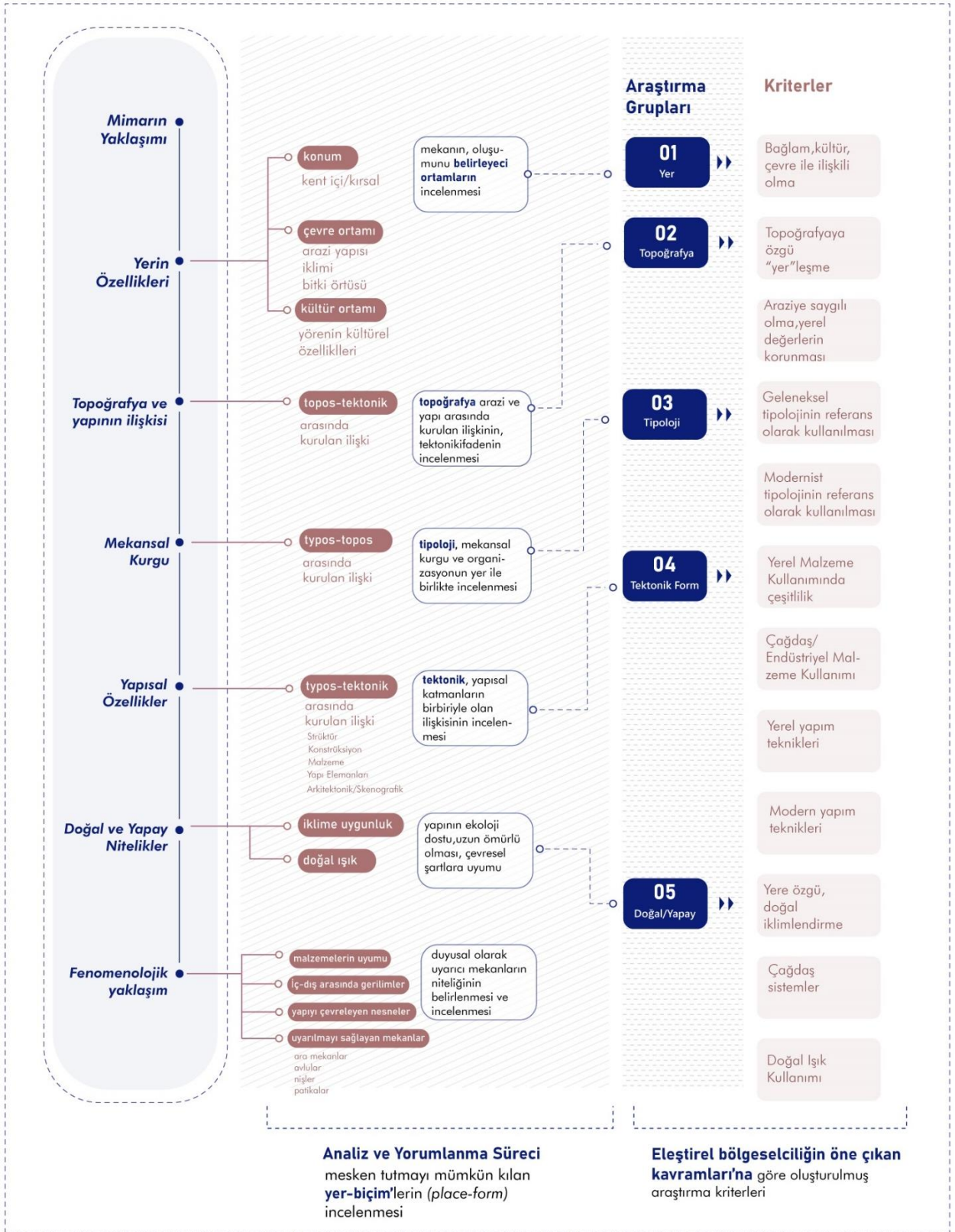
4.1 Evrensel ve yerel arasında ev mekânı değerlendirme kriterleri

Çalışmada incelen yapılar, 1960 sonrası Anadolu’da inşa edilmiş geleneksel ve modern yaklaşım arasında özgün değerler üretmiş, ulusal ve uluslararası mimarlık alanına katkı sağlamış yapılardan oluşturulmuş bir seçkidir. Yapılar, bulundukları spesifik konumları ve inşa eden mimarların yaklaşımı çerçevesinde tipoloji (*typos*) aracılığıyla araziye “yer”leşmesinde, topoğrafya (*topos*) ile kurulan spesifik ve tekil ilişkisinde, ve yapısal elemanların bütüncül kompozisyonunda tektonik form (*tectonic*) açısından çeşitlilik göstermektedir. Frampton’ın ifade ettiği üzere inşa süreçlerini şekillendiren, yapısal bileşenlerin oluşumunda rol oynayan bu üç vektör seçilen yapıların genel karakterini ortaya koymak, analiz etmek ve sınıflandırmak için ana ölçütlerdir. Araştırılmak üzere seçilen yapılarda, üç vektörün birbiriyle ilişkisi irdelenerek yorumlanacaktır. Bir diğer önemli kriter yapılardaki doğal ve yapay unsurların irdelenmesidir, bu kritere göre, yapıların iklimsel verilere uygunluğu irdelenecektir. Bir sonraki bölümde yapıların analiz ve yorumlanma süreci ve eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kavramları aracılığıyla detaylı ele alınacaktır.

4.1.1 Eleştirel Bölgeselciliğin öne çıkan kavramları üzerinden seçilen konut yapılarının değerlendirilmesi

Yapılar, biçimsel üretim süreçlerinden, fenomenolojik, ve duysal oluşum süreçlerine mimarın yaklaşımını yansıtan çeşitli tasarım kriterleriyle oluşturulurlar. Buna göre seçilen yapılar, aşağıdaki tabloda şematize edildiği üzere, beş temel başlık etrafında değerlendirilecektir.

Öncelikli olarak, seçilen yapıların analizinin ilk kısmında mimarın genel yaklaşımı ortaya konarak, yapıların tasarım sürecindeki önemli ölçütlerin ortaya konması hedeflenmektedir. İkinci aşamada, yerin özellikleri değerlendirilmektedir. Yapının bulunduğu yerin konumu, coğrafî ve kültürel, yere özgü nitelikleri analiz edilerek, tasarıma dahil olan çevresel ve kültürel nitelikler tanımlanıp analiz edilerek, yer, bağlam ile ilişkisi ortaya konacaktır.

Şekil 4.1: Seçilen konut yapılarının analiz, yorumlama ve değerlendirme süreci.

(Yazar tarafından tez kapsamında üretilmiştir.)

Bir sonraki aşamada, yer ve yapı arasında kurulan ilişkiler değerlendirilecektir. Yer ve yapı ilişkisi irdelenirken, Frampton'ın yapıların inşai süreçlerinin oluşturan üç vektör; typos, topos ve tektonik kavramları aracılığıyla evrensel ve yerel değerler arasında seçilen yapılar irdelenecektir. Yapıların analiz ve yorumlama sürecinde bu üç vektörün ilişkisi içinde bulundukları kültür ve çevre ortamı çerçevesinde irdelenerek, yer ve yapı katmanlarının birbirleriyle olan etkileşiminin ortaya konması hedeflenmektedir. Bu çerçevede seçilen konut yapılarının ;

Topoğrafya ve yapının ilişkisi (*Topos-tektonik*): Topoğrafya ve yapı ilişkisinin yapısal,coğrafi katmanlar aracılığıyla nasıl kurulmakta olduğu ortaya konarak, topoğrafyaya özgü yerleşme, araziye saygılı olma gibi ölçütler üzerinden irdelenecektir. Buna göre yapının kesitlerinde gözlemlenen yer, zemin ve yapı arasında kurulan tektoniğin, strüktürel ve yapısal seçimler aracılığıyla nasıl kurgulandığının ortaya konması hedeflenmektedir.

Tipolojinin incelenmesi (*Typos-topos* ilişkisi): Bu bölümde yapıların plan kurgusu ele alınarak, mekân organizasyonları üzerinden yerle ilişkilene biçimleri değerlendirilecektir. Binaların mekânsal kurguları incelenirken, tipoloji ve yerin birbiriyle ilişkili olarak nasıl üretildiği irdelenerek, yapıların geleneksel veya modernist tipolojilerden referansları bulundurma durumu incelenecektir.

Tektonik formun incelenmesi (*Typos-tektonik* ilişkisi) : Binanın tipolojik kurgusuyla binanın yapısal elemanları arasında oluşan ilişki üzerinden yapılar irdelenecektir. Yapının tasarım yaklaşımına dair kendi içinde tutarlı dilsel bütünlüğü, yapının genel karakteri üzerinden irdelenerek, katmanları ortaya konmaya çalışılacaktır. Yerel ve çağdaşlık arasında malzeme kullanımı ve yapım tekniklerine dair referanslar irdelenerek yapının strüktürel ve yapısal ifadesi arkitektonik/skenografik karşılığı üzerinden değerlendirilecektir.

Bir diğer araştırma kriteri, doğal ve yapay arasındaki karşıtlık üzerinden tanımlanmaktadır. Frampton'a göre, kullanıcının mekânla ilişkilenebilmesine olanak sağlayan nitelikli yapıların iklime yanıt verecek unsurların önemine vurgulamaktadır. Bu çerçevede incelecek yapılarda, yere özgü doğal iklimlendirme stratejileri, çağdaş-modern iklimlendirme sistemleri, doğal ışık kullanımının yapılarda bulunma düzeyleri irdelenecektir.

Son değerlendirme kriteri, eve dair kurulan fenomenolojik ilişkilerdir. Fenomenoloji, öznenin bakışına göre farklı şekillerde yorumlamalara olanak tanımaktadır. Malzemenin özellikleri ve uyumu, ışığın tasarımıda kullanıcıyı duyuşal olarak uyuracak şekilde kullanımı, iç ve dış arasındaki gerilimler, yapıyı çevreleyen nesnelerin atmosfere katkısı fenomenolojik yaklaşım aracılığıyla değerlendirilecektir. Böylece yer ve yapı ilişkilerini çeşitli katmanlar aracılığıyla değerlendirilerek parçaların bir araya geliş süreçlerinin dokunsal,duyuşal nitelikleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Yapıların analiz ve yorumlama süreci çerçevesinde, araştırma kriterleri beş grupta toplanarak gruplanmıştır. Araştırma grupları, Frampton'ın ortaya attığı eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kavramları aracılığıyla,şekil 4.1 'de ortaya konan ölçülebilir nitelikler üzerinden oluşturulmuştur. Bunlar:

- Yer
- Topoğrafya
- Tipoloji
- Tektonik Form
- Doğal ve Yapay olarak sıralanabilir.

Buna göre, yukarıda listelenen araştırma grupları çerçevesinde, Anadolu'da yerel ve çağdaş ara kesitinde 'ev'e dair çeşitli 'yer'leşme biçimleri incelenecektir.

4.2.Modern ve Yerel Tartışmaları Çerçevesinde İncelenen Yapılar ve Mimarlar

Araştırılan Yapıların Künyesi						Ödül ve Adaylıklar
		Mimarlar	Yapı	Konum	Tarih	
1		Utarit İzgi, Asım Mutlu, Esad Suher	Adnan Kunt Evi	Pendik, İstanbul	1964	-
2		Sedat Gürel	Sedat Gürel Evi	Çanakkale	1971	1989 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülünü kazanmıştır.
3		Nail Çakırhan	Nail Çakırhan Evi	Akyaka, Muğla	1971	1983 yılında Ağa Han Ödülüne layık görülmüştür.
4		Cengiz Bektaş	Kantagon Evi	Datça, Muğla	1977	-
5		Şevki Pekin	Demirci Yazlık Konutu	Bodrum, Muğla	1979	1996 yılında V. Ulusal Mimarlık Yapı Dalı ödülünü kazanmıştır.
6		Turgut Cansever	Demir Evleri	Bodrum, Muğla	1985	1992 Ağa Han Mimarlık Ödülünü kazanmıştır.

Şekil 4.2 : Modern ve Yerel tartışmaları çerçevesinde incelenen yapılar.

7		Serhat Akbay	Bağ Evi	Urla İzmir	2000	-2002 yılında Ulusal Mimarlık Ödüllerinde En İyi Yapı ödülü -2003 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülü adayı
8		Han Tümertekin	B2 Evi	Çanakkale	2001	2004 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülünü kazanmıştır.
9		Nevzat Sayın	Mazı Evi	Çanakkale	2005	-
10		Ersen Gürsel	Mutlu Evi	Bodrum,Muğla	2006	-
11		Erginoğlu&Çalışlar	KA Evi	Erzincan	2016	World Architecture Community 2017 Jüri Ödülü
12		Cem Sorguç	T evi	Bodrum,Muğla	2022	-

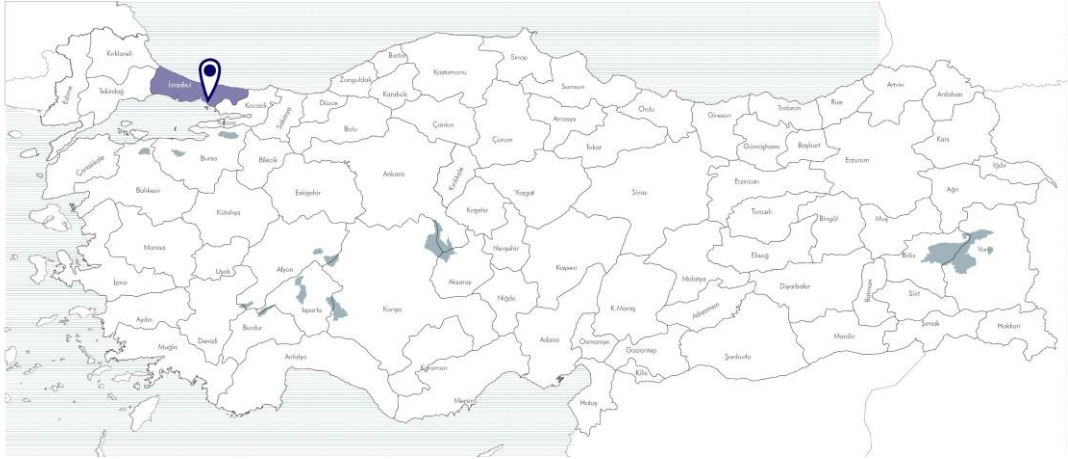
Şekil 4.3 : Modern ve Yerel tartışmaları çerçevesinde incelenen yapılar

4.2.1. Adnan Kunt Villası, Utarit İzgi, Asım Mutlu, Esat Suher

Şekil 4.4 : Adnan Kunt Evi. (Url-15), (Url-16).

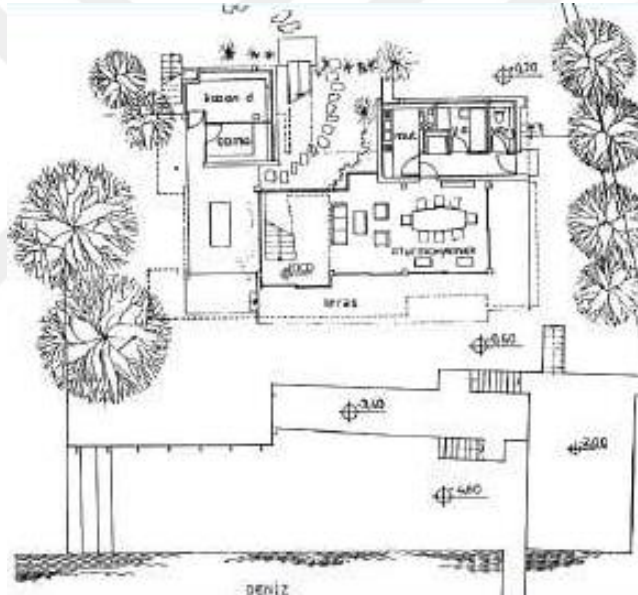
Utarit İzgi, Asım Mutlu ve Esat Suher ile birlikte ortak olarak tasarlanan Adnan Kunt Villası, 1964 yılında İstanbul, Pendik'te Temenye koyunun merkezinde, güneye doğru açılan, geniş bir manzaraya sahip bir noktada konumlandırılmıştır. Aynı arazi içinde inşa edilen üçüncü konuttur. Bölgenin iklimi, yazları sıcak, kurak ve açık olup, kışları ılık ve yarı nemlidir. Sıcaklık yıl boyunca 3°C ile 30°C arasında değişiklik göstermektedir.

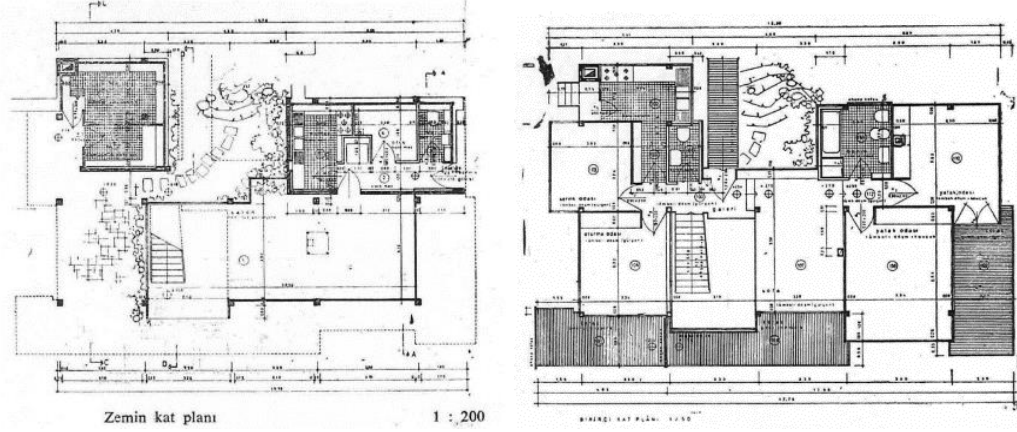
Şekil 4.5 :Kunt Villası konumu.

İstanbul'un Anadolu yakasındaki ilçelerinden biri olan Pendik, 1980'lere kadar sayfiye yeri olarak bir balıkçı kasabası olmuştur. Ancak hızlı kentleşme ile sayfiye yeri niteliğini zamanla kaybetmiştir. Proje alanı, eğimli bir topoğrafyaya sahiptir, arazide

Yapının tasarımcılarından biri olan Utarit İzgi, modern mimarlıkta, malzeme, detay ve teknoloji üzerine yaptığı arayışlarla Türkiye mimarlığının önemli aktörlerindendir. Dönemin kısıtlı imkanlarına rağmen, tasarımlarını uygularken ‘detaycı’ bir yaklaşım sergilemiştir. Kunt Villasının analiz edilmek üzere seçilmesindeki en önemli kriterlerden biri, yapının dönemin hakim anlayışı olan modernist yaklaşımın bu yapıda kırılmaya başladığının gözlemlenebilmesidir. Modernist yapıların malzeme ve biçimlerinde görülen sert, rasyonel kalıplar, Kunt Villasında yerini malzeme ve strüktürel detaylardaki çeşitliliğe bırakmaktadır. Modernist yaklaşımının yanı sıra malzeme kullanımındaki çeşitlilik çerçevesinde yerel, dokunsal nitelikleri de bünyesinde barındırmaktadır.

Kunt Villası yapıldığı tarihten itibaren yaklaşık on altı yıl sonra 1980’li yıllarda sahile dolgu alanı yapılmasıyla, kıyıdan yaklaşık 120 metre uzaklaşmış ve bağlamla kurduğu ilişkisi dönüşüm geçirmiştir. (Aysel,2012) Sahile dolgu yapılmadan önce, yapı kumsalla kademeli olarak tasarlanmış teraslar ve taş duvarlara saplanmış beton merdivenler aracılığıyla ilişki kurmaktadır. Sahile dolgu yapılmasıyla beraber, yapının yer ile kurduğu ilişki kaybolmuştur. Böylece beton dolgu ile algısal ve kültürel yıkım gerçekleşmiş, yapının bağlamıyla kurduğu birlik ortadan kaldırılmıştır.

Şekil 4.7:Kunt Villası zemin ve birinci kat planı.(Url-18)

Yapı iki katlı galerili bir sofa etrafında kurulu olmakla birlikte farklı kotları ilişkilendirir, evin girişi üst kottadır. Sofa aracılığıyla üst ve alt kat arasında çapraz hava sirkülasyonu sağlanarak, doğal havalandırma sağlanmaktadır. Alt katta mutfak,salon, ofis gibi işlevler bulunmaktadır, üst katta ise alt katla ilişkili olan sofa ile birlikte yatak odaları, mutfak ve oturma odası bulunmaktadır.

Şekil 4.8 : Kunt Villası ahşap malzemesinin yapıda kullanımı ve detaylar. (Url-16)

Yapı, modern mimarlığın birçok prensibini taşımasına rağmen, yerel unsurları da bünyesinde bulundurmaktadır. 1950’lerin modernist tasarımlarının yalın, steril mekânlarına kıyasla, mekân kurgusu, malzeme seçimi ve dış cephe karakterinde sadelikten çok çeşitlilik öne çıkmaktadır. Ahşap kirişler aracılığıyla oluşturulmuş döşeme, metal korkuluklar, yağmur suyu olukları ve zincirleri , kayar kapı ve iç ve dış mekânda kullanılan hareketli paneller, dışarıdan algılanacak şekilde vurgulanmıştır. Bu yaklaşım 1970’lerde aktif olan brütalizm akımı ile paralellik göstermektedir. (Bingöl,2018)

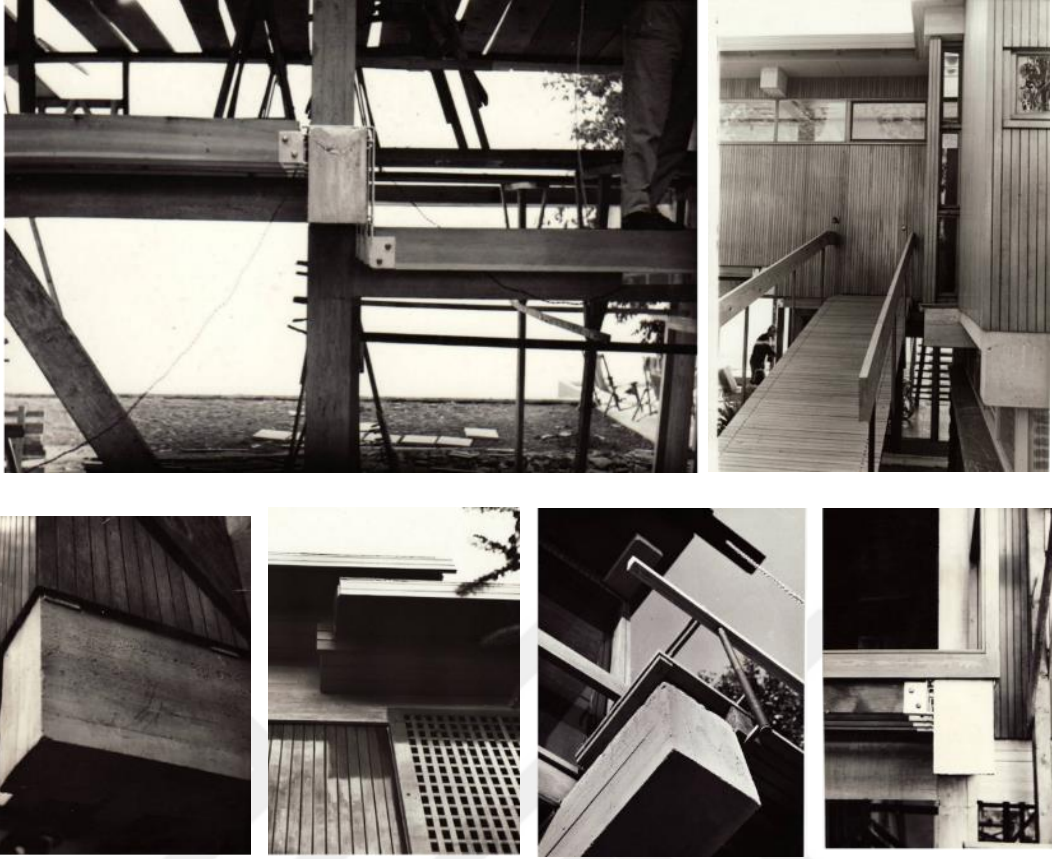

Şekil 4.9 : Sahile dolgu yapılmadan önce Kunt evi. (Salt Arşiv). (Url-19)

Mekân kurgusunda açık, yarı açık ve kapalı mekânlar arasındaki ilişkiler, kişiyi duysal olarak uyuracak eşikler olarak tasarlanmış, dış ve iç arasında bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Beton, ahşap ve metal malzemeleri en saf hallerinde kullanılarak, malzeme kullanımında ve strüktürde dürüstlük ve sadelik yakalanmaya çalışılmıştır. Mekân organinasyonu ve malzeme seçimi bireyin duyularını harekete geçirecek şekilde düzenlenmiştir.

Yapıda, mekânı oluşturan temel elemandan olan döşeme, duvar, ve örtü taşıyıcı strüktürden koparılmıştır. Yapıda betonarme strüktür kullanılmış olup, metal kenetlerle ahşap kirişler strüktüre bağlanmıştır. Hafif konstrüksiyona sahip yapının, çeperi pre-kast ahşap panolar ile kaplanmıştır. Taşıyıcı iskeletin yüzeyi beyaz bırakılmak istenmiştir. Zemin katta servis bölümünü ayıran duvarın önünde Füreya Koral seramikleri mimarlık sanat ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Bu çerçevede yapının yer ile kurduğu ilişki, peyzaj ve doğal çevre ile ilişkisi güçlü bir şekilde oluşturulmuş olup, mekânsal örgütlenmedeki çeşitlilik aracılığıyla, kullanıcı, mekân ve peyzaj ilişkisinde bütünleşme arayışı gözlenmektedir. Yapının özgün tasarımında, zemin döşemesinin sahile doğru uzanması, taş duvara saplanan teras ve merdivenler aracılığıyla sahil kotuna kademeli bir şekilde inilmesi, yapıyı yer'e özgü kılmış, mekânsal atmosferini zenginleştirmiştir.

Şekil 4.10 : Ahşap kirişlerin metal kenetlerle betonarme strüktüre bağlanma detayı, arka tarafta rampa ile giriş kapısına bağlanılması,dış cephede ahşap paneller, teraslarda bulunan metal korkuluk ve yağmur suyunun tahliyesini sağlayan metal zincir (Salt Arşiv). (Url-19)

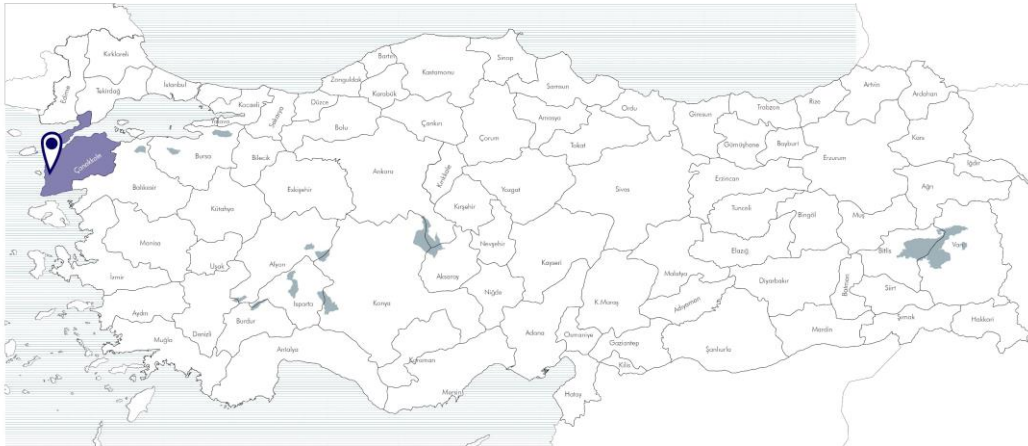
Şekil 4.11 :Kunt Villası, yarı açık bahçeden salona/sofaya bakış. (Url-19) **Şekil 4.12**
:Kunt Villası, salondan üst kattaki sofaya bağlantı. (Url-19)

4.2.2 Sedat Gürel Evi, Sedat Gürel

Şekil 4.13 : Gürel Evi. (Url-20).

Sedat Gürel Evi, Çanakkale'nin Truva, Assos gibi antik yerleşmelerini içeren bir bölgesinde, antik Alexandria,Troas kentinin yanında Dalyan Köyünün sınırları içinde inşa edilmiştir. Ege 1970 yılında Sedat Gürel'in kendisi ve eşi Güzin Gürel için tasarladığı, Çanakkale'de bulunan Gürel evi 1989'da Ağa Han Ödülü'ne layık görülmüştür. Yapının bağlamı, çevresinde bulunan kültürel birikimin yoğunluğuna ve doğal değerlerin zenginliğine sahip olup, Bozcaada'nın karşı sahilinde konumlanmaktadır.

Şekil 4.14 : Gürel Evi'nin konumu.

Sedat Gürel yapının konumlandığı araziye tanımlarken ; “Ege’nin turkuvaz renkli ve saydam denizi kıyılarında bulunan arsa, aynı zamanda engebeli topoğrafyası, tertemiz kumu, yüce kayaları, yoğun çam, meşe, zeytin ağaçları ve vahşi bitkisel örtüsüyle oldukça dramatik ve çarpıcı bir görünüm içindedir.” ifadesini kullanır. Gürel, arazinin yere özgü nitelikleri vurgulayarak, yapının tasarlanacağı alanla somut olduğu kadar soyut, duysal bir ilişki kurar. Zumpthor’a göre bir mekânın atmosferi bir bina veya yapıyla çevrenin kişiyi duysal olarak uyarması ile ilişkilidir, buna göre Gürel’in bağlamsal veriler üzerine ifadesi, alanın niteliklerinin fenomenolojik bir değerlendirilmesidir.

Gürel’e göre hem modern teknoloji hem de gelenekler bir mimarın iyice tanımak zorunda olduğu ve elindeki işin türüne göre kullandığı birer araçlardır. (Kamil,1989) Bu görüşleri eserlerine de yansıtmıştır: 1968 yılında yazdığı "*Uzay organizasyonlarında yeni gelişmeler*" üzerine yazdığı kitabında modern yapı teknolojisinin mimarlara sağladığı yeni yaklaşım ve olanakları irdemiştir. (Kamil,1989) Çanakkale’de gerçekleştirdiği yazlık evler kompleksini, yöre geleneğine bağlı yapı prensiplerine uygun olarak tasarlamaya özen göstermiştir. Çanakkale evlerinde sıcak, samimi iç avlular, ahşap panjurlar kullandı. 1986 yılında yayınlanan mimarist sayısında Melih Kamil, Sedat Gürel’i tanımlarken “*Her türlü dogmadan bağımsız olarak, yalnızca "Doğru " çözümü aramak O'nun tüm eserlerinin ortak karakteriydi.*” ifadesini kullanmıştır. Bu bağlamda, Gürel’in, sabit dogmalardan bağımsız yerel ve evrensel arasında eleştirel bir tavırla yere özgü değerleri ortaya çıkarmaya yönelik bir tutuma sahip olduğu görülmektedir.

Yazlık konut olarak tasarlanan ev, tek arsa içinde toplamda yedi adet tek katlı bağımsız ünitelerden oluşmakta olup, biri tasarlayan mimara, biri kız kardeşine, biri anne babasına ait olmak üzere, üçü aileye hizmet veren konut birimlerinden oluşmaktadır. Sedat Gürel, yerleşmenin temel amacını, bu üç konutun çevreyle uyumlu bir mekân organizasyonu içinde, yerle ilişki kuracak şekilde tasarlanması olarak ifade etmektedir. Birimler, iki aileye hizmet edecek şekilde kurgulanarak iki avlu etrafında örgütlenmektedir. Avlunun etrafında oturma, yemek yeme, yemek hazırlama, uyuma ve yıkanma eylemlerinin gerçekleştiği kapalı birimler bulunmaktadır.

Şekil 4.15 : Gürel Evi’nde ortak yaşam alanları olarak avlular. (Url-20).

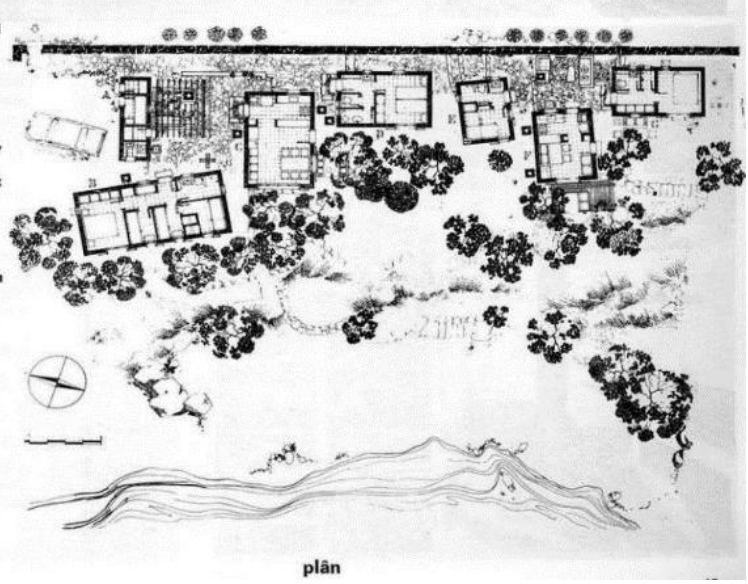
Avlular, açık havada geçen boş zamanı değerlendirme eylemlerinin geçtiği mekânlardır. İki kardeşin birimleri iki uca yerleştirilerek, aile büyükleri iki aile gurubunun arasına merkeze yerleştirilmiştir. Bu durum kız kardeşin aile büyüklerine ilişkili olması gerekliliği sebebiyle, aile büyüklerinin birimi ile kız kardeşin ailesinin birimleri birbiriyle ilintili olarak tasarlanmıştır. Buna göre yapının, ailenin gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde mekânsal olarak kurgulandığı görülmektedir.

Gürel’in yapının mekânsal olarak kurgulanmasındaki temel düşüncesi kent yaşamından farklı olarak, bir köy dokusu düzeni içinde konutun tasarlanmasıdır. Doğal ve kültürel zenginlikleri yoğun bir şekilde bulunan bu çevrede, yapı doğaya en az müdahale ile tasarlanmıştır. Konut birimlerinin inşasında yakın çevrenin gelenek ve alışkanlıklarından esinlenilmiştir. Gürel, köy yerleşimine yabancılaşmayan doğayla uyumlu ve doğayla bütünleşen bir tasarım yaklaşımıyla mekânları kurgulamıştır. Yapım sürecinde yerel malzeme kullanılmış, yapısal katmanların oluşum sürecinde ortak bir dil bütünlüğü elde edilmek istenmiştir. Yapıda bulunan tüm yardımcı araç-gereç, mobilya elemanları yapı strüktürüne entegre olarak tasarlanmış, bütünüyle yapıya entegre olarak kurgulanmıştır.

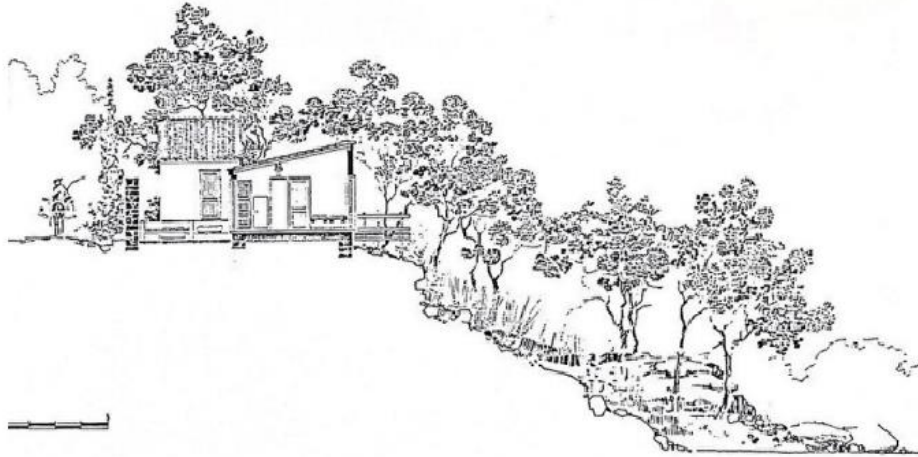
Gürel evi, mekânsal organizasyonu, yapıların sade yalın cepheleri ile, yapıları bağlayan açık koridorların zemin yüzeylerinde oluşturulan dokunsal yoğunluk ile, yer ilişkili olarak tasarlanmıştır.

Plan Lejandı:

- A. İki aileye hizmet eden servis birimi (Kiler odaları, bekçi odası, W.C.)
 - B. Uyuma eylemlerini içeren birim (4 yatak odası, duş, W.C.)
 - C. Yaşama, yemek hazırlama birimi
 - D. Aile büyüklerinin yatak birimi
 - E. Konuk yatak birimi (yatak odası, duş, W.C.)
 - F. Yaşama, yemek hazırlama ve yemek yeme birimi
 - G. Aile uyuma birimi
- Birimlerin sosyolojik bağıntıları:
- A. Ortak Servis Bloku
 - B, C. Tasarlayıcı mimarın kız kardeşinin konutu
 - D. Aile büyüklerinin uyuma birimi
 - E, F, G. Mimarın kendi evi

Şekil 4.16: Gürel Evi zemin kat planları. (Url-21)

Şekil 4.17 : Gürel Evi kesiti. (Url-21)

Şekil 4.18 : Evin doğal ve yapısal teraslarının deniz ile kurduğu ilişki. (Url-21)

Şekil 4.19 : Evin koridorları, arazi ile bütünleşen patikalar,sokaklar. (Url-21).

4.2.3 Nail Çakırhan Evi, Nail Çakırhan

Şekil 4.20 : Nail Çakırhan Evi.(Url-22)

Nail Çakırhan, Akyaka’da kendisi ve eşi için tasarladığı ev, 1971 yılında inşa sürecini tamamlamış,1983 yılında “Ağa Han Mimarlık Ödülü”nü kazanmıştır.

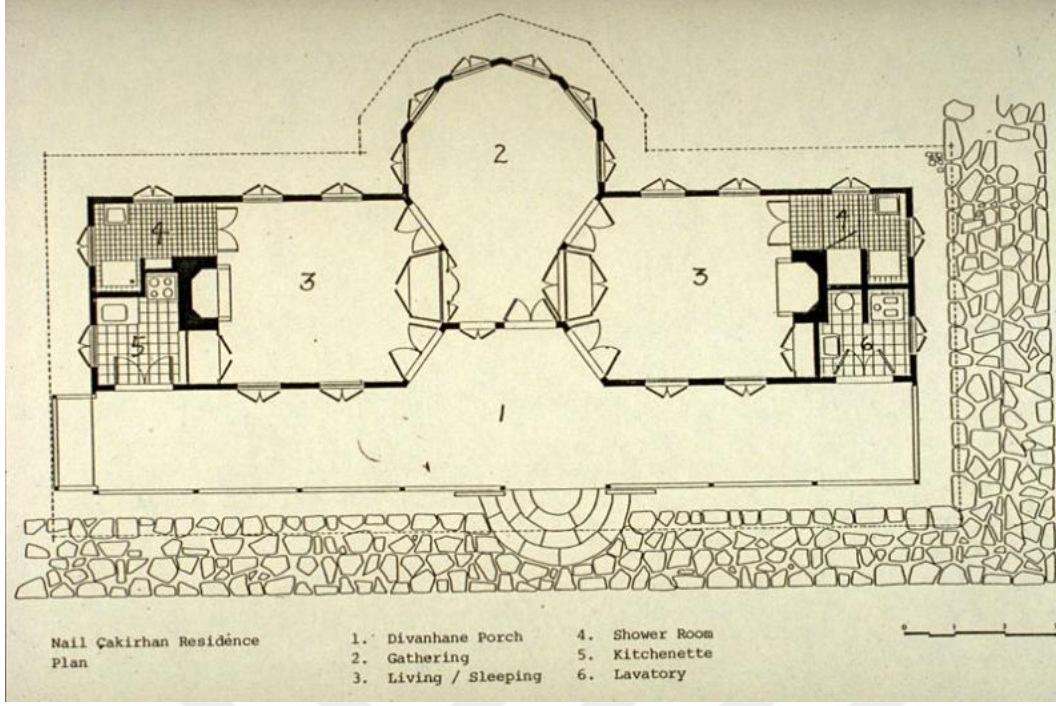

Şekil 4.21 : Nail Çakırhan Evi'nin konumu.

Akyaka, Muğla'nın Ula ilçesinde konumlanmakta olup, akdeniz ikliminin özelliklerini göstermektedir. Yazlar sıcak ve kurak iken, kışlar sıcak ve yağışlıdır. Evin yapıldığı alan, geniş ekolojik zenginliğe sahip olup, Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde yer almaktadır. Proje alanı, çam ağaçları ile çevrili bir yamaçta, 2000m2 arsa alanı üzerinde konumlanmaktadır. Evin güney cephesi denize bakmaktadır. Çevrede bulunan peyzaj ile bütünleşen yapı, doğayla uyum içinde tasarlanmıştır. Evin mekânsal kurgusu aracılığıyla sağlanan iç-dış ilişkisindeki akıcılık, kendi yapısal sınırları içerisinde kurgulanmış olup, topoğrafya ile tekil bir döşeme aracılığıyla dolaylı bir şekilde ilişkilenebilmektedir. Yapının çevresindeki yer'e ait doğal unsurlar korunarak, araziye saygılı bir tutum sergilenmiştir.

Şekil 4.22 : Evin çevresiyle, doğayla ilişkisi. (Url-23) Şekil 4.23 : Evin güney cephesinin manzarası. (Url-23)

Şekil 4.24 : Nail Çakırhan Evi zemin kat planı. (Url-22)

Şekil 4.25 : Evin ön kısmında bulunan divan/veranda. (Url-22)

Evin mimarı Nail Çakırhan, aslen mimarlık eğitimi almamıştır, yörenin yapma biçimini kültürel sürekliliğin devamı olarak, kendi konutuna aktarmış, geleneksel Türk mimarisinin özelliklerini kendisi ve eşi için tasarladığı evde yansıtmıştır. Yapıda geleneksel konut mimarisinine ait unsurlar yoğun olarak kullanılmıştır. Çakırhan evi, mütevazı ölçeği, yalın mekânsal organizasyonu ile kültürel duyarlılık örneği göstermektedir. Geniş havadar hacimlere sahip evin, orta kısmında bir toplanma/yaşam alanı, bu alana açılan iki uyku alanı ve iki ayrı banyosu bulunmaktadır. Yapının dışında ise mutfak ve ortak bir banyo konumlandırılmıştır. Ev merkezi bir plan kurgusuna sahip olup, orta kısımda bulunan yaşam alanı, geleneksel Türk evindeki sofa ile benzerlik göstermektedir. Tüm hacimler, veranda/divan ile etkileşim içindedir.

Ulalı ustalar ve marangozlar evin yapım sürecinde önemli rol oynamıştır. Moloz taş temellere sahip ev, ahşap karkas sisteme sahiptir. Duvarlar tuğla dolgu olup çatıda kiremit çatı kullanılmıştır.

Kapı,pencere, tavan gibi mimari yapı elemanlarında ahşap malzemesi kullanılmış,üzerlerine motifler işlenmiştir. Evin yaşama/uyku odalarında şömine, sedir, geleneksel mobilyalar odaların iç mekân tasarımında kullanılmış, zanaat önemli bir rol oynamıştır.

Şekil 4.26 : Nail Çakırhan Evi ahşap işçiliği. (Url-23)

Şekil 4.27 : Nail Çakırhan Evi geleneksel mobilya kullanımı. (Url-23)

Nail Çakırhan evi, yerel ve evrensel değerler arasındaki geniş aralıkta, kimlik , aidiyet duyguları uyandıran bir yapı olarak, geleneksel bir varoluşa sahip olup, kullanıcı için ‘yer’leşme, kök salma gibi duygulanımlar yaratmaktadır. Yapıda, modernist tipoloji,malzeme ve yapım tekniklerine referans bulunmamaktadır. Bu çerçevede, ev, muhafazakar bir tutum çerçevesinde vernaküler mimarlığın bir örneği olarak, şiirsel, dokunsal bir mimarlığı yansıtmaktadır.

4.2.4 Kantagon Evi, Cengiz Bektaş

Şekil 4.28 : Kantagon Evi. (Url-24)

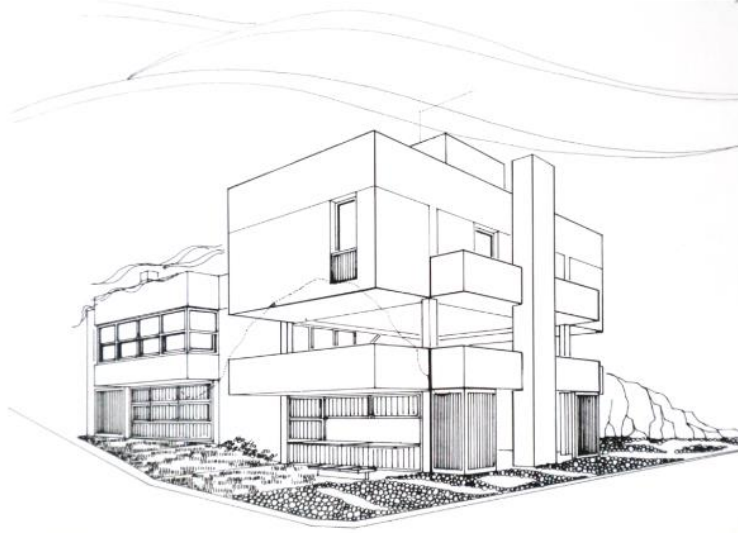
Şekil 4.29 : Kantagon Evi'nin konumu.

Cengiz Bektaş, gelenek ve çağdaşlık arasında, kültürel sürekliliğe verdiği değer üzerinden mimarlık pratiğini sürdürmüş ulusal mimarlık alanındaki önemli isimlerden biridir. Bütün yaşamı boyunca anadolu topraklarına, geleneğe, kültüre gösterdiği derin ilgi yapılarına da yansımıştır. Bektaş yörenin olanaklarına uygun olarak, taş, ahşap, kerpiç veya çelik, betonarme gibi yapım sistemlerini kullanmıştır. Bektaş'a göre

mimar yapı sanatını icra ederken kültürel bir birikime sahip olmalı, insancıl bir yaklaşımla yapıları tasarlamalıdır. Bektaş, bir yapıyı içinde yaşayanların ihtiyaçları ve mutluluklarını gözetenek tasarlamak gerektiğini belirtir. Ona göre, mimar “kullanıcıyı mutlu edecek oylumlar yaratmak” ile sorumludur. Mimarın işi öncelikli olarak biçim yaratmakla ilgili değildir, mimarlık işlevle başlar, kullanıcının ihtiyaçlarıyla şekillenir. Mimar, sadece bugünü düşünmekle kalmamalı, kullanıcının gelecekteki gereksinimlerini, beklentilerini de düşünmelidir. (Bektaş,2013)

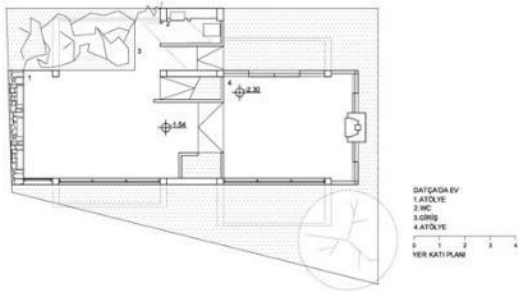
Bektaş’a göre doğal ve yapay arasında önemli bir ayrım bulunur. Ona göre, mimar yapay araçlarla gerçeklik duygusunu kaybetmemeli, dürüst bir tutuma sahip olmalıdır. Bektaş’a göre bir yapı ekonomik etmenleri de gözetmeli, kullanıcının gelecekte yapının bakımı için ne kadar bütçe ayırabileceğini hesaba katması gerekmektedir. Mimar, tüketim ilişkileri içinde optimum olanı bularak, kendi ülkesinin ürettiği yapım teknolojileri içinde çalışabilmelidir. Bu çerçevede geleneğe verilen önem kadar çağdaşlık da ön planda olmalıdır. Bektaş’a göre bu ilkelerle oluşturulan bir biçim o “yer”e özgü bir çiçek gibidir, “yerin verdiği”dir. Bu sebeple bir biçim geçmiş dönemlerden kopyalanarak aktarılamaz. Çoğunlukla gelenek, geçmişle bağdaştırılır, ancak Bektaş’a göre “gelenek” sözcüğünün bu güne gelmek fiilinden türediğini belirtir. Bektaş, “ancak çağdaşlıkla, çağdaş olmakla geleneğe eklemlenebiliriz” söylemi ile mimarlık pratiğine bakışını ortaya koymaktadır.

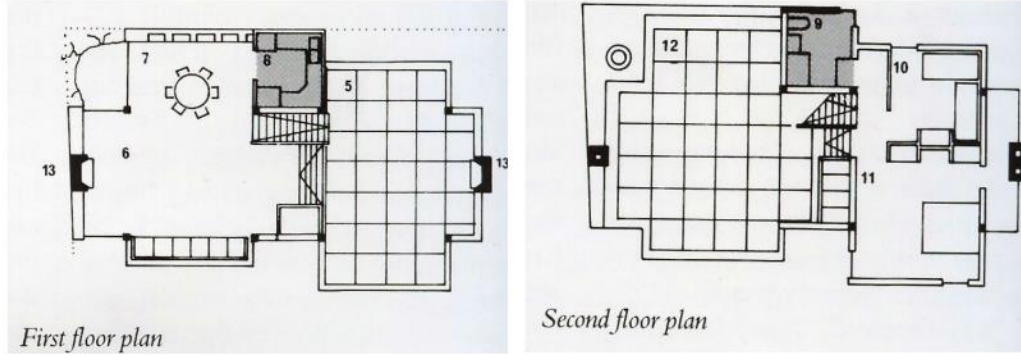
Cengiz Bektaş’ın Kantagon- Datça evi , Muğla’da 1977 yılında bu yaklaşımla üretilmiş yapılarından biridir. Bektaş, Kantagon evini “çağdaş, akdenizli, anadolulu” bir yapı olarak tarif etmiştir. Yapı, sahil kenarında konumlanmakta olup, deniz manzarasına sahiptir. Yapının inşa edildiği arazide, kot farkının oluşturduğu kademelenme bulunmaktadır, ev bu bağlamda arazinin kademelenmesine uygun üç katlı bir yapı olarak tasarlanmıştır. Bektaş, yaklaşık bir metrelik kot farkı sebebiyle, yapıyı iki ana kütle olarak kurgulayarak, mekânları ayıştırmıştır. Katlarda iki ana kütle arasında hacimleri bağlayan beş basamaklı merdivenler bulunmakta olup, hacimler mekân kurgusu aracılığıyla bölünmüştür.

Şekil 4.30 : Cengiz Bektaş'ın ilk kurguladığı haliyle Kantagon Evi, birinci katta bulunan yarı açık teras kapatılmadan önce. (Url-24)

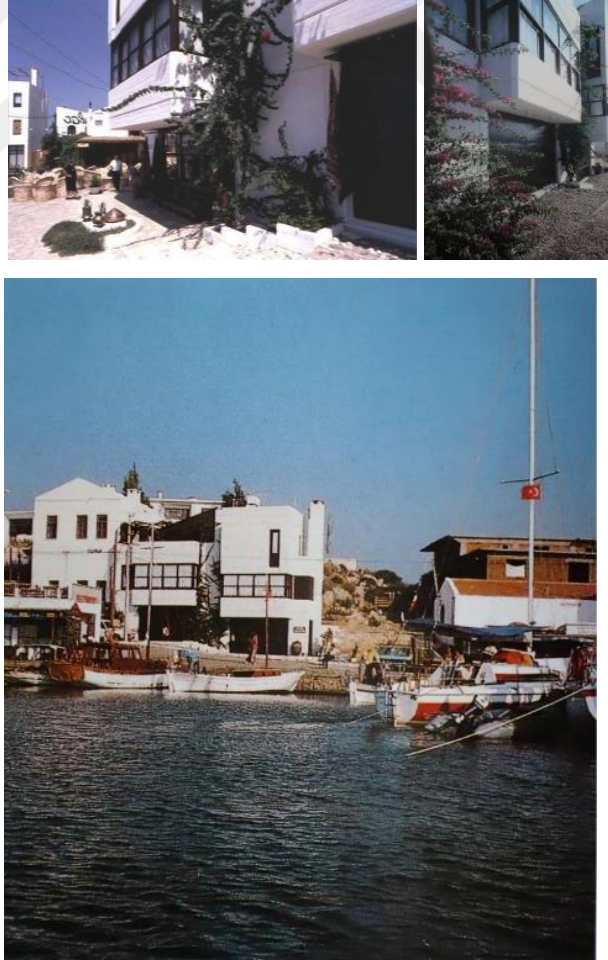
Zemin katta atölye,wc ve giriş bulunmakta olup, mekân kurgusu ve hacimler, işlevi yansıtmaktadır. Yapının birinci katında, salon ve mutfak bir bloktaki hacimde çözülürken, diğer hacim Bektaş'ın ilk tasarladığı hali ile yarı açık bir alan olarak düşünülmüştür. Ancak, kullanıcıların talebiyle daha sonra kapatma işlemi yapılmıştır. Cephe karakterine uygun bir şekilde yapılmasına rağmen, yapının kütle hacimleri arasında kurulan, kapalı,yarı açık dengesi yitirilmiştir. Son katta ise, yatak odası ve teras açık teras alanı bulunmaktadır. Bektaş, teras çatı kullanımı ve yalın beyaz sıvalı cephe karakteriyle, modernist bir yaklaşım sergilemiştir. Plan kurgusunda bir diğer önemli nokta, ön ve yan cephede görülen geleneksel plan kurgusu ile benzerlik taşıyan çıkmalardır. Bu çıkmalar aracılığıyla, yaşamın taşacağı oylumlar,nişler yaratılmıştır.

Şekil 4.31 : Kantagon Evi kat planları ve Kesiti. (Url-24)

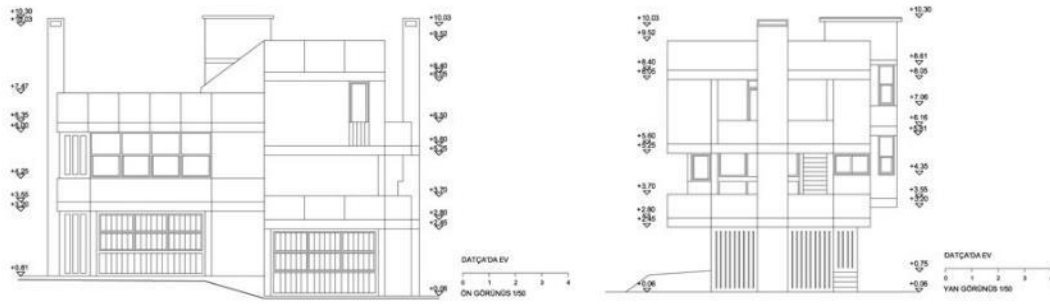
Evin yapımında, betonarme sistem kullanılmış olup, cepheleri beyaz sıva ile sade bir yapısal ifadeye sahiptir. Frampton’a göre, Arkitektonik, yapı sanatını gerçekliği ile ilgili olup, yapının dışı ve içi arasındaki yapısal çözümlerdeki uyumluluk ile ilgilidir. Bu çerçevede, Kantagon evi, arkitektonik ifade bakımından iç ve dış arasındaki uyumu yansıtmaktadır. Evin önünde tasarlanan kademeli peyzaj elemanları, yer ile bütünleşmesini destekler niteliktedir.

Şekil 4.32 : Kantagon Evi, Cengiz Bektaş. (Url-24)

Frampton'ın bir diğ er önemli ilkesi, g rsel egemenliğı karşı dokunsal mimarlığın önemi üzerinedir. Buna göre, Kantagon evinde, yapının önündeki taş zemin döşemesi, kademeli peyzaj elemanları, ahşap mimari elemanların kullanılması yapının atmosferini yere özgü kılmış, yapının algılanmasında dokunsal bir nitelik oluşturmuştur.

Kangotan Evi, Datça, 1977 -1977

şekil 4.33: Kantagon Evi görünüşler. (Url-24)

4.2.5 Demirci Yazlık Konutu, şevki Pekin

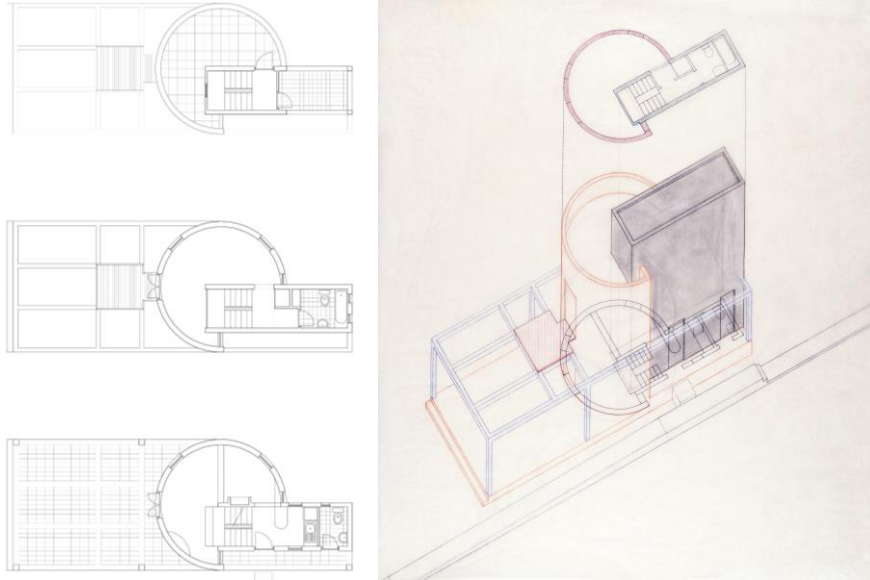
şekil 4.34 : Demirci Yazlık Konutu. (Url-26)

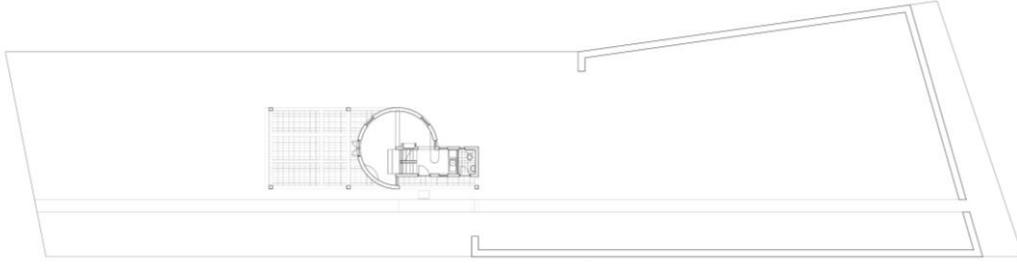
Şekil 4.35 : Yazlık Ev'in konumu.

Şevki Pekin'in Yazlık Konut yapısı 1983 tarihinde Zeliha Ersoy tarafından yaptırılmış olup, Bodrum, Muğla'da konumlanmaktadır. Konut Şevki Pekin'e 1996 yılında Yapı Ödülü'nü kazandırmıştır. Projenin ödül alma sebebi raporda:

“Geometrik formun keskinliği içinde ikili kütleyi ilişkilendirmedeki yalınlığıyla ‘Doğaya uyum’un güç tariflenir bir örneğini veriş; Kıyıları saran ‘yazlık konak’ orduları karşısında sade ve tutumlu haliyle mimari bir tavır sergileyiş nedeniyle...” şeklinde açıklanmıştır.

Şekil 4.36 : Zemin,Birinci ve Çatı planı ve aksonometrik çizim. (Url-27)

Şekil 4.37: Vaziyet Planı, Yazlık Konut. (Url-27)

Bitez, Bodrum’da konumlanan yazlık konut yapısı kısıtlı imar durumuna uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Pekin’e göre binanın mimari ilkeleri “hisler, içgüdü, eğlence, fantezi, deniz ve biraz da geometri” birleşiminde kurgulanmıştır. Evin sahibi binanın tasarlama ve üretim sürecinde mimar ile diyalog halinde olmuştur. Yapının geometrisinde silindir olarak tasarlanan silindir kısmın alt katı ön teras ile birlikte çalışan yaşama alanı olarak, üst katı ise balkon ve yatak odası için ayrılmıştır. Çatı katı ise daha seyrek kullanılan seyir mekânı olarak tasarlanmıştır. Pekin, serin havalarda zemin katta bulunan şömine önünde kucakta yemek yenmesinin kullanıcılara masa aratmadığını belirtir.

Şekil 4.38 : Zemin kattaki şömine ve teras alana açılan kapı.(Url-25)

Silindir ile kesişen dikdörtgen prizmada ise mutfak, banyo, su deposu ve merdiven bulunmaktadır. Merdiven sahanlığının altı divan ve dolap olarak değerlendirilmiştir. Evin ön terasını örten betonarme pergola aynı zamanda silindir ve dikdörtgen prizmayı birbirine bağlayan eleman olarak düşünülmüştür. (Pekin,1996) Yapının mekânsal organizasyonu, modernist tipolojilere referans vermekte olup, silindirik kısımda taş yüzeyi, prizma formunda olan kısım ise betonarme sıvalı yüzeyleriyle yalın bir cephe karakterine sahiptir.

Şekil 4.39 : Yazlık konutun çevresiyle ilişkisi. (Url-25)

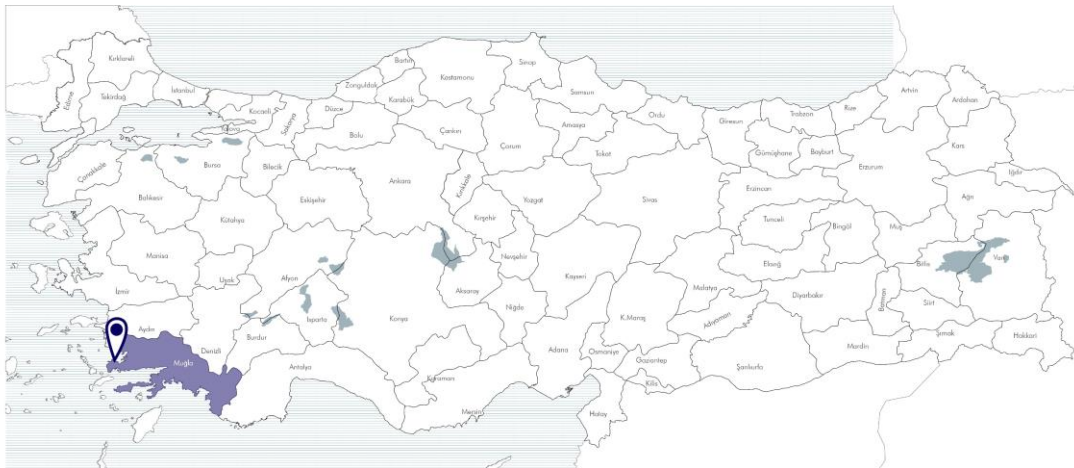
Şevki Pekin'in Bodrum'da tasarladığı bu konut çevre ile birlikte sade ve şiirsel bir varoluş içinde “yer” ile temas halinde olup, gelenek ve modern arasında eleştirel bir duruşa sahiptir. Plan düzleminde silindir ve dikdörtgen prizmaların kesişimi geometrik, akılcı bir dil oluştururken, kullanılan taş malzemesinin dokunsal yoğunluğu, yapının çevresiyle kurduğu şiirsel ve tektonik ilişki, yapıyı yere ait kılmaktadır. Pekin, bu yapıda modernizmin kültürel kodlarını, sadeliğini uygularken, doğa ile kurduğu ilişki ile yer ile güçlü bir bağ kurmaktadır.

4.2.6 Demir Evleri, Turgut Cansever

Şekil 4.40 : Demir Evleri. (Url-28)

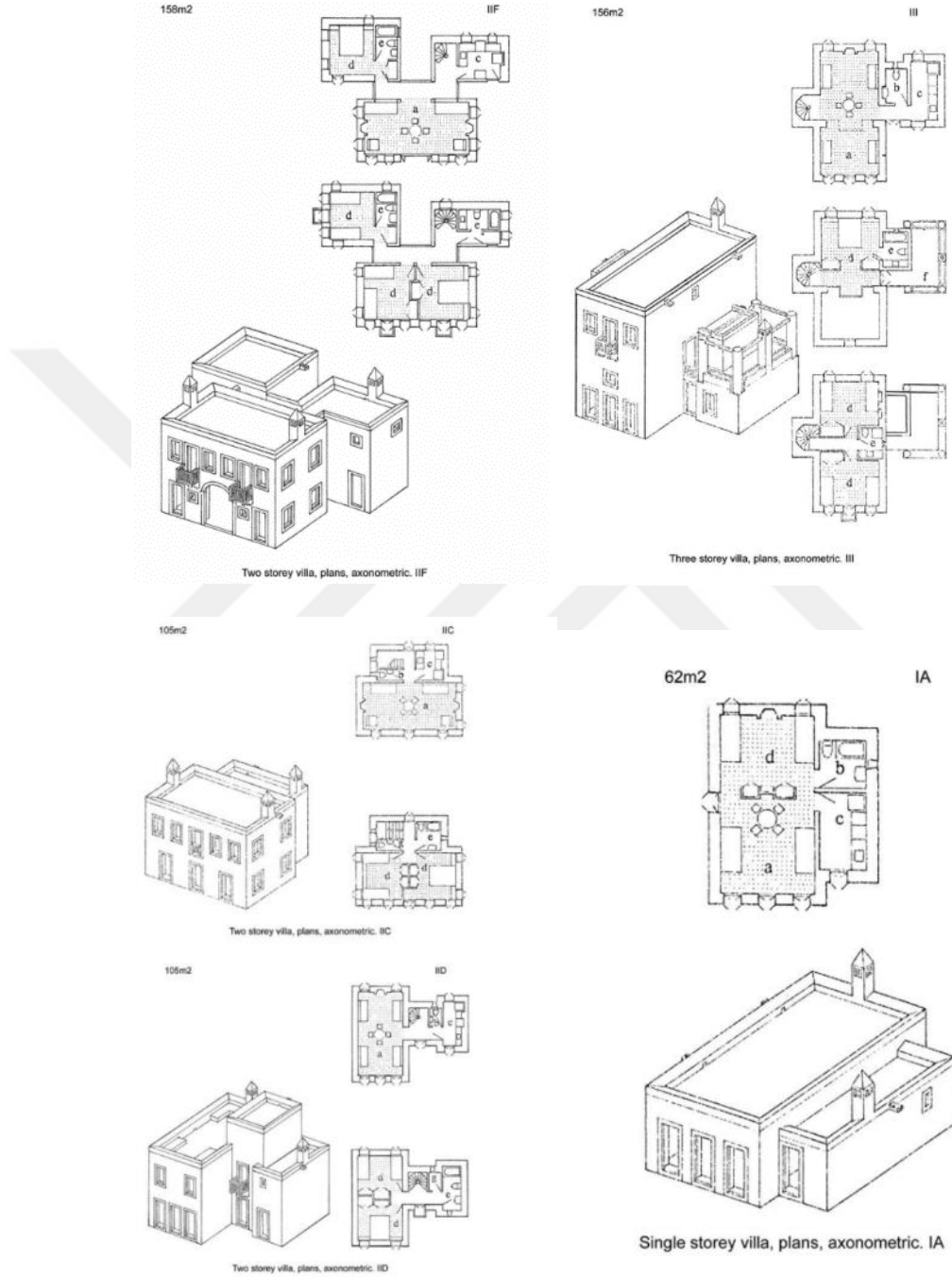
Turgut Cansever mimar kimliğinin yanı sıra, şehir plancısı ve bir düşünür olarak mimarlık alanındaki önemli isimlerden bir olup, tatil köyünün hem mimarı, hem müteahhiti, hem de uygulayıcısıdır. Demir evleri, Bodrum ilçesinin kuzeyinde bulunan Milli park alanıyla çevrelenmiş Mandalya koyunda bulunmakta olup, 50 hektarlık arazi büyüklüğündeki proje alanının 2.7 hektarlık kısmında inşa edilmiştir. Yapı, 1990-1992 yılları arasında Ağa Han Mimarlık ödülünü kazanmıştır.

Şekil 4.41 : Demir Evleri ve konumu.

Cansever'in mimari yaklaşımında insan ön planda olup, yapılar “çevreye saygı, komşuluk ilişkileri, tevazu, çekingenlik” gibi ilkeler ile ele alınmıştır.

Cansever'in tasarımlarında merkez hep insandadır. Demir evlerinin tasarımında yapıların arazide konumlandırmasındaki çeşitlilik aracılığıyla içe dönük kullanımının ötesine geçerek, insanlar arasında etkileşimler kurulmasına olanak sağlayan ara mekânlar oluşturmuştur.

Şekil 4.42 : Demir Evleri Tip Planları. (Url-29)

Demir evleri, 9 farklı tipte 35 birim olarak kurgulanarak, tamamı tatil evi olarak orta sınıf gelir grubundaki aileler için tasarlanmıştır.

Villa tiplerinde taş, ahşap, beton gibi malzemeler biçim ve kütleleri vurgulamak adına çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Cansever, doğayla yakın ilişkiler içinde bir yapı kompleksi kurgulamıştır. Buna göre, her ev kendine ait bir bahçe bulundurmakta olup yeşillikler ile birlikte uyum içindedir. Her evin, sokağın sonunda keşfetmeye kurulu farklı mekânsallıkların sunduğu manzaralar bulunmaktadır.

Bu proje ile ilgili bir diğer önemli nokta arazi ile kurduğu ilişkide yatmaktadır. Konutlar araziye yerleştirilirken sadece denize yönelim dikkate alınmamış, arazinin tüm yönleriyle sunduğu olasılık ve imkanlar değerlendirilmiştir.

Tasarıma yön veren önemli unsurlardan biri bölgenin geleneksel mimariden gelen verilerdir. Cansever'e göre çevreye uyum son derece önemlidir, bu çerçevede geçmişten bugüne gelen kimliği yansıtan geleneksel evlerin yapımında kullanılmış yapım teknikleri, form ve kullanım biçimleri ortak aklın bir ürünüdür. Bu çerçevede Cansever, Demir Evlerinde kurguladığı üzere geleneğin sadece şekilden ibaret olmadığı, içinde taşıdığı anlam katmanlarından oluştuğunu belirtir. Buna göre, geleneğin aktardığı kolektif olarak duyumsanan ortak bir öz bulunmaktadır. Demir Evleri varoluşsal özü aktaran bir aralıkta kullanıcılar ile yoğun bir ilişki içindedir.

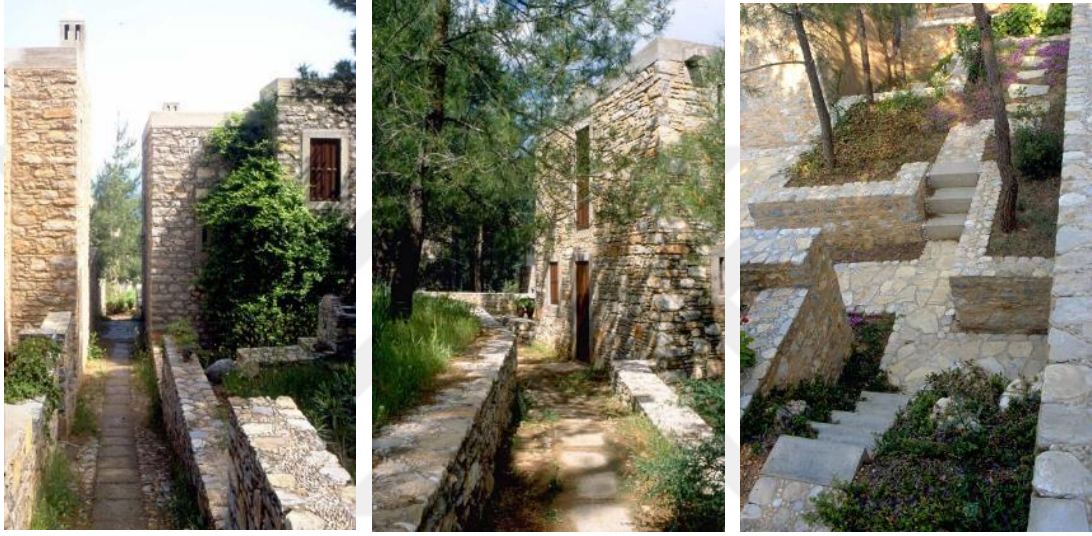

Şekil 4.43 : Demir Evleri. (Url-29)

Cansever, ev sahiplerini başka bir evin manzarasını kesmediği sürece arazilerini seçmekte özgür bırakmış, her konutun denizi görmesine önem göstermiştir.

Şekil 4.44: Taş malzemesinin dokunsallığı. (Url-28)

Şekil 4.45 : Merak duygusunu harekete geçiren kesişim noktaları,patikalar. (Url-28)

Şekil 4.46 : Teras çatı ve bacaların deniz manzarası ile birlikte oluşturduğu tektonik ifade. (Url-28)

4.2.7 Bağ Evi, Serhat Akbay

Şekil 4.47. : Bağ Evi, Serhat Akbay. (Url-31)

Bağ evi, Urla yarımadasında, iki koyun orta kısmında konumlanan Yağcılar köyünde bulunmaktadır. Urla’da hakim bitki örtüsü, zeytin, delice, defne, mersin, koca yemiş ve makilerdir. Arazi, yapısı itibariyle dağlık ve tepelik alanlardan oluşmaktadır. Dağlar ormanlarla kaplı olup, akdeniz ikliminin özelliklerini gösterir. Kış ayları ılık ve yağışlı olurken, yaz ayları sıcaktır. Urla ilçesinin ekonomik yapısı genel olarak tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Buna göre, ilçede, seracılık, zeytincilik, sebze ve çiçek yetiştiriciliği, süs bitkisi üretimi, fidan yetiştiriciliği, narenciye yetiştiriciliği, bağcılık gibi alanlarda üretim yapılmaktadır. Köyden araziye dar bir yol ile ulaşılmakta olup, arazinin büyüklüğü 6000m²’dir.

Şekil 4.48. : Bağ Evi’nin konumu.

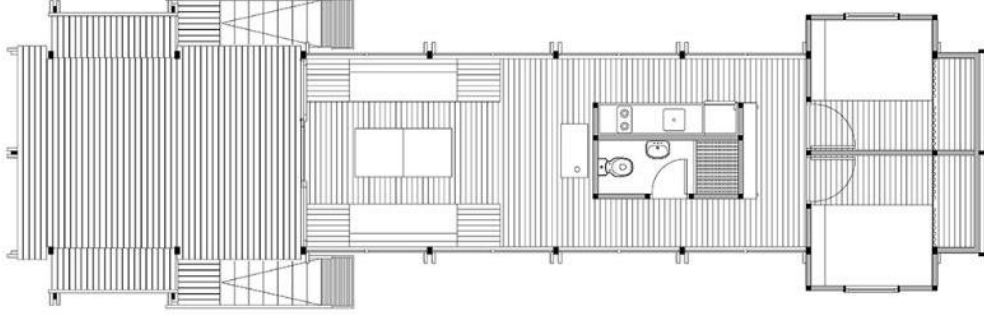
Şekil 4.49. : Bağ Evi,doğu batı aksı üzerinde konumlanmaktadır. (Url-31)

Serhat Akbay'ın mimarlığa yaklaşımı doğa ile iç içe kurduğu gündelik yaşam pratiği ile paralellik göstermektedir. Kendisi için tasarladığı bağ evi, 2002 yılı Ulusal Mimarlık Ödüllerinde En iyi Yapı ödülüne, 2003 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülüne aday gösterilmiştir. Akbay, Urla'ya 'yer'leşmesiyle, toprakla, doğayla kurduğu bağın kent yaşamındaki mesken tutma biçimlerinden farklı bir varoluş biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Yunanlı mimar Konstantinidis'in sözünü vurgulayarak,mimarlığın sadece bir sanat olmadığını, tıpkı bitkiler gibi topraktan üreyen bir süreç olduğu düşüncesini vurgulamaktadır.(Akbay,2009) Bu düşünceye göre, mimarlık doğa ile teknik arasında oluşmakta olup, yalın bir yaşama biçimini örgütlemektedir.

Evin, toplam inşaat alanı 75m² olup, arazinin tam ortasında kayalık, araziye egemen bir noktaya doğu batı aksı üzerinde konumlandırılmıştır. Yapının tamamı ahşap karkas sistemden oluşmakta olup, çelik halatlarla desteklenmiştir. 17.65m uzunluğunda, 3.63m genişliğinde, 2.24 m yüksekliğindeki yapı yedi adet modülden oluşmaktadır. Mekân kurgusu, ince uzun lineer bir form içinde, hareket iki uç alana yayılmıştır. Yaşama alanı dışarıya doğru yarı açık alana doğru genişleyerek manzaraya doğru yönelmiştir. Mutfak ve banyo yapının orta kısmında ortak alan ile yatak odalarını ayırmaktadır. Bun göre yapı işlevsel olarak yatak odalarından yaşamaya doğru mekansal olarak açılmaktadır.

Ev, toprağın üzerinde yükselerek, birkaç noktada yapısal elemanlar aracılığıyla yer ile temas etmektedir. Kuzey ve güney cephelerinde sabit olarak konumlandırılan camlar güneşi içeri alarak kış aylarında ısınmaya kat katkı sağlamaktadır. Sabit camların üzerinde hareketli açılır kapanır camlar bulunmaktadır, bu camlar aracılığıyla yaz

aylarında rüzgar akışı yapının içinde sağlanmaktadır. Ev içinde bulunduğu coğrafyayla yapısal karakteri aracılığıyla varoluşsal bir ilişki kurarak ‘yer’ ile bütünleşmiştir.

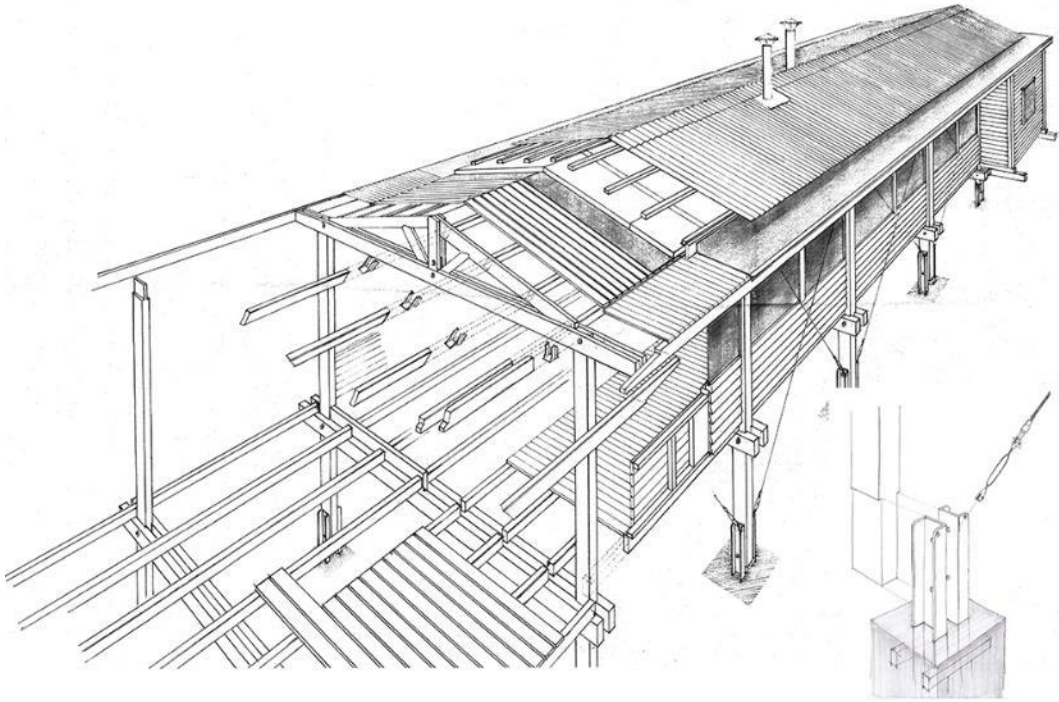
Şekil 4.50. : Zemin Kat Planı. (Url-31)

Şekil 4.51: Bağ evinin bağlam ve peyzaj ile kurduğu ilişki. (Url-31)

Şekil 4.52 : Ahşap karkas sitemin inşa süreci. (Url-31)

Şekil 4.53. : Ahşap karkas sitemin inşa süreci. (Url-31)

4.2.8 B2 Evi, Han Tümertekin

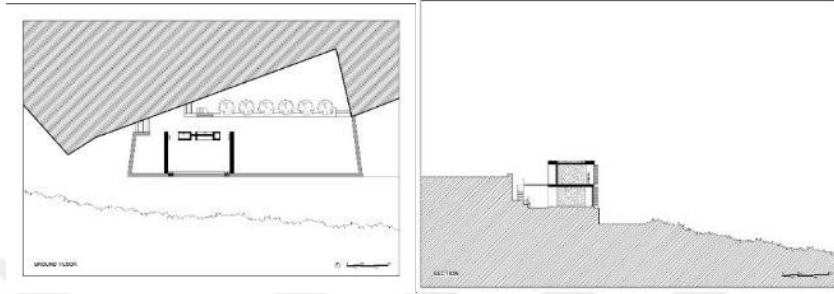
Şekil 4.54. : B2 Evi. (Url-30)

B2 Evi Kuzey Ege’de, Çanakale’nin Ayvacık ilçesinde, yaklaşık 450 kişilik bir nüfusa sahip Bykhsun köyünde yer almakta olup, nüfusunun çoğu tarımla geçinmektedir. Ev, köy sınırının hemen dışında konumlanmaktadır. B2 evi, modern ve yerel arasında eleştirel pozisyonuyla önemli örneklerden biri olup, 2004 yılında Ağa Han dl’nü kazanmıştır. Evin sahipleri Selman ve Süha Bilal isimli iki kardetir,evi inzivaya çekilme, haftasonu evi olarak tasarlanmasını talep etmişlerdir. Buna ek olarak, inşa ve bakım maaliyetlerini sınırlandırmak için yapınının küçük ölçekli olmasını talep etmişlerdir.

Şekil 4.55 : B2 Evi’nin konumu.

Yerel ve evrensel söylemler arasında Tümertekin'e göre (2016), modernlik adına oluşturulmuş "arındırılmış", steril mekânlar, gündelik hayatla temas etmekte zorlanmakta, insana dair detaylara yabancılaşmaktadır. Tümertekin, bu çerçevede, yapıların değerlendirilme sürecinde, mekânın yapısal nitelikleri aracılığıyla gündelik hayata yaklaşabilme becerisinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtir, püriten mimarlık anlayışına karşı, yaşayan mekânlar üretmenin önemine vurgu yapar.

şekil 4.56. : B2 Evi zemin kat planı ve kesiti. (Url-30)

şekil 4.57. : B2 Evinin st kottan görünümü, topoğrafya içinde kaybolması. (Url-30)

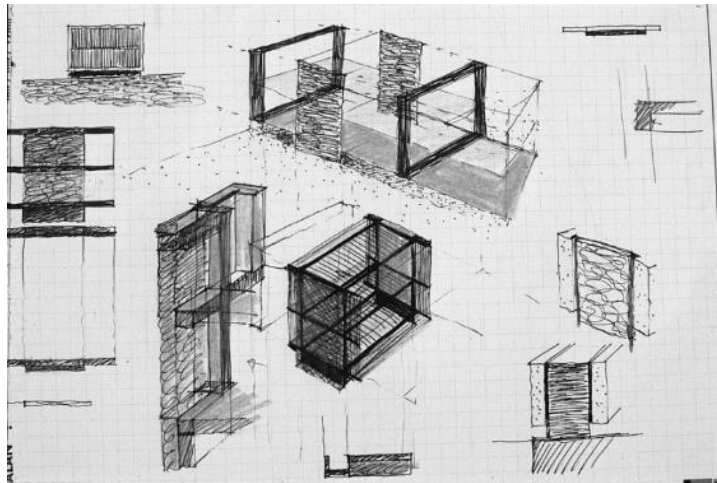
Ev, Kuzey güney aksı üzerinde 7m uzunluğundaki üçgen şeklindeki arsada teraslanmalar aracılığıyla kurgulanmıştır. Arazi 1.3 m yükseklik farkına sahip iki alana bölünmüştür. Bunlardan biri üzerinde, B2 evi bulunmakta, diğerinde ise evin arka kısmında kalan üçgen şeklindeki bahçe bulunmaktadır. Monoblok dikdörtgen bir kütle olarak tasarlanan yapı, çevredeki yerel evler gibi dağın eteğine oturtulmuş ve manzarayı içeri alacak şekilde çevresi açık şekilde kurgulanmıştır. Zemin katta büyük bir oturma odası, üst katta ise yatak odaları bulunmaktadır. Ev çevresinde doğal peyzaj ile evrelenmekte olup yalın formuyla arazide yükselmektedir.

B2 evi, bağlama ve yerele eklemlenme biçimiyle, tektonik ifadesinin yalınlığıyla, içinde bulunduğu bağlamı dönüştüren bir yer olarak değerlendirilebilir. Evin tasarımında, yöreye özgü taş işçiliği kullanılmıştır. Taşın basit ve yalın kullanımı, peyzajın içinde kaybolan açık dolaşım ve yapının iç-dış arasındaki geçirgenliği gibi unsurlar yapının tektonik ifadesine katkı sağlamaktadır. Tümertekin, B2 evinin temel kullanım biçimlerini tasarlarken, kendi pozisyonunu da sorunsallaştırarak olabildiğince çekinik, görünmez konumda bulunmak istediğini belirtmiştir. (Tümertekin,2016)

Şekil 4.58 : B2 Evi, Ön Cephe. (Url-30)

Evin strüktürel olarak inşa sürecinde, merdivenin dışa alınmasıyla, iç mekân iyice boşaltılmıştır, bunun sonucunda taşıyıcılar yapının çeperlerine dayandırılarak dokuz metrelik aralık betonarme strüktür ile tek seferde geçilmiştir. Betonarme taşıyıcılar arasında, yerel bir malzeme olan taşın örme işlemi, yörede ikamet eden taş ustaları tarafından yapılmıştır.

Şekil 4.59 : Eskizler aracılığıyla evin tektonik ifadesinin kurgulanması. (Url-30)

Bu çerçevede, evin, strüktürel bütünlüğü, içeriden ve dışarıdan okunabilirliğiyle arkitektonik bir tutum içindedir. Yapı, strüktürel dürüstlük ile tasarlanmış olup, yapının özü dışardan olduğu gibi okunabilmektedir. Ev ile ilgili bir diğer önemli nokta, malzeme kullanımındaki çeşitliliktir. Yapıda kullanılan, taş, betonarme ve çelik gibi malzemeler arasındaki geçişler B2 evinin dokunsal atmosferine katkı sağlamaktadır.

Şekil 4.60: Taş ve beton malzemeleri arasındaki geçiş, malzemenin dokunsal niteliğinin atmosfere katkısı. (Url-30)

Tümertekin, B2 evinin yer ile ilişkisini şöyle ifade etmektedir:

“Yapı içinde bulunduğu çevreye katılımında, bir dizi gündelik yaşantıya ait izleri tekrar üretiyor. Bunu yaparken ‘yer’e tutunuyor, çevresel dokunun en temel yaşantılarını sindirmeye çalışıyor ve kendince dönüştürerek yeniden kurguluyor.”

B2 evi, bu bağlamda, köye katılırken, yereli yeniden yorumlayarak, kendi özgün eleştirel pozisyonunu oluşturmuştur. Buna göre gündelik talepler doğrultusunda, modern ve yerel arasında yeni bir aralıkta kendi değerini üretmektedir.

4.2.9 Mazı Evi

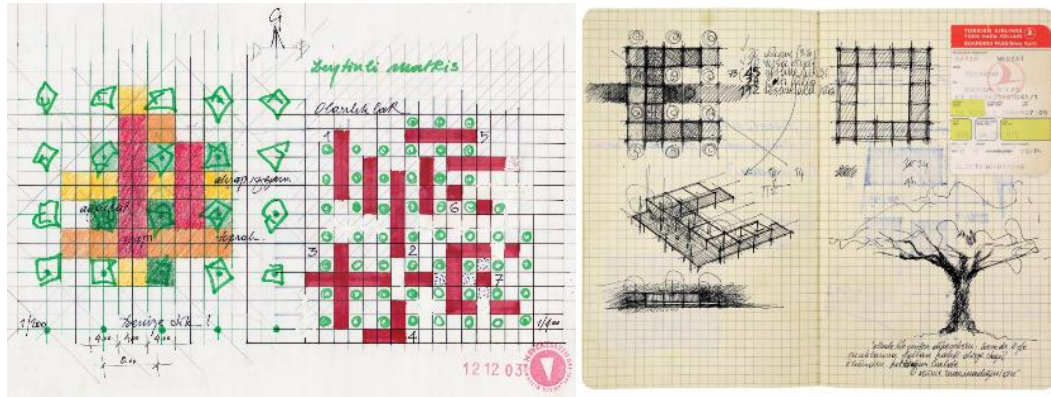
Şekil 4.61: Mazı Evi. (Url-32)

Mazı Evi, 10.000 m²'lik bir arazi içinde Muğla'nın Bodrum ilçesinde, Mazıköy mahallesinin yakınlarında bulunan bir koyda konumlanmaktadır. Proje, 2005 yılında tamamlanmış olup, toplam inşaat alanı 247 m²'dir. Mazıköy mahallesi, Bodrum ilçesine 45 km, Muğla iline 136 km uzaklıktadır. (Şekil 4.56) Arazinin bulunduğu bölgede, sıcak ve ılıman bir iklim görülmekte olup, kış aylarında yaz aylarına oranla daha fazla yağış görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklığı yaklaşık olarak 18.0 °C 'dir. Temmuz ayı, diğer aylara oranla en az yağışı alarak, yılın en kurak ayıdır. Yılın en yoğun yağış görüldüğü ay ise aralık ayıdır.

Şekil 4.62: Proje alanı konumu.

Arazi, kırsal bir alanda bulunmakta olup, üzerinde 8 metre aralıklarla dikilmiş zeytin ağaçlarını ve eski bir dere yatağını bünyesinde barındırmaktadır. Toprak 1m kazıldığı takdirde, zeminden 1 m su çıkmaktadır. Bu çerçevede, iskele gibi bir yapı yapılarak toprak ile minimum etkileşimli bir yapı tasarlama kararı alınmıştır. 8m aralıklarla konumlanan zeytin ağaçlarının oluşturduğu gridin arasına, 4m aralıklarla ikinci bir grid yerleştirilmiştir. Ağaçlarla şekillenen ikinci grid yapının strüktürel kurgusunu destekleyerek, yapının yerleşme kararını belirlemiştir. 8m'lik zeytin ağaçlarının ve 4m'lik strüktürel gridin oluşturduğu birbirlerinin etkileşimi sonucu yerleşmeye karar verilmesi sebebiyle, Nevzat Sayın, yapının zeytinli matris olarak isimlendirildiğini belirtmektedir. Buna göre yapının kurgusunu belirleyen iki parametre yapının yerleşmesini şekillendirmiştir. Ev sahibinin kararı çerçevesinde matrisin bazı bölümleri seçilmiş, yapı işverenin tercihinine göre mimarın sınırlarını çizdiği çerçevede konumlandırılmıştır. Yapı, ağaçların konumuna göre kurgulanarak şekillendirilmiş, çevre ile yoğun bir etkileşim içinde tasarlanmıştır. Zeytin ağaçlarının korunmasıyla, araziye dair yerel değerler muhafaza edilmiştir.

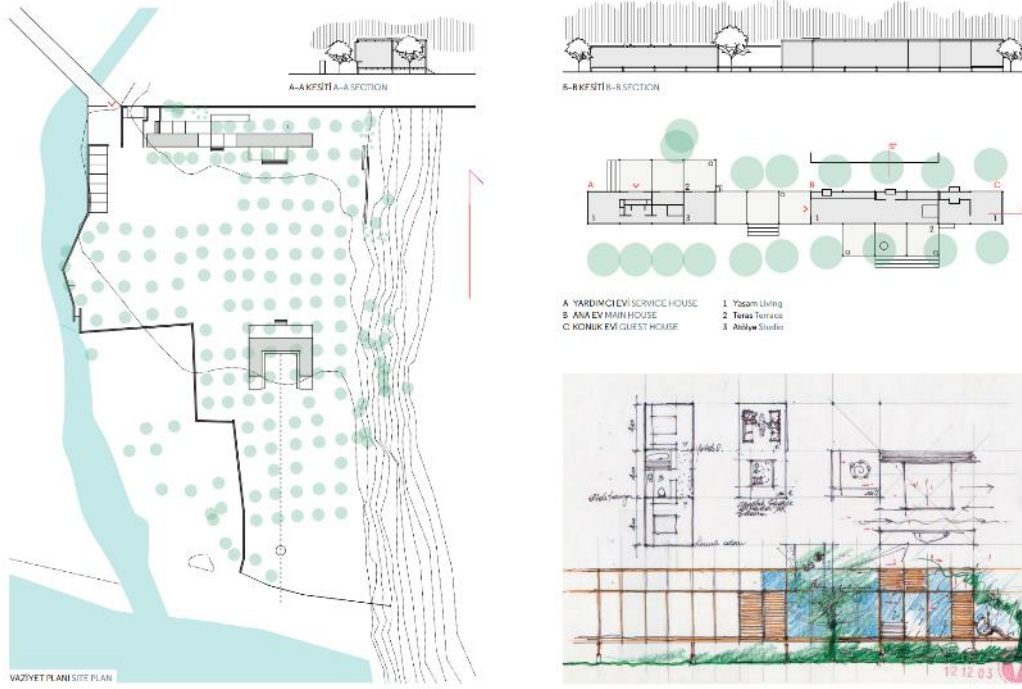

Şekil 4.63: Zeytinli Matrisin oluşum sürecini gösteren eskizler. (Url-32)

Arazinin üst kısmında bulunan yapı lineer bir aksta, denize paralel şekilde konumlandırılmış, yardımcı evi, ana ev ve konuk evi olmak üzere üç ana işleve bölünmüştür. Yapının mekânsal kurgusu, 4x4m'lik bir modülün işverenin ihtiyacına göre çoğaltılarak, modüllerin birbirine eklemlenmesi ile oluşturulmuştur. Buna göre, yardımcı evi, üç modülün yan yana getirilmesi ile arazinin giriş-çıkışının yanında konumlandırılmıştır. Yardımcı ev modüllere giriş arka taraftaki kısımdan sağlanmıştır. Yardımcı evinin yanında atölye ve yarı açık teras alanı bulunmaktadır. Ana eve, orta kısımda bulunan yarı açık teras alanından erişilebilmektedir. Ana ev dört adet modülün yan yana getirilmesiyle oluşturulmuş, hemen yanında ise iki modülden oluşan konuk

evi lineer yapıya eklenmiştir. Modüler sistemin sunduğu olasılıklar, işverenin talebi çerçevesinde genişleme, eklenme olanakları ile geleceğe dönük esnek bir yaklaşıma olanak sağlamaktadır.

Yapıda yerel mimarlık tipolojisine referans gözlemlenmemektedir. Ancak, yapı erken dönem modern mimarlık örneklerinden Farnsworth Evi'nin zeminden yükseltilmiş peyzaja yönelen terasları ve serbest plan çözümü ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 4.64: Mazı Evi vaziyet planı, kat planı ve kesitler. (Url-32)

Yapı 4m aralıklı temeller üzerinde çelik profillerin birbirine bağlanması ile oluşturulmuştur. Toprak ile çelik bağlantı levhaları ile temas etmekte olup, zeminden yükseltilmiştir. Zemin ve çatı döşemesini oluşturan yatay ve dikey ana profiller, 160mm ve 180mm'lik iki çeşit çelik profilden oluşurken, ara kirişler 140mm, 120mm ve 80mm'lik profil aralığındadır. Pencere, ısı bariyerli alüminyum doğrama olup, çift camdır. Isı köprülerini minimuma indirmek için, pencerelerin çevresinde havanın girmesini engellemesi amacıyla mastik kullanılmıştır. Zeminde çelik strüktürün üstünde, thermowood çam deck sistemi uygulanmıştır. Thermowood, doğal ahşabın, ısı ileme tabi tutularak buhardan korunmasını sağlayan bir uygulamadır. Bu uygulama, ahşabın nem oranını düşürerek, mevsim şartlarına dayanıklı hale getirilmesini amaçlayan bir uygulamadır. Kapalı alanlarda, çatıda kontraplak kullanılmış, 5cm izolasyon ve iki kat bitümlü kaplama ile su yalıtımı yapılmış, en üst tabakada çakıl kullanılmıştır.

Şekil 4.65: Mazı evinin çelik konstrüksiyonu ve yöredeki kamışlar aracılığıyla oluşturulan yarı açık alanlar. (Sayın,2019)

Yarı açık alanlar, yörede kargı olarak anılan dere kenarında yetişen kamışların, strüktürün üzerine monte edilmesiyle oluşturulmuştur. Kargılar, yöredeki zanaatkarların el işçilikleriyle kullanışlı yapı elemanlarına dönüştürülerek yapının bir çok noktasında kullanılmıştır. Arazide ihtiyaca göre örülen duvarlar, araziden toplanan taşlar ile örülmüştür. Yapıda, hem yerel ve hem çağdaş yapım tekniklerinin kullanılması açısından eleştirel bir tutumla inşa edilmiştir.

Şekil 4.66: Araziden toplanan taşlar ile örülen duvarlar. (Sayın,2019)

Yapının çevreye minimum zararda bulunmasını sağlamak adına çatıya ve arazinin batı kısmına fotovoltaik güneş panelleri yerleştirilmiştir, böylece yapıya sürüdülebilir enerji sağlanması hedeflenmiştir. Yere özgü iklimlendirme kapalı, açık ve yarı açık alanlar aracılığıyla kısmı olarak sağlanmaktadır. Yapıda doğal ışığın eve girmesine olanak sağlayan geniş pencereler kullanılmıştır.

Nevzat Sayın, yapılarında, yapım sürecinde zorunlu kalınmadığı sürece malzemenin dışarıdan temin edilmemesini temel prensip olarak belirlemiştir, ancak çevreden

yeterli miktarda malzeme temin edilemezse alternatif yapım tekniklerini dahil etmektedir. Sayın'ın amacı, tasarım sürecinde sınırları olabildiğince daraltarak, spesifik bir probleme derin yanıtlar vermek olmuştur.(Sayın, 2019) Buna göre amaç, verili koşulların zorlanarak, maksimum seviyede iyileşmenin sağlanmasıdır, bir yapı o yer için tasarlanmalı ve bu anlamda tek olmalıdır. Sayın'a göre (2019) coğrafya, yapıları şekillendiren bir role sahiptir, yerin içinde kaybolabilmenin ya da içinden ayrışıp çıkabilmenin yolu çevre ile kurulan ilişkide yatmaktadır.

Şekil 4.67: Mazı evine yukardan bakış. (Url-32)

Şekil 4.68: Zeytin ağaçları içinde kaybolan Mazı Evi.(Sayın,2019)

4.2.10 Mutlu Evi, Ersen Gürsel

Şekil 4.69: Mutlu Evi. (Url-33)

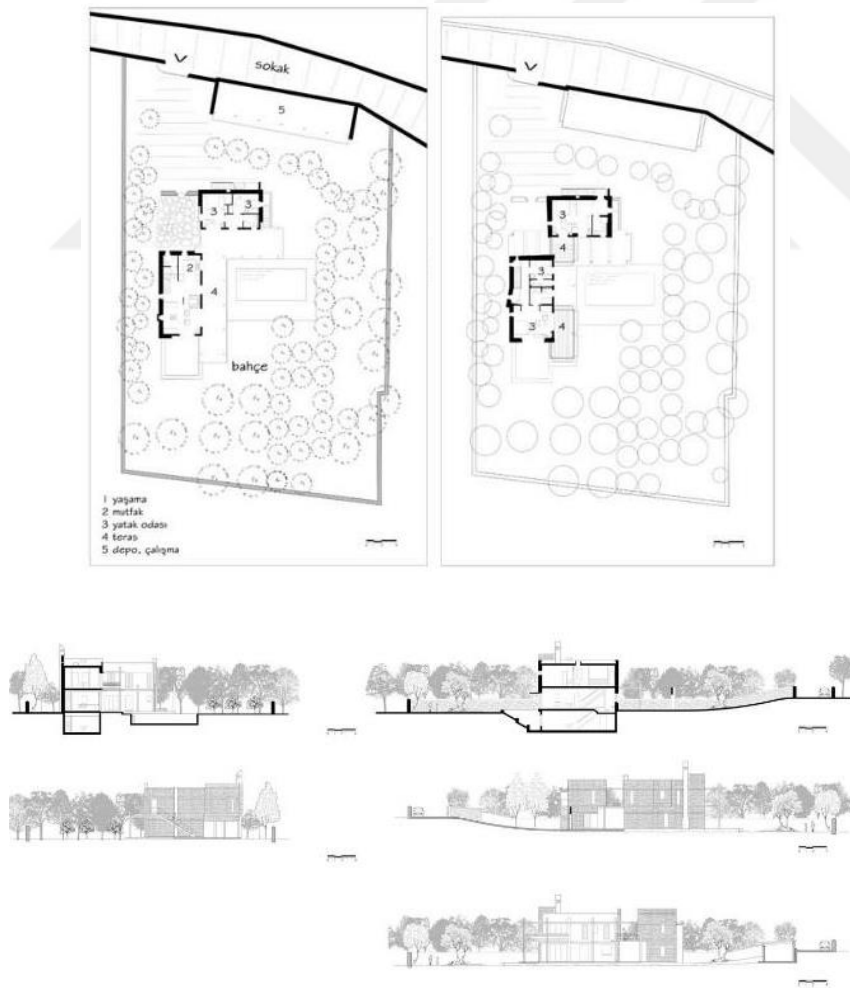
Mutlu evi, 2000 m²'lik bir arazi içinde Muğla'nın Bodrum ilçesinde, Bitez mahallesinde, zeytin ve narenciye ağaçlarının bulunduğu bir arazide konumlanmaktadır. Proje, 2006 yılında tamamlanmış olup, 200 m²'lik inşaat alanına sahiptir. Proje alanı, Bodrum'un merkezinde yaklaşık 8km uzaklıktadır. Bölgenin iklimi yazları sıcak ve ılıman iken, kış ayları ılık ve yağışlıdır. Bitez'in yıllık ortalama sıcaklığı 18.4 °C olup, temmuz ayı, yılın en kurak dönemidir, en fazla yağış aralık ayında görülmektedir.

Şekil 4.70: Proje alanı konumu.

Proje alanının bulunduğu arazi düzlük bir alan olup, binanın konumlandırıldığı alanda eğim bulunmamaktadır. Bununla birlikte kesitte gözlemlenebildiği üzere, arazinin yanındaki yol yapının bulunduğu kottan yaklaşık 1-2 metre yukarıdadır.

Mutlu evini tasarımını yönlendiren ana unsurlardan biri Bitez yöresinin iklim özellikleridir. Yapının araziye, topoğrafyaya özgü yerleşimi güneşin araziye düşme açısı çerçevesinde şekillendirilmiştir. Ilıman iklim koşulları gereğince, yöredeki günlük yaşamda ihtiyaç duyulan yarı açık alanların oluşumu için, güneşin yoğun bir şekilde etkin olduğu yerlerde, sağır duvarlar kullanılmıştır. Buna göre, yapı kuzeydoğu ve güneydoğu yönlerine doğru açılmaktadır. Yere aidiyetin sağlanmasında rol oynayan bir diğer önemli unsur, arazideki narenciye ve zeytin ağaçları gibi yere özgü doğal unsurların muhafaza edilmesidir. Bu çerçevede, doğal çevreye saygılı bir yaklaşım gözlenmektedir.

Şekil 4.71: Mutlu Evi kat zemin, birinci kat planları, kesitler ve görünüşler. (Url-33)

Yapı iki ana dikdörtgen prizmanın, gölgelik elemanlar aracılığıyla bağlanması aracılığıyla kurgulanmıştır. Hayatın dışarda geçtiği bir yörede, İki ayrı kütle olarak tasarlanan yapı, mahrem ve ortak alanları birbirinden ayırmaktadır. Kütlelerden birinde zemin katta yaşama ve mutfak gibi ortak alanlar birlikte kurgulanırken, diğer kütlede yatak odaları konumlandırılmıştır. Yapının tipolojisi yöredeki geleneksel mekânsal örgütlenmeler ile kapalı ve yarı açık alanların kurgulanmasındaki benzerlik çerçevesinde yakınlık göstermektedir. Yapı, beyaz yüzeylerin taş cepheler ile oluşturduğu yalın kompozisyon çerçevesinde modernist yaklaşımın izlerini de bünyesinde taşımaktadır.

İki ayrı kütle olarak tasarlanan yapı, betonarme karkas sistem ile inşa edilmiştir. Beyaz sıva ve taş malzemesi cephe karakterini oluşturmaktadır. Kütleleri bağlayan gölgelik elemanlar çelik konstrüksiyon ile inşa edilmiştir. Yarı açık teras alanlar, silindirik çelik dikmelerden oluşan ana taşıyıcılar aracılığıyla taşınmaktadır. Teras alanları farklı kotlarda kurgulanmış, döşemede hareketlilik oluşturulmuştur. Yapısal olarak, teras alanlarının döşemesi, çelik konstrüksiyon bir gridin üzerine ahşap kirişler ile oluşturulmuştur. Yarı açık alanlar, yörede bulunan yerel bir malzeme olan kamışlar aracılığıyla kapatılmıştır. Yapıda malzeme açısından dil bütünlüğün sağlanması için, çelik konstrüksiyon ile aynı malzeme ve renkte korkuluk tercih edilmiştir. Kapı ve pencereler ahşap tercih edilirken, pencerelerin önünde ahşap güneş kırıcı paneller ile güneşin etkisi minimize edilmiştir. Yapı, çelik ve betonarme sistemleriyle çağdaş, evrensel bir nitelikte iken, döşemelerde kullanılan ahşap kirişler, yarı transparan bir etki oluşturan yerel bir malzeme olan kamış malzemesi ile yerel nitelik taşımaktadır. Bu anlamda yapının, yerel ve evrensel arasında eleştirel bir pozisyon alınarak tasarladığı gözlemlenmektedir.

Şekil 4.72: Mutlu Evi’nde yapıya eklenen yarı açık teras alanları. (Url-33)

Şekil 4.73: Mutlu Evi'nin zeytin doğal çevre ile uyumu. (Url-33)

Yapı, kapalı-açık alanlar arasındaki mekânsal kurgusuyla , Ersen Gürsel tarafından Bitez evinin çağdaş bir yorumu olarak değerlendirilmiştir. Çağdaş iklimlendirme sistemlerinin kullanımına dair veri bulunmamakla birlikte, yapıda yere özgü doğal iklimlendirme gözlemlenmemektedir. Güneş ışığının geliş açısına göre yapının yöneliminin organize edilmesiyle, gün ışığından verimli bir şekilde faydalanılmıştır. Bu anlamda tasarım sürecinde yörenin iklimi ve doğal çevresine gösterilen hassasiyet çerçevesinde yapı sürdürülebilirlik bağlamında çevresel şartlara uyum göstermektedir.

Şekil 4.74: Mutlu Evi'ne dair farklı açılardan perspektifler. (Url-33)

4.2.11 KA Evi, Erginoğlu & Çalışlar

Şekil 4.75: KA Evi. (Url-34)

KA evi Erzincan'nın merkezinin dışında, kırsal alanda, 30.000 m²'lik arazi içinde konumlanmaktadır. Yapının toplam inşaat alanı 468 m² olup, 2016 yılında inşaatı tamamlanmıştır. Yapı, sık ağaçların bulunduğu, dışarıya izole bir alanda, Munzır Dağlarının manzarasına hakim bir konumda bulunmaktadır.

Şekil 4.76: Proje alanı konumu.

Projenin bulunduğu arazi, sık ağaçlık alanlardan oluşan mahremiyetin maksimum seviyede sağlandığı bir alandır. İşveren tarafından dış ve iç mekân kullanımlarının yakın çevre tarafından algılanmaması talep edilmiştir. Proje alanı Erzincan'ın biraz dışında kalmaktadır.

KA Evi, çağdaş sanatçı ve Türk film yönetmeni Kutluğ Ataman için tasarlanmıştır. İşveren, sanat çalışmalarına ek olarak çiftçilik ve hayvancılık ile ilgilenmeye başlayınca, kendine ait bir ev yaptırmaya karar vermiştir. Evin, bu anlamda hem de çiftlik işlerine hem de sanat ve film çalışmaları için kullanılması hedeflenmektedir. Diğer taraftan evin, yurtdışından dönemlik olarak gelecek sanatçılara da ev sahipliği yapması hedeflenmektedir. Bu ihtiyaç doğrultusunda bağımsız atölye/oda yapının programına dahil edilmiştir.

Şekil 4.77: KA evine arazinin içinden perspektif. (Url-36)

Şekil 4.78: KA evine yukarıdan bakış. (Url-36)

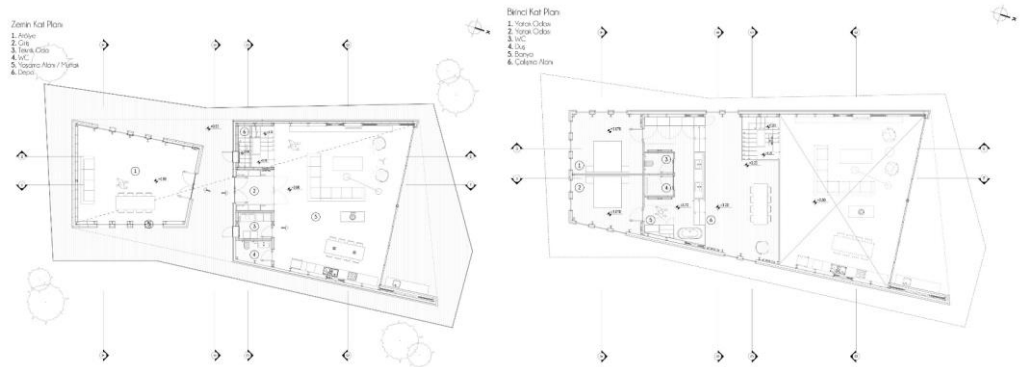
KA Evi, kırsal alanda konumlanmakta olup, etrafında doğal çevre bulunmaktadır. Tasarımcı, yapıyı yerden kopartarak, bulunduğu coğrafyaya ait olmayan bir ürün olarak kurgulanmıştır. Yapının, kar yüksekliğinden koparılması için, evi çevreleyen

veranda konsol çıkartılmıştır, yapı bu zeminin üzerinde yükseltilmiştir. Yapının konumlanacağı alan için ağaçlık olmayan bir alan seçilmiştir.

Şekil 4.79: Ka Evi'nin farklı perspektifleri. (Url-34)

Tüm mekânlar, bütüncül tek bir kütle olarak kurgulanmıştır, ancak, atölyenin girişi dışardan sağlanarak yaşam alanından ayrıştırılmıştır. Atölye ve ev ortak bir saçak aracılığıyla ilişkilendirilmiştir. Bu sayede eve farklı yönlerden giriş sağlanmıştır. Zemin katta, kütlenin biri atölye olarak kurgulanırken, diğer kütlenin zemin katı yaşam alanı, mutfak, wc, teknik oda, depo gibi işlevlerden oluşmaktadır. Birinci kat, yatak odaları, wc ve çalışma alanından oluşmaktadır. Yapının kurgusunda geleneksel tipolojiden referans alınmamıştır. Çağdaş bir yapıım teknolojisiyle, ev sahibinin ihtiyaçlarına göre mekânsal kurgu oluşturulmuştur.

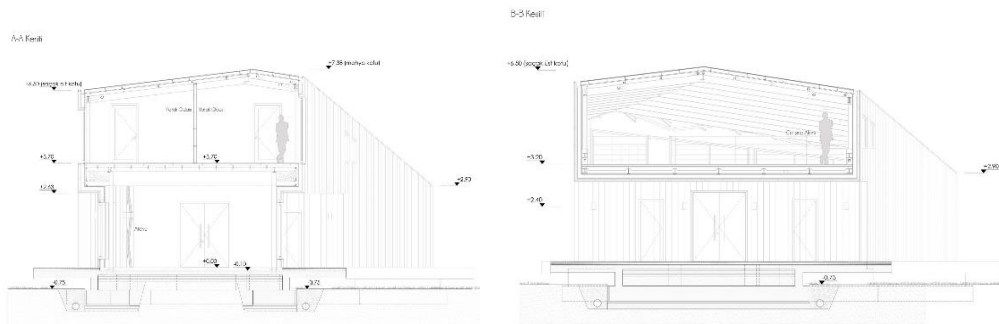
Şekil 4.80: KA Evi zemin ve birinci kat planları. (Url-34)

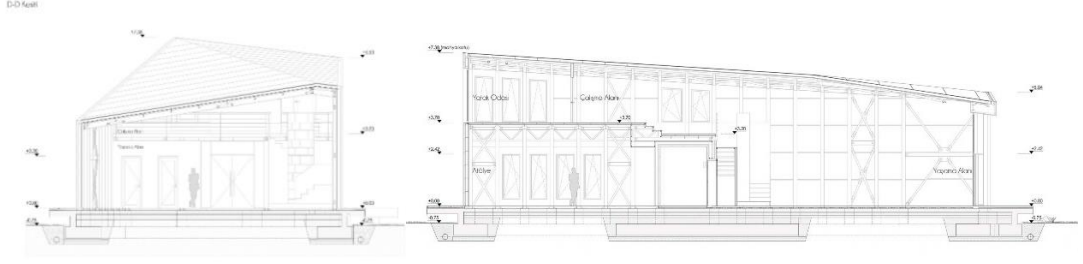

Şekil 4.81: KA Evi iç mekânları. (Url-34)

Evin yapım sürecini zorlayan noktalardan biri evin konumu olmuştur. Eve, ulaşım zor bir şekilde sağlanmaktadır, bu sebeple taşınması ve yapım süreci daha kolay bir malzeme olan çelik, yapının ana strüktüründe kullanılmıştır. Çelik strüktür, Kocaeli’nde üretilip yerinde monte edilmiştir. Yapının hem çatısında hem de duvarlarında kuru imalat sistemleri kullanılmıştır. Erzincan 1939 ve 1992’de iki büyük deprem geçirmiştir. Bu sebeple yapıda, sağlam bir alanda olma hissi sağlanmak istemiş, çelik strüktür iç mekânda çıplak bırakılarak, kullanıcı tarafından algılanması hedeflenmiştir. Yapı, çelik strüktür üzerinde ısı işlemi ile dayanıklılığı artırılmış ahşap ile kaplanmıştır. İç mekânda OSB ile kaplanmış, dış kaplama ile iç kaplama arasında yalıtım malzemeleri kullanılmıştır. Yapıda, temel betonunun dökülmesi dışında, lokal imalatçı kullanılmamıştır. Yapının geometrisi, tasarımcı tarafından zorlanmıştır. Çatı eğimi, değişken şekilde kurgulanmış, mahya gittikçe yükselen bir doğru parçası olarak düşünülmüştür.

Erzurum’un karasal ve sert iklimine karşı yapıda çağdaş iklimlendirme sistemleri bulunmaktadır. Doğal ışıktan optimum seviyede yararlanılmıştır.

Şekil 4.82: KA Evi kesitleri. (Url-34)

4.2.12 T Evi, Cem Sorguç

Şekil 4.83: T Evi.(Url-35)

T Evi Bodrum Ortakent'te konumlanmaktadır. Yapı, Ortakent (Müsgebi) Bodrum yarımadasının güney batısında, deniz boyu kısıtlı, daha çok kara yerleşimi yoğunlaşmış bir bölgede konumlanmaktadır. Proje alanı sahilden geride, kara yerleşimi yoğunlaşmış bir konumdur. Proje alanının çevresinde yoğun Narenciye bahçeleri bulunmaktadır. T Evi, sürekli ikamet edilecek bir konut olarak tasarlanmıştır. Yapının konumlandığı 4,3 dönümlük arazi, 2300 m² 2000 m² iki parselin birleşiminde oluşmaktadır. Tasarımcılar her iki ayrı işveren için bütüncül bir vaziyet planı çalışmıştır.

Şekil 4.84: Proje alanı konumu.

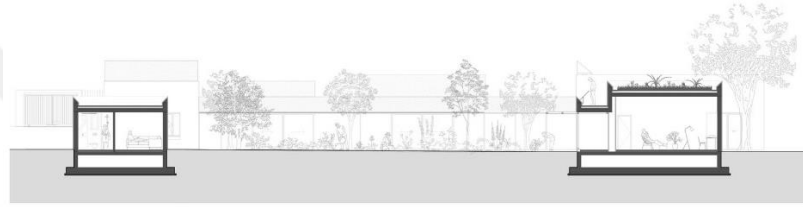
Şekil 4.85: T Evi vaziyet perspektifi. (Url-35)

Kütleler parçalı mekân kurgusuyla, arazide dağılarak, aile bireyleri için hem bireysel kullanım alanları tanımlamış hem de tüm aile fertlerinin bir arada olabileceği ortak alanlar oluşturmaktadır.

Tasarımcı, Bodrum'un geleneksel evlerinin karakteristik yapısını dikdörtgen geometrisine referans vermektedir. Yapının mekânsal kurgusu akdeniz-ege bölgesindeki iklime uygun olacak şekilde kurgulanmıştır. Yapıya dair bir diğer önemli unsur parçalı bir mekânsal kurgunun olanaklı kıldığı avlu kurgusudur. İç mekân yükseklikleri kendi fonksiyonu çerçevesinde farklılaştırılmıştır.

Şekil 4.86: T Evi vaziyet planı. (Url-35)

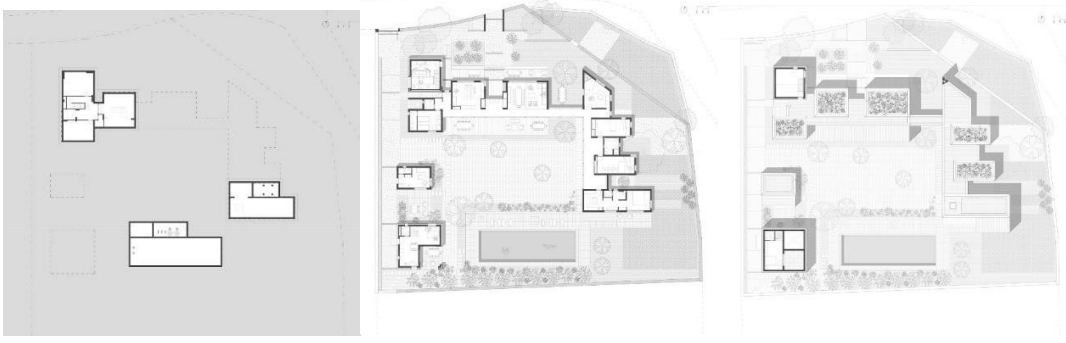

Şekil 4.87: T Evi kesiti. (Url-35)

Yapının dış cephesinde çimento esaslı olmayan renklendirilebilir organik sıva kullanılarak masif etki elde edilmeye çalışılmıştır. Masif etkinin sağlanabilmesi için denizlik ve harpuşta gibi elemanlar kullanılmamıştır. Yapının taş kısımları, yörede bulunan antik taş örme geleneği olan Leleglere referans vermektedir.

Şekil 4.88: T Evi kademeli mekânsal kurgu. (Url-35)

Şekil 4.89: T Evi kat planları. (Url-35)

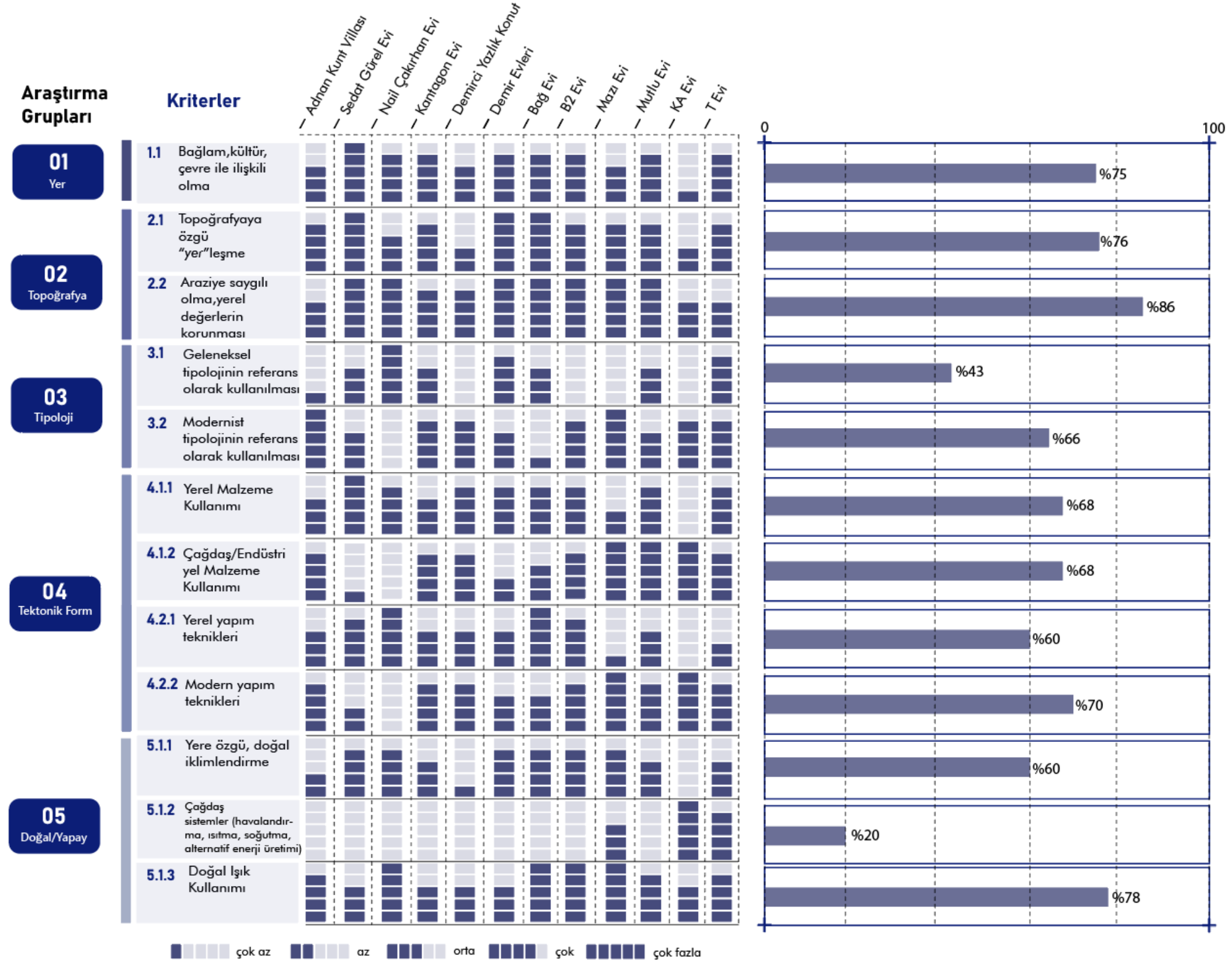
Şekil 4.90: T Evi sistem detayı ve evin içinden bahçeye doğru bakış. (Url-35)

Yapı, betonarme strüktür aracılığıyla taşınmaktadır. İç mekânda doğal taş ve lamine ahşap kaplama uygulaması yapılarak yerden ısıtma uygulaması için zeminin içinde konvektör konumlandırılmıştır. Ev elektrik kullanımının %50'sini güneş enerjisi aracılığıyla sağlamaktadır. Tasarımcılar, güneş panellerinin bulunmadığı alanları yeşil çatı olarak kurgulamıştır. Yapıda kullanılan doğal taş, bitki toprağı ve bitkiler bölgeden sağlanmıştır. Arazide bulunan ve proje yön veren meşe ağacı korunarak, yapının doğu kısmında bulunan pencere boşluklarının kurgulanmasına yardımcı olmuştur.

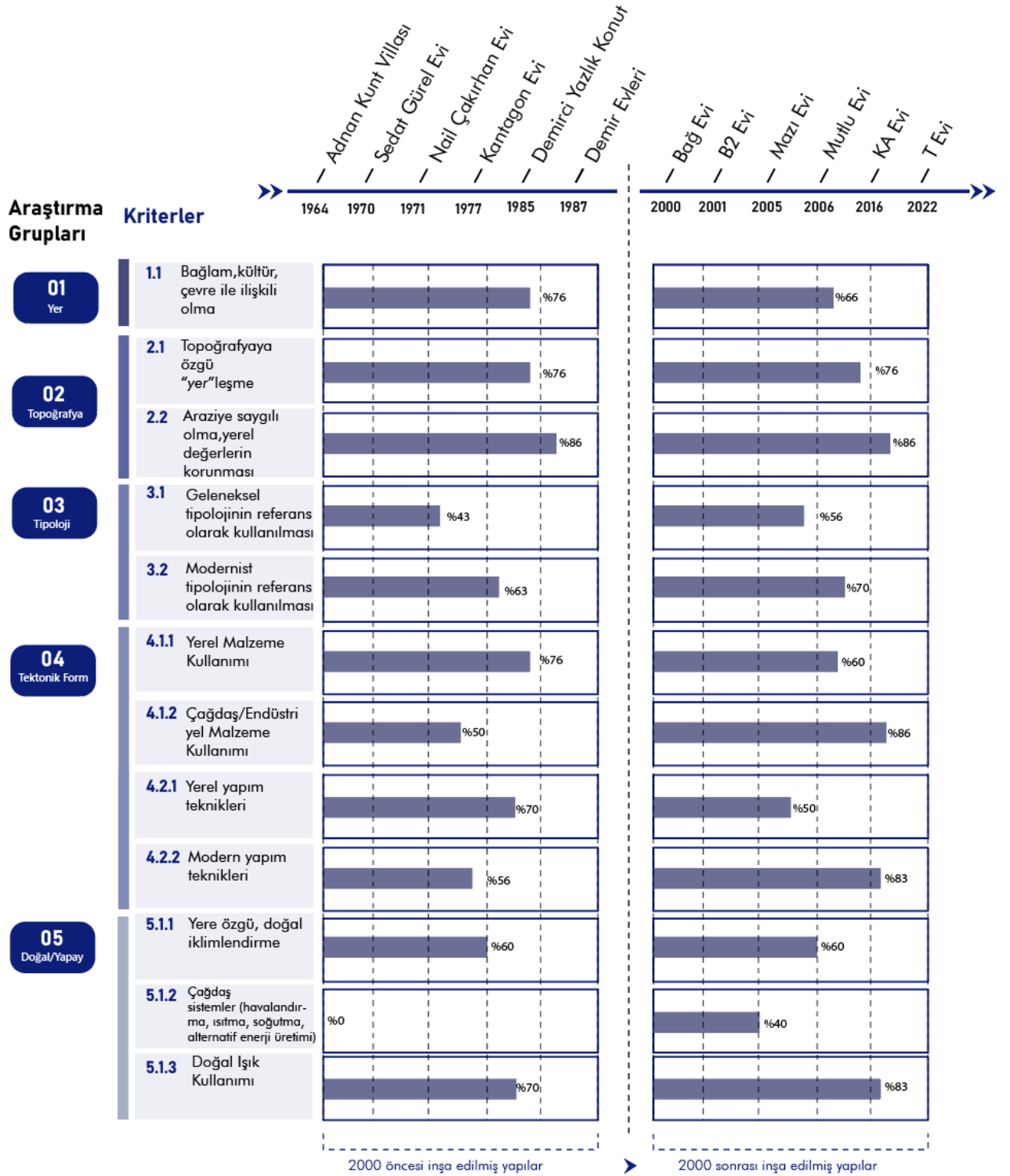
Şekil 4.91: T Evi'nin doğal çevre ile ilişkisi. (Url-35)

4.3 Bölüm Sonucu

Şekil 4.92: Araştırma gruplarına göre incelenen yapıların eleştirel bölgeselcilğin öne çıkan kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi .

Şekil 4.93: 2000 öncesinde ve 2000 sonrasında inşa edilen konutların eleştirel bölgeselcilğin öne çıkan kriterleri çerçevesinde karşılaştırmalı analizi .

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bireyin yaşam dünyasını yansıtan ev mekân, toplumun nasıl ikamet ettiğine dair önemli bir gösterge olup, uzun bir kültürel gelişim sürecinin sonucunda şuanki haline evrilmiştir. Bu çalışmada, birey ve toplum için anlamsal ve kültürel ifadesi güçlü bir yer olarak ev mekânı araştırılmış, tarihsel süreçte toplumun “yer”leşme biçimlerindeki çeşitlilik modern ve yerel ara kesitinde irdelenmiştir.

Eleştirel bölgecilik, modernleşmenin bir eleştirisi olmakla birlikte, yine de modern mimari mirasın özgürleştirici ve ilerici yönlerinden vazgeçmeyi reddeden bir pratik olarak araştırmanın omurgasını oluşturmaktadır. Eleştirel bölgeselciliğin parçalı ve diyalektik doğası, onu hem standardizasyondan hem de modern hareketin ütopyacı düşünce sisteminden uzaklaştırmaya hizmet eder. Eleştirel bölgeselcilik kendini yer ile anlamlı ilişki ve sınırlar üreten mimarlıklar üzerinden tarif etmektedir. Bu düşünce Frampton tarafından *yer-biçim* (place-form) olarak ifade edilir. Eleştirel bölgeselciliğin bir diğer önemli noktası, inşa edilmiş yapı ve çevrelerin skenografik sekanslara indirgenmesinden ziyade, tektonik ifade ve varoluş ilişkisi içinde mimariyi tanımlamasıdır. Frampton mekânların yapay aydınlatmalar ve klimalar aracılığıyla oluşturulan iklimsel optimizasyonunu eleştirerek, yapının yerden bağımsız bir şekilde çözülmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, yerel ve evrensel değerleri tanımlayan iki farklı pozisyon üzerinden ev mekânı ele alınarak, bu iki pozisyon arasında ev mekânı, eleştirel bölgeselciliğin kriterleri çerçevesinde irdelenmiştir. Bu çerçevede, tez kapsamında yerel ve evrensel kültürün izi, varoluşsal bir mekân olan ev mekânı aracılığıyla irdelenmiş, seçilen yapılar, yer, topoğrafya, tipoloji, tektonik form, doğal/yapay olarak belirlenmiş araştırma grupları çerçevesinde incelenmiştir.

Araştırma, 1960’lardan günümüze doğru geniş bir zaman aralığında seçilen toplam on iki yapının eleştirel bölgeselciliğin öne çıkan kavramları üzerinden analizine odaklanmıştır. Bu kavramlar ölçülebilir nitelikler üzerinden alt kriterlere bölünmüş, kriterlerin yapılarda bulunma yoğunluğu ortaya konmuştur. Bu bağlamda, evler tarihsel süreçte modern ve yerel ikiliği üzerinden ele alınarak, kültürel farklılaşma çerçevesinde evlerin yer, topoğrafya ile kurduğu ilişkisi, mekânsal kurgusu, tektonik ifadesi ve doğal ve yapay nitelikleri ortaya konmuştur. Araştırılan yapılar, önce tekil olarak ele alınmış, daha sonra tüm yapılar yapım tarihlerine göre iki grup halinde

olmak üzere kriterlerin yoğunluğu açısından incelenmişlerdir. Böylelikle her kriterin zaman içinde aldığı gelişim de takip edilebilmektedir.

İncelenen ilk yapı 1964 yılında inşaatı tamamlanan Adnan Kunt villasıdır. Kunt Villası, yapıldığı dönemin çevresel şartlarına uyumlu bir yapı olup, rampa ve merdivenler aracılığıyla topoğrafyaya özgü bir şekilde kurgulanmıştır. Araziye saygılı bir niteliğe sahiptir. Ancak 1980 sonrası yapılan dolgu ile yapının sahille ilişkisi korunamamıştır. Geleneksel tipolojiye referans plan düzleminde mekânların birbiri ile kurduğu ilişki çerçevesinde gözlemlenmektedir. Ancak yapı, yoğunluklu olarak modernist tipolojiye referans vermektedir. Tektonik form olarak hem skenografik hem de arkitektonik niteler barındırmaktadır. Ahşap malzemesi, hem yapısal niteliğiyle döşemede kiriş olarak hem de duvarlarda ikincil eleman olarak yapıda yoğunluklu olarak kullanmıştır. Zemin kat duvarlarında taş malzemesi kullanılmıştır. Yapının ana strüktürü betonarmedir. Yapı doğal ve yapay ölçütler arasında eleştirel bir pozisyonadadır. Buna göre yapıda doğal hava sirkülasyonuna olanak tanıyan mekân kurgusu bulunmakt olup, herhangi bir iklimlendirme sistemi bulunmamaktadır. Yapı doğal ışıktan maksimum seviyede faydalanmaktadır. Yapı sürdürülebilirlik kriterleriyle kısmi olarak uyushmaktadır. Ahşap kullanımıyla doğal malzemenin yoğunluklu olarak kullanıldığı bir yapıdır. Ancak ahşap malzemesi bakım gerektiren ve hızlı deforme olan niteliğiyle ileriye dönük olarak maaliyetli bir malzemedir.

İncelenen ikinci yapı, inşaatı 1970 yılında tamamlanan Sedat Gürel'in Dalyan Köyü yakınlarında inşa ettiği yazlık konuttur. Gürel evi, yakın çevrenin gelenek ve alışkanlıklarını referans alan bir yapıdır. Köy yerleşimine yabancılaşmayan doğayla bütünleşen bir tasarım yaklaşımı mevcuttur. Çevrede bulunan yerel malzemeler ara mekân olan avluların , patikaların zemininde değerlendirilmiştir. Yapı topoğrafyaya özgü kademelenmesi, manzaraya yönelimi ile arazi ile uyum içindedir. Arazi içindeki farklı kotlar, topoğrafyanın yönlendirdiği doğrultuda ilişkilendirilmiştir. Yapı, genel olarak parçalı mekân kurgusuyla arazi üzerindeki doğal çevreye saygılı bir tutuma sahiptir. Yapının tipolojisi, sofasız gelişen geleneksel evler ile dolaylı bir benzerlik göstermektedir. Yapının mekânsal kurgusu modernist tipolojiye doğrudan referans bulunmamaktadır, ancak dış cephesindeki beyaz sıva modernist yaklaşımın yalın, sade tutumu ile benzerlik göstermektedir. Yapının tektonik ifadesi, malzeme ve yapım teknikleri açısından çoğunlukla niteliklere sahiptir. Ancak çağdaş malzemelerden beton da yapıda kullanılmıştır. Yapı, ünitelerdeki bacalar aracılığıyla

yere özgü doğal iklimlendirme yapmaktadır.Yapıda herhangi çağdaş iklimlendirme sistemi bulunmamaktadır. Yapı, kullanıcının mahremiyeti çerçevesince doğal ışık alacak şekilde kurgulanmıştır. Buna göre yapı, topoğrafyaya özgü yerleşimini, mekânsal kurgudaki parçalanma aracılığıyla güçlendirmiş, tektonik ifadesindeki yalınlık ile yere ait bir konut ortaya çıkmıştır.

İncelenen üçüncü yapı, 1971 yılında inşa edilen, Nail Çakırhan evidir. Yöredeki geleneksel kültüre yoğun referans vermesi yapının öne çıkan niteliğidir. Etrafında bulunan doğal çevre ile uyum içinde tasarlanmıştır. Yapı, manzaraya doğru yönelim göstermektedir. Genel itibariyle, yapı, çevresindeki yeşil alanlar ile kuşatılmış olup, araziye saygılı bir tutuma sahiptir. Yapını mekânsal kurgusu yoğunluluk olarak geleneksel kodlara referans vermektedir. Modernist tipolojiye referans gözlemlenmemektedir. Yapının tektonik ifadesi, yerel malzeme ve yapım tekniklerinin zengin kullanımı ile işlevsel olduğu kadar şiirsel bir nitelik de göstermektedir.Yapının havalandırılması, evin neredeyse tüm cephelerinden bulunan pencereler aracılığıyla sağlanmaktadır. Yapıda herhangi çağdaş iklimlendirme sistemi bulunmamaktadır. Çok sayıda pencere kullanımı ile doğal ışık yoğun olarak yapıyı aydınlatmaktadır.

İncelenen dördüncü yapı, 1977 yılında yapımı tamamlanan Cengiz Bektaş'ın Kantagon evidir. Yapı doğal ve kültürel çevre ile uyum içinde tasarlanmış olup, modernist bir yapı olarak tanımlanabilir. Arazideki kot farkına uygun ve manzaraya yönelecek şekilde kurgulanmıştır. Arazideki kademelenmeye gösterilen saygı çerçevesinde arazideki doğal çevre korunmuştur. Kantagon evinin tipolojisi, yoğunluklu olarak modern mimariye referans vermektedir, ancak geleneksel plan kurgusu ile benzerlik taşıyan çıkmlar, oylumlar tasarlanmış, yere özgü eleştirel bir tutum sergilenmiştir. Yapı, kompakt, beyaz cepheleri ile yalın bir ifadeye sahiptir. Ana strüktürü betonarme olup, çağdaş yapım teknikleri yoğunluklu olarak kullanılmıştır. Yapı, bölgenin iklimi referans alınarak tasarlanmış olup, yapay herhangi bir sistem kullanmamaktadır. Yer ile ilişkili olarak doğal ışıktan faydalanılmaktadır.

İncelenen beşinci yapı, 1985 yılında inşaatı tamamlanan Şevki Pekin'in Demirci Yazlık Konutudur. Yapı, kırsal alanda bulunmakta olup, doğal çevre ile yoğun bir ilişki içindedir. Düzlük bir arazi üzerinde konumlanmaktadır. Yapı genel olarak araziye saygılı niteliğiyle, arazi ile bütünleşmiş, doğal çevrenin bir parçası olmuştur.Silindir ve prizmanın kesişiminden oluşan kütle kompozisyonu yoğunluklu olarak modernist tipolojiye referans vermektedir. Hem yerel hem de çağdaş malzeme

kullanımıyla yapı standartlaşmış mimarlık anlayışına eleştirel bir pozisyonudur. Yapıda hem yere özgü doğal iklimlendirme hem de çağdaş havalandırma sistemleri gözlemlenmemektedir. Yapıda sınırlı sayıda pencere kullanılmış, doğal ışık kullanımı sınırlandırılmıştır. Yapı genel olarak, mekân organizasyonu, formu ile yoğun bir modernist tutum sergilerken, malzeme seçimi ve doğayla kurduğu biricik ilişki ile yerel bir nitelik göstermektedir.

İncelenen altıncı yapı, 1987 yılında yapımı tamamlanan Turgut Cansever tarafından tasarlanan Demir evleridir. Yapı kompleksi, araştırma kriterleri çerçevesinde incelendiğinde, hem kültür ile hem de doğal çevre ile uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Evler, topoğrafyaya özgü bir şekilde yerleştirilerek, arazinin sunduğu tüm olasılık ve imkanlar değerlendirilmiştir. Bu anlamda, yapılar çevresine saygılı, yerel değerleri koruyan bir tutuma sahiptir. Demir evleri, hem biçimsel olarak hem de mekân organizasyonu aracılığıyla hem geleneksel hem de modernist bir karakter göstermektedir. Yapılarda, yoğun miktarda taş, ahşap gibi doğal malzemeler kullanılmıştır. Ek olarak, beton daha az görülen bir malzeme olmakla birlikte yapının tekil atmosferine katkı sağlamaktadır. Yapılar, bacalar aracılığıyla havalandırma yaparak yere özgü iklimlendirme yapabilmektedir. Yapı kompleksinde çağdaş iklimlendirme sistemleri bulunmamaktadır. Doğal ışığın temini, geleneksel evlerdeki bire iki oranındaki pencere açıklıkları ile benzerlik gösteren pencereler ile sağlanmaktadır. Yapı kompleksi, hem yerel mimarinin özünü ortaya koyarken, hem de aynı ölçüde modern yapılar dizisi olarak, tektonik olarak yer ile bütünleşmektedir.

İncelenen yedinci yapı, 2000 yılında yapımı tamamlanan Serhat Akbay'ın Bağ evidir. Yapı, yerel yapım tekniklerini referans almakta olup, doğal çevre ile uyum içinde tasarlanmıştır. Yapı strüktür üzerinde yükselmektedir, böylece araziye minimum müdahale edilmiştir. Yerel yapım malzemesi ve teknikleri aracılığıyla yerellik sağlanmaktadır. Yapı, her ne kadar yerel yapım teknikleri ile üretilse de, mekân kurgusundaki serbestlik, modernist yaklaşım ile benzerlik göstermektedir. Yapının strüktürü, ahşap karkas sistem ile yerli ustalar tarafından yapılmıştır. Ek olarak, yapının strüktüründe çelik halatlar ile yapısal sistem güçlendirilmiştir. Yere özgü iklimlendirmenin sağlanabilmesi için güneşin konumu dikkate alınmış, rüzgarın geliş yönüne göre yapı konumlandırılmıştır. Yapıda, kışın ısınma amaçlı soba bulunmaktadır. Ancak, çağdaş iklimlendirme sistemi kullanılmamaktadır. Doğal ışık kullanımı, yapının cephesinde bulunan çok sayıda pencere ile sağlanmaktadır. Bağ evi,

tektonik ifadesindeki yalınlık aracılığıyla, hem çağdaş hem de yerel niteliğiyle yere özgü değer üreten bir yapıdır.

İncelenen ikinci yapı, 2001 yılında yapımı tamamlanan B2 evidir. Yapı, geleneksel dokusu ve doğal çevre ile kurduğu ilişki aracılığıyla bağlamla ilişkilendirilmektedir. Yapı, arazideki teraslanmalar aracılığıyla topoğrafyaya yerleştirilmiştir. Araziye saygılı, mütevazı bir tutuma sahiptir. Geleneksel mekânsal kurguya dair doğrudan bir referans olmamakla birlikte, modernist tipolojinin serbest plan tipolojisi ile benzerlik gösterir. Yapıda hem yerel hem de çağdaş malzeme kullanımı ve yapım teknikleri gözlenmektedir. Yerel özgü iklimlendirme, yapının ön kısmında bulunan geniş cephe açıklıklarıyla sağlanmaktadır. Yapıda çağdaş iklimlendirme sistemi gözlemlenmemektedir. Doğal ışıktan maksimum seviyede faydalanılmaktadır. B2 evi, genel olarak hem yerel hem de evrensel niteliğiyle yer ile bütünleşmektedir.

İncelenen dokuzuncu yapı, 2005 yılında yapımı tamamlanan Nevzat Sayın'ın tasarladığı Mazı evidir. Yapı, kırsal alanda konumlanmakta olup, doğal çevre ile ilişkili olarak kurgulanmıştır. Arazinin toprak yapısına cevap verecek bir tasarım geliştirilmiştir. Arazideki zeytin ağaçları korunmuş, tasarımı yönlendiren bir unsur olmuştur. Bu anlamda yapı topoğrafyaya entegre bir şekilde tasarlanmıştır. Yapının mekânsal kurgusunda geleneksel tipolojiye dair referans bulunmamaktadır. Gridal bir sistem olarak tasarlanmıştır, eklenilebilir, demonte edilebilir özelliğiyle, gelenekselden çok geçicilik, hafiflik aracılığıyla modern mimarlık ile ilişkilendirilmektedir. Yapıda kısmi olarak, doğal malzemeler kullanılmıştır, ancak yapının tektonik ifadesi yoğunluklu olarak çağdaş bir malzeme olan çelik aracılığıyla oluşturulmuştur. Yapıda yere özgü doğal iklimlendirme açık, yarı açık alanların mekânsal kurgusu aracılığıyla havalandırma sağlanmaktadır. Yapıda, fotovoltaik paneller aracılığıyla yenilenebilir enerji sistemleri kullanılmıştır. Yapıda doğal ışık kullanımı maksimum seviyededir. Mazı evi, genel olarak çağdaş yapım teknikleri aracılığıyla yoğunluklu olarak yenilikçi, modern bir tutum sergilemektedir. Modern, çağdaş yapı dilinin arkasında yerel olana saygı yatmakta, evrensel yapım teknikleri aracılığıyla, yere özgü bir çözüm üretilmiştir.

İncelenen, onuncu yapı, 2006 yılında inşa edilen Ersen Gürsel'in Mutlu evidir. Yapı, iklime, doğal çevrenin şartlarına göre tasarlanmıştır. Yapıda, doğrudan bir kültürel referans gözlemlenmemektedir. Yapının araziye yerleştirilmesi güneşin düşme açısı çerçevesinde oluşturulmuştur. Arazide bulunan doğal unsurlar korunmuş, araziye

saygılı bir yaklaşım sergilenmiştir. Kapalı,yarı açık ve açık alan arasındaki geçiş kurguları geleneksel mekânsal örgütlenmeler ile benzerlik göstermektedir. Yapıda taş, ahşap gibi geleneksel malzemeler kadar beton, çelik , alüminyum gibi çağdaş malzemeler de kullanılmıştır. Yapının ana taşıyıcısı betonarme karkas sistemdir. Yarı açık alanlar, çelik konstrüksiyon üzerine yörede bulunan yerel malzemeler ile tasarlanmıştır. Bu anlamda yapının tektonik ifadesi hem çağdaş yapım teknikleri ile hem de yerel elemanlar ile kurgulanmıştır. Yapı, güneş ışığının geliş açısına göre yapının yönelimi organize edilmiştir, böylece gün ışığından verimli bir şekilde faydalanılmıştır. Mutlu Evi'nin yer ile kurduğu ilişki yoğunluklu olarak yerel ve evrensel değerleri yalın bir şekilde bir araya getiren tektonik formu aracılığıyla sağlanmıştır.

İncelenen on birinci yapı, 2016-2017 yılında inşaatı tamamlanan Enginoğlu&Çalışlar'ın KA evidir. Yapı, Erzurum'un kırsal alanında konumlanmakta olup, çağdaş yapım teknikleri ile tasarlanmıştır. Çevrede depremle sebebiyle kolektif olarak oluşan yapım kültürü kaybolmuştur, bu sebeple yapı, yerel yapım tekniklerinden herhangi bir referans taşımamaktadır. Ka Evi ve evin yapımından sonra çiftliğe yapılan bir dizi çiftlik yapısı, Erzurum ve çevresi için öncü nitelik taşımaktadır. Yapı, kültürel ve çevresel veri kullanmamıştır, ancak modern yapım teknikleriyle yer'e özgü çağdaş bir değer üretmiştir.

İncelenen son yapı, 2022 yılında yapımı tamamlanan, Cem Sorguç'un tasarladığı T evidir. Yapı, doğal çevre ile uyumlu bir ilişki kurmaktadır.. Kütle oranları geleneksel Bodrum evlerini referans almaktadır. Yarı açık alanlar dışında, yapının mekânsal kurgusunda geleneksel yaklaşım gözlemlenmemekte olup, çağdaş bir kurgu çerçevesinde mekânsal örgütlenme sağlanmıştır. Çağdaş malzeme ve yapım teknikleri yoğunluklu olarak yapıda tercih edilmiştir. Bu çerçevede yapı, yerel ve evrensel değerler arasında çoğunluklu olarak çağdaş, modern bir tutum sergilemektedir, ancak yerel olana,, kolektif kültürün zaman içinde biriktirdiği ortak değerlere saygılı bir tutum içindedir.

Buna göre, analiz edilen yapılar 1960'dan günümüze uzanan tarihsel süreçte toplamda on iki yapı yer, topoğrafya, tipoloji, tektonik form ve doğal/yapay olmak üzere beş ana araştırma grubu çerçevesince incelenmiştir. Bu gruplar, gelenek ve modernite çerçevesinde alt kriterlere bölünmüştür. İncelenen yapılar, farklı zaman aralıklarında

seçilerek, farklı nitelikte mekânsallıklarıyla araştırma zemininin geniş bir alanda yapılmasına imkan tanımaktadır.

Yer ile kurulan bağlam, kültür ve çevre ile ilişkili olma kriteri için tüm yapılar değerlendirildiğinde %75 oranında ‘yer’ ile ilişkili oldukları görülmektedir. Topoğrafyaya özgü yerleşme tüm yapılarda %76 oranında görülmektedir. Yapıların araziye saygılı olması ,yerel değerleri koruması kriteri tüm evler incelendiğinde %86 oranındadır.

Üçüncü araştırma grubu olan tipoloji için tüm yapılar incelendiğinde, yapılar %43 oranında geleneksel veri kullanırken, % 66 oranında modernist tipoloji referans olarak kullanılmaktadır.

Dördüncü araştırma grubu, tektonik formdur. Yerel malzeme kullanımı %68 oranında gözlemlenirken, çağdaş malzeme kullanımı da %68 oranında yapılarda gözlemlenmiştir. Tüm yapılar incelendiğinde,yerel yapım teknikleri %60, modern yapım teknikleri %70 oranında kullanılmaktadır.

Son araştırma grubu, doğal/yapaydır. Tüm yapılarda yere özgü iklimlendirme kriterinin yoğunluğu, %60 oranında iken, %20 oranında çağdaş sistemler tercih edilmiştir. Son olarak, doğal ışık kullanımı %78 oranında yapılarda gözlemlenmiştir.

Araştırılan yapılar, tarihsel süreç içerisinde 2000 öncesi ve 2000 sonrası olmak üzere iki aşamalı olarak değerlendirilmiştir. 2000 öncesi yapılarda, bağlam çevre ve kültür ile ilişkili olma, yerel malzemenin kullanımı, yerel yapım teknikleri 2000 sonrası inşa edilen yapılara oranla daha fazladır. Topoğrafya araştırma grubunun altında, topoğrafyaya özgü “yer”leşme, araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması ve doğal yapay araştırma grubunun altında doğal iklimlendirme kriterinin bulunma oranı 2000 öncesi ve sonrası incelenen yapılarda aynı oranda gözlemlenmektedir. Tipoloji kriterinin altında bulunan geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması ve modernist tipolojinin referans olarak kullanılması kriterleri 2000 sonrası dönemde inşa edilen konut yapılarında daha fazla bulunmaktadır. Çağdaş döneme geçildiğinde hem yerel hem de çağdaş döneme dair tipoloji verileri 2000 öncesine göre daha etkin şekilde kullanmıştır. Yapılarda yerel malzeme kullanımı ve yapım teknikleri, 2000 öncesi yapılarda daha fazla olmakla birlikte, çağdaş/endüstriyel malzeme kullanımı ve modern yapım teknikleri 2000 sonrası yapılarda daha fazla gözlemlenmektedir. Çağdaş sistemler, 2000 öncesi yapılarda görülmezken, 2000 sonrası incelenen

yapılarda kısmi olarak gözlemlenmiştir. Son araştırma kriteri olan doğal ışık kullanımı ise tüm yapılarda yoğun olarak gözlemlenmesine rağmen, 2000 sonrası inşa edilmiş yapılarda geniş pencere açıklıklarının teknoloji sayesinde daha rahat sağlanabilmesi sayesinde çok daha fazladır. İncelenen yapıların dönemsel olarak iki gruba ayrılmasıyla, yapıları yerel ve evrensel değerler çerçevesinde iki dönem üzerinden incelenmiş, eleştirel bölgeselcilik, yer, topoğrafya, tektonik form, doğal/yapay gibi kavramlara dair oluşturulmuş alt kriterler aracılığıyla karşılaştırılmıştır.

Araştırılmak üzere seçilmiş tüm yapılar, eleştirel bölgeselciliğin belirlenen kriterleri çerçevesinde analiz edilmiş, mimarlığın gelenekten kopması ile gelişen modernizmin etkisi, yerel ile diyalektik bir süreç içinde irdelenmiştir. Buna göre, anlamlı bir mimarlığın izi, yerel ve evrensel kültür arasında eleştirel bir pozisyonda, hem ‘yer’e özgü değerler üzerinden tariflenmiş hem de çağdaşlığın getirdiği olasılıklar çerçevesinde eve dair farklı ‘yer’leşme biçimleri ortaya konmuştur.

KAYNAKLAR

- Aysel,N..** (1999) Utarit İzgi Mimarlığında Konut ve Teknoloji: Kısa bir Bakış,Mimarist sayı:69
- Akbay, S.** (2009,6 Şubat) Çat Kapı,Serhat Akbay Mimarlık:Erişim adresi https://www.mimarizm.com/makale/yagcilar-koyu_113916?sourceId=123194
- Hızlı, N. ve Aysel,N.** (2017) Ernst Egli'nin Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Eğitimi Reformu Çalışmaları. Ernst A. Egli Türkiye'ye Katkıları.Yerel yorumlar. Eğitimde Program. Pratiğin Muhasebesi. İçinde A.Cengizkan,S. Bancı, N. M. Cengizkan (Editörler.), Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları
- Akarsu, B.** (1975) Felsefe Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Arel, A.** (1999) 'Türk Evi Dedikleri. İçinde V.Çorlu (Editör), *Bir Anatomi Dersi:Ev*, sayı:18(s.188-212). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
- Anonim.** (1996). DOSYA: 1996 Ulusal Mimarlık Ödülleri ve Sergisi. Mimarlık Dergisi. sayı:270 (s.14-33). İstanbul: Mimarlar Odası
- Aysel, R. N.** (2012). Adnan Kunt Villası,Pendik,1964, Kocaeli: Docomomo Türkiye Mimarlığında Yerel Açılımlar VIII
- Batur, A.** (2006) Türkiye Mimarlığı'nda Modernite Kavramı Üzerine. Mimarlık,sayı 329,(s.50-52)
- Bachelard, G.** (2017). *Mekânın Poetikası* (Çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları
- Brooks, H. A.** (1979), "Frank Lloyd Wright & Destruction of the Box", Society of Architectural Historians, sayı:38(1), ss.7-14.
- Bozdoğan, S.** (2012). *Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları
- Bingöl E.,İ.** (2018). *İstanbul'un Modern Konutları Mimari Kültür*. Mimarist sayı:69
- Bonitto-Donato, C.**(2022) Heidegger ve İkamet Etme Meselesi Bir Mimarlık Felsefesi. (A. Tümertekin, Çev.).İstanbul: Janus Yayınları
- Bektaş, C.** (2013, 12 Mart). Mimar Portreleri. Bektaş Mimarlık. *Mimdaporg*. Erişim adresi <http://mimdap.org/2013/03/bektath-mimarlyk/>
- Bektaş, C.** (2022) *Türk Evi*, İstanbul: YEM Yayın
- Benjamin, W.** (2019). *Pasajlar* (A. Cemal, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Berman, M.** (2017). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*. (Ü.Altuğ, B.Peker, Çev.).İstanbul: İletişim Yayınları

- Bilgin, İ.** (2002). Farnsworth Evi. Erişim adresi:
<https://v3.arkitera.com/diyalog.php?action=displaySession&ID=62&year=&aID=635>
- Çalışlar, H., Dostoğlu N., Pekin, B., Pekin, Ö., Saatçioğlu U., Stelzhammer, W., Şentürer, A. Uçar, Z., Yücel, Ş.** (2020). ‘ANMA: Şevki Pekin’i de Yitirdik (1946-2020). İstanbul: Arrademento Mimarlık
- Çinici, B., Karaaslan, M. ve Kamil, M.** (1989). Sedat Gürel'in Ardından. İçinde A. Özbay (Editör), *Mimarist*, sayı 236, (s.62-65). İstanbul
- Dovey, K.** (1985). *Home and Homelessness: Introduction*, I. Altman ve C.M. Werner (Eds.), Home Environments içinde (33-64). New York: Plenum Press.
- Eyüce, A.** (2011). *Modernlik ve Türkiye’de Modern Mimarlık*. Mimarlık (sayı:361)
- Frampton, K.** (1983) Towards A Critical Regionalism: Six Points For An Architecture of Resistance, (Editor: Foster H.), The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture, Post Townsend, Washington, 16-30
- Frampton, K.** (1987) Ten Points on an Architecture of Regionalism: A Provisional Polemic. İçinde V.B.Canizaro (Editör), *Architectural Regionalism*, (s.374-386). New York: Princeton Architectural Press
- Frampton, K.** (2007) *Modern Architecture A Critical History*. London: Thames&Hudson
- Frampton, K.** (1999) *Studies in Tectonic Culture. The Poetics of Construction in Nineteenth and Twentieth Century Architecture*. Massachusetts: The MIT Press
- Heidegger, M.** (1971) *Building Dwelling, Thinking*. Poetry, Language, Thought içinde, çev. A. Hofstadter, New York: Harper & Row
- Heidegger, M.** (1971) "... poetically, Man dwells ...", Poetry, Language, Thought içinde, çev. A. Hofstadter, Harper & Row: Londra, 1971, s. 211-29.
- Heidegger, M.** (1971). "The Thing", Poetry, Language, Thought içinde, çev. A. Hofstadter, Harper & Row, Londra, 1971, 163-86.
- Heynen, H.** (2011). *Mimarlık ve Modernite Bir Eleştiri*. (N. Bahçekapılı ve R. Ögdül, Çev.) İstanbul: Versus Kitap
- Kuban, D.** (1996). *Ev Üzerine Felsefe Kırıntıları. Tarihten Günümüze Konut ve Yerleşme*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Kuban, D.** (2019). *Mimarlık Kavramları. Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş*. İstanbul: YEM Yayınları
- Kuban, D.** (1995). *Türk “Hayatlı”lı Evi*. İstanbul: Ziraat Bankası Yayınları
- Koçyiğit, G.** (2012). *Mimarlıkta Yersizleşme ve Yerin -Yeniden Üretimi*. Tasarım+ Kuram, 8(13), 95–113. <https://doi.org/10.23835/tasarimkuram.240897>
- Le Corbusier.** (2014). *Towards A New Architecture*. New York: Dover Publication
- Nesbitt, K.** (1996) *Theorizing A New Agenda For Architecture, An Anthology of Architectural Theory 1965-1995*. New York: Princeton Architectural Press

- Pallasma, J.** (2011). *Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular*. (A. U. Kılıç, Çev.) İstanbul: YEM Yayın.
- Rudofsky, B.**,(1964). *Architecture Without Architects*, Academy Editions.
- Sayın, N.** (2019). “İkinci” Evden “Birinci” Eve: Yahşibey Evleri ve Diğer Altı Ev. İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı. Erişim adresi <https://www.nsmh.com/Yah-ibey-Evleri>
- Sayın, N.** (2019). *Düşünceler İşler 2004-2018*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Seamon.D.** (2008) *Phenomenology, place, environment and architecture: A review*
- Tümerterkin , H.** (2016) Konuşmalar. İçinde H. T. Şengün (Editör) *Tektonik.Betonart Dergi*.sayı:48.
- Talu, N.**(2018), *Bir Arzu Nesnesi Olarak Ev*, İçinde N.A. Altın, R. Ojalvo (Editörler) *Arzu Mimarlığı Mimarlığı Düşünmek ve Düşlemek*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Norberg- Schulz, C.** (1980). *Genius Loci-Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli
- Norberg- Schulz, C.** (1985). *The Concept of Dwelling On the way to figurative architecture*. New York: Rizzoli
- Sharr, A.** (2013) *Mimarlar için Düşünürler / Mimarlar için Heidegger*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi
- Sözen, M. ve Eruzun, C.** (1992) *Anadolu’da Ev ve İnsan*. İstanbul:Creative Yayıncılık ve Tanıtım Ltd.
- Uluoğlu,B.** (2012) Mimarlığın Ontolojisi ve Sözde Yıkımı Üzerine. İçinde N.A. Altın, R. Ojalvo (Editörler) *Arzu Mimarlığı Mimarlığı Düşünmek ve Düşlemek*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Oechslin,W. & Wang W.**(1987) *Les Cinq Points d'une Architecture Nouvelle*, Assemblage, No. 4 (Wilfred Wang, Trans.) MIT Press
- Özer, B.** (2018) *Kültür Sanat Mimarlık*. İstanbul: YEM Yayın.
- Özkan, S.** (1985). Introduction - Regionalism within Modernism, Regionalism in Architecture, pp. 8-16, Ed. Powell, R., the Aga Khan Award for Architecture, Concept Media Ltd., Singapore.
- Yürekli, H.** (1979), “Türk Evi’nin Karakteristiklerinin Dış Gözlem ile Saptanması için Bir Yöntem, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1
- Yırtıcı, H.** (2019, 28 Mart). Aynı hayatların cici replikaları: olmayan ev. *Gazeteduvar*. Erişim adresi <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/03/28/ayni-hayatlarin-cici-replikalari-olmayan-ev>
- Yırtıcı, H.**(2019,19 Nisan). Ev nasıl bir nesnedir?. *Gazeteduvar*. Erişim adresi <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/04/19/ev-nasil-bir-nesnedir>
- Yırtıcı, H.**(2019,29 Ağustos). Ev bir makine midir?. *Gazeteduvar*. Erişim adresi <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/08/29/ev-bir-makine-midir>

Zumthor, P. (2006). *Atmospheres: Architectural Environments, Surrounding Objects*. Switzerland: Birkhauser Publishers.

Zumthor, P. (2006). *Thinking Architecture*. Switzerland: Birkhauser Publishers.

Url-1 < <https://mimarlarabulten.com/yazilar/saynatsalo-belediye-binasi/> >, erişim tarihi 19.02.2023.

Url-2 < <https://www.arkitektuel.com/rietveld-schroder-evi/> >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-3 < https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Tableau_I,_by_Piet_Mondriaan.jpg >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-4 < <http://www.fondationlecorbusier.fr/corbuweb> >, erişim tarihi 19.03.2023.

Url-5 < <https://blog.thal.art/architectural-promenade-at-the-villa-savoye/> >, erişim tarihi 19.03.2023.

Url-6 < <https://www.arkitektuel.com/fallingwater-evi-selale-evi/> >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-7 < <https://www.arkitektuel.com/farnsworth-evi/> >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-8 < <https://www.moma.org/calendar/exhibitions/3459?> >, erişim tarihi 05.03.2023.

Url-9 < <http://mimdap.org/2022/10/hasan-fethi/> >, erişim tarihi 20.03.2023.

Url-10 < <https://www.gzt.com/arkitekt/misirda-geleneksel-mimarinin-oncu-ismi-hassan-fathy-3560693> >, erişim tarihi 20.03.2023.

Url-11 < <https://www.catalhoyuk.com/tr/node/67> >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-12 < <https://protohistorya-edebiyat.istanbul.edu.tr/tr/content/arastirma-projeleri/hacilar-buyuk-hoyuk> >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-13 < https://www.mimarizm.com/haberler/gundem/2016-aga-han-mimarlik-odulleri-nin-sahipleri-belli-oldu_127503 >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-14 < <https://www.arch2o.com/embassy-ethiopia-bjarne-mastenbroek-and-dick-van-gameren/> >, erişim tarihi 04.06.2023.

Url-15 < <https://www.instagram.com/p/Cc7lB4YNydq/> >, erişim tarihi 05.06.2023.

Url-16 < <https://www.instagram.com/p/CdX54XgtJTI/> >, erişim tarihi 05.06.2023.

Url-17 < <https://www.instagram.com/p/CfM1xTetaDa/> >, erişim tarihi 05.06.2023.

Url-18 < <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/180/2348.pdf> >, erişim tarihi 05.06.2023.

Url-19 <

<https://archives.saltresearch.org/browse?type=subject&value=Adnan+Kunt+Evi> >, erişim tarihi 05.06.2023

Url-20 < <https://www.arkiv.com.tr/proje/sedat-gurel-evi/3150> >, erişim tarihi 05.06.2023.

Url-21 < <https://www.gzt.com/arkitekt/gurel-yazlik-evi-baglama-teslim-olmak-3595501> >, erişim tarihi 05.06.2023.

- Url-22** < <https://www.arkiv.com.tr/proje/nail-cakirhan-evi/3228>>, erişim tarihi 08.06.2023.
- Url-23** < <https://www.gzt.com/arkitekt/nail-cakirhan-evi-gelenegi-gunumuzde-yasatmak-3594573>>, erişim tarihi 08.06.2023.
- Url-24** < <https://www.instagram.com/p/B6nXqX9Hm0Q/>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-25** < <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/212699>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-26** < <https://www.sevkipekin.com/projeler/62?c=konut>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-27** < <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/212696>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-28** < <https://arkiv.com.tr/proje/demir-tatil-koyu/2588>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-29** < <https://www.arkitektuel.com/demir-tatil-koyu/>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-30** < <https://www.arkiv.com.tr/proje/b2-evi/1858>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-31** < <https://www.arkiv.com.tr/proje/bag-evi-urla/2079>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-32** < <https://www.nsmh.com/Mazi-Evi>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-33** < <https://www.arkiv.com.tr/proje/mutlu-evi1/3380>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-34** < <https://www.arkiv.com.tr/proje/ka-evi/7268>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-35** < <https://www.arkiv.com.tr/proje/messy-house/15005>>, erişim tarihi 09.06.2023.
- Url-36** < <https://www.youtube.com/watch?v=dEw0u8KaW9g>>, erişim tarihi 18.06.2023.

EKLER

EK A: Çalışma kapsamında incelenen yapıların analiz tabloları.

01

Adnan Kunt Villası, Utarit İzgi, Asım Mutlu, Esat Suher, 1964

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji	04 Tektonik Form	05 Doğal/Yapay
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması
Adnan Kunt Villası	Doğal çevre ile ilişkili olarak tasarlanmıştır.	Rampa ve merdivenler aracılığıyla araziye özgü tasarlanmıştır.	Araziye saygılı davranılmıştır. Ancak 1980 sonrası sahile yapılan dolgu ile yapının sahille ilişkisi korunamamıştır.	Geleneksel mekan organizasyonunda olduğu gibi sofa merkezde konumlanmakta olup,tüm odalar sofaya açılmaktadır.	Yapıda, serbest cephe ve kısmı olarak pilotiler kullanılmıştır. Le Corbusier'in Villa Savoy yapısına referans olarak rampa elemanı Kunt Villasının girişinde kullanılmıştır.
				Yerel malzeme kullanımı	Çağdaş/Endüstriyel Malzeme Kullanımı
				Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri
				Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,en-erji üretimi)
				Doğal ışık kullanımı	

02

Gürel Evi, Sedat Gürel, 1970

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji	04 Tektonik Form	05 Doğal/Yapay
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması
Gürel Evi	-Yakın çevrenin gelenek ve alışkanlıklarından esinlenilerek tasarım yapılmıştır. -Köy yerleşimine yabancılaşmayan bir tasarım yaklaşımıyla mekanlar kurgulanmıştır. - Çevrede bulunan yerel malzemeler ile zemindeki taş döşemeler oluşturulmuştur.	-Ev, manzaraya yönelerek arazinin kademelenmesini referans alarak arazi ile uyum içinde tasarlanmıştır. -Arazi içinde farklı kotlar topoğrafyanın yönlendirdiği doğrultuda merdiven aracılığıyla ilişkilendirilmiştir.	-Yapı doğaya en az müdahale ile tasarlanmıştır. -Mevcut durumda arazide bulunan ağaçlar ve diğer peyzaj unsurları korunmuştur.	Mekan kurgusu, parçalı olarak kapalı birimlerin arazi üzerine dağılması ile oluşturulmuştur. Kapalı birimler özel alanlar olup, açık alanlar ortak alan olarak kullanılmaktadır. Ortak açık alan ve özel alanlardaki ayırım, sofasız gelişen geleneksel evlerin mekan kullanım biçimleri ile benzer niteliktedir.	- Yapının mekansal kurgusunda Modernist tipolojiye doğrudan referans bulunmamaktadır. Ancak beyaz sıvalı cephelerden oluşmuş kütleler yalın, modern bir yaklaşıma sahiptir. -Yapım sürecinde yerel malzeme kullanılmış, yapısal katmanların oluşum sürecinde ortak bir dil bütünlüğü elde edilmek istenmiştir. -Taş, zeminde ve sokakla konutu ayıran duvarda gözlenmektedir. -Ahşap pergolalar ile yarı açık alan oluşturulmuştur. -Çatıda kil kiremitleri kullanılmıştır.
				Yerel malzeme kullanımı	Çağdaş/Endüstriyel Malzeme Kullanımı
				Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri
				Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,en-erji üretimi)
				Doğal ışık kullanımı	

Şekil A.1: Adnan Kunt Villası ve Sedat Gürel Evi analiz tablosu.

03

Nail Çakırhan Evi, Nail Çakırhan,1971

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji	04 Tektonik Form				05 Doğal/Yapay				
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü “yer”leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/ Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,en-erji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
Nail Çakırhan Evi	Çevrede bulunan peyzaj ile bütünleşen yapı, doğayla uyum içinde tasarlanmıştır.Yapıda geleneksel ev kurgusuna referanslar bulunmaktadır.	Yapı düz bir zemin üzerinde manzaraya yönelim göstermektedir.	Yapının çevresindeki yer'e ait doğal unsurlar korunarak, araziye saygılı bir tutum sergilenmiştir.	Ev, merkezi bir plan kurgusuna sahip olup, orta kısımda bulunan yaşam alanı, geleneksel Türk evindeki sofa ile benzerlik göstermektedir.	Modernist tipolojiye referans bulunmamaktadır.	Taş, ahşap, tuğla ve kiremit malzemeleri kullanılmıştır.	Endüstriyel malzeme kullanılmamıştır.	-Moloz taş temeller Ahşap karkas sistem Kapı,pencere, tavan gibi mimari yapı elemanlarında ahşap malzemesi kullanılmış, üzerlerine yerel motifler işlenmiştir.	Modern yapım tekniği bulunmamaktadır.	Yere özgü iklimlendirme, evin tüm cephe-lerinde konumlandırılan pencereler aracılığıyla sağlanmaktadır.	Yapıda, çağdaş iklimlendirme sistemi bulunmamaktadır.	Çok sayıda konumlandırılan pencereler ile doğal ışıktan yoğun olarak faydalanılmaktadır.

04

Kantagon Evi, Cengiz Bektaş, 1977

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya		03 Tipoloji		04 Tektonik Form				05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü “yer”leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/ Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,enerji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
Kantagon Evi	Yapı, kot farkının oluşturduğu kademe-lenmeye uygun olarak tasarlanmıştır. -yaklaşık bir metrelik kot farkı sebebiyle, yapı iki ana kütle olarak kurgulanmıştır.	Arazideki kademelenmeye ve manzaraya doğru yönelmektedir.	Araziye saygılı bir tutum sergilenmektedir.	Ön ve yan cephede görülen geleneksel plan kurgusu ile benzerlik taşıyan çıkmlar geleneksel konut tipleriyle benzerlik gösterir. Bu çıkmlar aracılığıyla, yaşamın taşacağı oylumlar,nişler yaratılmıştır.	Teras çatı kullanımı ve beyaz sıvalı yalın cephe karakteriyle, modernist bir yaklaşım sergilenmiştir.	-Beyaz sıva cepheler, -Ahşap pencere ve kapılar, -Taş zemin döşemesi	Beton malzemesi yapının strüktüründe kullanılmıştır.	Taş zemin döşemesinde yerel yapım teknikleri kullanılmıştır.	Yapının betonarme strüktürü bulunmaktadır.	Yapının birinci katında yarı açık teras alanı kurgulanmıştır. Ancak bu alan kullanıcı tarafından daha sonra kapatılmıştır.	Çağdaş iklimlendirme sistemi gözlemlenmemektedir.	Geniş, yatay bant pencereler aracılığıyla doğal ışık kullanımı sağlanmıştır.

Şekil A.2: Nail Çakırhan Evi ve Kantagon Evi analiz tablosu.

05

Demirci Yazlık Konutu, Şevki Pekin, 1985

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji	04 Tektonik Form						05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/ Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,en-erji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
Bodrum'da Yazlık Konut	Kırsal alanda bulunmaktadır. Yapı doğal çevre ile ilişki içindedir.	Topoğrafyaya özgü yerleşme gözlemlenmektedir	-Yapı ölçeği ile bulunduğu çevre saygılı bir iletişim içindedir.	Geleneksel tipolojiye dair referans gözlemlenmemektedir.	Yapının mekânsal organizasyonu, modernist tipolojilere referans vermekte olup, ve prizmanın kesişiminden oluşmaktadır.	Yapıda yığma taş duvar kullanılmıştır. Pencere ve kapılarda ahşap kullanılmıştır.	Çağdaş/endüstriyel malzeme kullanılmamıştır.	Yığma taş duvar yapıda kullanılmıştır.	Betornarme karkas sistem yapının ana strüktürünü oluşturmaktadır.	Yarı açık alan kurgusuyla iklime kısmi olarak uygunluk göstermektedir.	Çağdaş iklimlendirme sistemleri bulunmamaktadır.	Yapıda sınırlı sayıda pencere kullanılmış, doğal ışık kullanımı sınırlandırılmıştır.

06

Demir Evler, Turgut Cansever, 1987

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji	04 Tektonik Form						05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/ Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,en-erji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
Demir Evler	Kültür ve doğal çevre ile uyumlu tasarlanmıştır.	Konutlar araziye yerleştirilirken sadece denize yönelim dikkate alınmamış, arazinin tüm yönleriyle sunduğu olasılık ve imkanlar değerlendirilmiştir.	Araziye saygılı bir tutum sergilenmiştir.	Geleneksel tipolojiyle referanslar, mekan organizasyonu çerçevesinde bulunmaktadır.	Yapı, yalın bir forma sahip niteliğiyle modernist yaklaşıma sahiptir.	Taş, ahşap, gibi yerel malzemeler kullanılmıştır.	Beton malzemesi yapılarda kullanılmıştır.	Duvarlar örme taş duvardır.	Pencere ve kapıların üzerinden taşıyıcı nitelikte beton lentolar bulunmaktadır.	Tüm yapılarda baca aracılığıyla doğal havalandırma sağlanmaktadır. Yarı açık alan kurgusuyla iklime uygunluk göstermektedir.	Yapıda çağdaş iklimlendirme sistemi gözlemlenmemektedir.	Yapıda sınırlı sayıda pencere kullanılmış, doğal ışık kullanımı sınırlandırılmıştır.

Şekil A.3: Bodrum'da Yazlık Konut ve Demir Evler analiz tablosu.

07

Bağ Evi, Serhat Akbay, 2000

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji		04 Tektonik Form				05 Doğal/Yapay			
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü “yer”leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/ Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landirma,ısıtma,soğutma,en-erji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
Bağ Evi	Yerel yapım tekniklerinin kullanılmasıyla ve doğal çevre ile uyum içinde tasarlanmıştır.	Yapı, arazideki kot farkına uyumlu, manzaraya doğru yönelerek kurgulanmıştır.	Yapı, strüktürün üstünde yükselmektedir. Bu özelliğiyle , araziye minum temas ederek, araziye saygılı bir yaklaşım sergilmektedir.	Geleneksel yapım kültürü çerçevesinde mekan organizasyonu yapılmıştır.	Yapının mekansal kurgusu, modernizmin serbest plan çözümü ile benzerlik göstermektedir.	Yapıda ahşap yoğunluklu olarak kullanılmıştır.	Yapının strüktüründe çelik halatlar kullanılmıştır.	Ahşap karkas sistem yerli ustalar tarafından inşa edilmiştir.	Yapının uzun ömürlü olmasının sağlanabilmesi adına modern yapım teknikleri kullanılmıştır.	Yere özgü iklimlendirme, yapının araziye konumlandırılması aracılığıyla sağlanmıştır.	Çağdaş iklimlendirme sistemi kullanılmamıştır.	Doğal ışık kullanımı yapının cephesinde bulunana çok sayıda pencere ile sağlanmaktadır.

08

B2 Evi, Han Tümertekin,2001

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya		03 Tipoloji		04 Tektonik Form				05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/ Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landirma,ısıtma,soğutma,en-erji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
B2 Evi	Örme taş duvar tekniği ve doğal çevre ile kurduğu ilişki aracılığıyla bağlamla ilişkilendirilmiştir.	Yapı teraslanmalar aracılığıyla araziye özgü bir şekilde konumlandırılmıştır.	Araziye saygılı bir tutum gözlenmektedir.	Geleneksel tipolojiye dair referans gözlenmemektedir.	Yapı,serbest plan çözümü ile modernist yaklaşıma sahiptir.	Yerel taşlar ile örme duvar tercih edilmiştir. Güneş kırıcılar kamışlardan oluşmaktadır.	Beton, alüminyum doğrama, güneş kırıcıları çevreleyen alüminyum profiller, çelik merdiven	Yapının taş duvarları yerel taş ustaları tarafından örülmüştür.	Çelik ve ahşap bir merdiven aracılığıyla iki kat bağlanmıştır	Yere özgü iklimlendirme, geniş pencereler ve yapının konumlandırılması aracılığıyla sağlanmaktadır.	Çağdaş İklimlendirme sistemi kullanılmamıştır.	Doğal ışıktan maksimum seviyede faydalanılmaktadır.

Şekil A.4: Bağ evi ve B2 Evi analiz tablosu.

09

Zeytinli Matris (Mazı Evi), Nevzat Sayın, 2005

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji	04 Tektonik Form						05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,enerji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
Zeytinli Matris	Yapı, kırsal alanda konumlanmakta olup, doğal çevre ile ilişkili olarak kurgulanmıştır.	Toprağın yumuşak yapısı gereği, toprak ile minimum etkileşimli çelik strüktürden bir yapı tasarlanmıştır. Topoğrafyanın koşullarına çağdaş bir çözüm ile yanıt verilmiştir.	Arazideki zeytin ağaçları korunarak mevcut doğal değerler muhafaza edilmiştir. Zeytin ağaçlarının konumları tasarımın unsur olarak tasarım kurgusunu oluşturmaktadır.	Geleneksel tipolojiye dair referans bulunmaktadır.	-Açık bir gridal sistem olarak çağdaş bir mekansal kurguya sahiptir. -Serbest planı ve zeminden yükseltilmiş teras kurgusuyla modernist tipolojiye özgü referanslar gözlemlenmektedir.	Yörede bulunan kamış ve taş malzemeleri yapıda kullanılarak değerlendirilmiştir.	-Çelik profiller -Thermowood ahşap -Alüminyum -Bitüm (çatı su izolasyon malzemesi)	-Yörede yetişen kamışlar, zanaatkarların el işçilikleriyle kullanışlı hale getirilerek yapıda kullanılmaktadır. -Araziden toplanan taşlar ile duvarlar örülmüştür.	Endüstriyel bir yapım tekniği olarak çelik strüktür kullanılmıştır.	Açık, yarı açık alanların mekansal kurgusu aracılığıyla doğal hava sirkülasyonu sağlanmıştır.	Çağdaş iklimlendirme sistemi bulunmaktadır. -Fotovoltaik paneller aracılığıyla yenilenebilir enerji sistemi kullanılmıştır.	Her modül için modüllerin çeperine-dayanan geniş pencere açıklıkları kullanılmıştır.

10

Mutlu Evi, Ersen Gürsel, 2006

Araştırma Grupları	01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji	04 Tektonik Form						05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,enerji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
Mutlu Evi	Yapı, iklime ve doğal çevrenin şartlarına göre tasarlanmıştır.	Yapının araziye, topoğrafyaya özgü yerleşimi güneşin araziye düşme açısı çerçevesinde şekillendirilmiştir.	Yere aidiyetin sağlanmasında rol oynayan bir diğer önemli unsur, arazideki narenciye ve zeytin ağaçları gibi yere özgü doğal unsurların muhafaza edilmesidir. Doğal çevreye saygılı bir yaklaşım gözlenmektedir.	Yapının tipolojisi yöredeki geleneksel mekansal örgütlenmeler ile kapalı ve yarı açık alanların kurgulanması çerçevesinde modernist yaklaşımın izlerini de bünyesinde taşımaktadır.	Yapı, beyaz yüzeylerin taş cepheler ile oluşturduğu yalın kompozisyon çerçevesinde modernist yaklaşımın izlerini de bünyesinde taşımaktadır.	Yapıda, taş ve ahşap kullanılmıştır.	-Beton,çelik, alüminyum doğramalar yapıda kullanılmıştır.	Yarı açık alanlar, yörede bulunan yerel bir malzeme olan kamışlar aracılığıyla kapatılmıştır.	-betonarme karkas sistem -gölgelek elemanlar çelik konstrüksiyon	Yere özgü doğal iklimlendirme arazinin koşullarına göre konumlanma aracılığıyla sağlanmıştır. Yarı açık alan kurgusuyla iklime uygunluk göstermektedir.	-Çağdaş iklimlendirme sistemi kullanımına dair veri bulunmamıştır.	Güneş ışığının geliş açısına göre yapının yöneliminin organize edilmesiyle, gün ışığından verimli bir şekilde faydalanılmıştır.

Şekil A.5: Mazı Evi ve Mutlu Evi analiz tablosu.

11

KA Evi, Enginoğlu & Çalışlar, 2016

Araştırma Grupları		01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji		04 Tektonik Form				05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landırma,ısıtma,soğutma,enerji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
KA Evi	Yapı, kırsal alanda konumlanmakta olup, kısmi olarak doğal çevre ile ilişkili olarak kurgulanmıştır. Kültürel ve doğal veri kullanılmamıştır.	Yapı, düzlük bir arazi üzerinde konumlanmaktadır. Munzur dağları tarafından batan güneşe doğru yapı yönelmektedir.	Yapı ağaçlık olmayan bir alan üzerine inşa edilmiştir.	Geleneksel tipolojiye dair hafıza bölgede gerçekleşen depremlerden sonra kaybolmuştur. Yerel veri kullanılmamıştır.	Yapının mekansal kurgusu, modern, çağdaş bir yaklaşımla oluşturulmuştur.	Yerel malzeme kullanılmamıştır.	Yoğunluklu olarak çağdaş yapım tekniklerinden faydalanılmıştır.	Yerel yapım teknikleri kullanılmamıştır.	Çelik konstrüksiyon taşıyıcı kullanılmıştır. Isıl işlem görmüş ahşap strüktürün üzerine monte edilmiştir. Betonarme temel kullanılmıştır.	Yere özgü doğal iklimlendirme yapılmamıştır.	Yapının tamamında çağdaş sistemler kullanılmıştır. Isıtma soğutma için çağdaş çözümler tercih edilmiştir. Sürdürülebilir enerji üretimi bulunmamaktadır.	Doğal ışıktan optimum seviyede yararlanılmıştır.

12

T Evi, Cem Sorguç, 2022

Araştırma Grupları		01 Yer	02 Topoğrafya	03 Tipoloji		04 Tektonik Form				05 Doğal/Yapay		
Kriterler	Bağlam,kültür, çevre ile ilişkili olma	Topoğrafyaya özgü "yer"leşme	Araziye saygılı olma,yerel değerlerin korunması	Geleneksel tipolojinin referans olarak kullanılması	Modernist tipolojinin referans olarak kullanılması	Yerel Malzeme Kullanımı	Çağdaş/Endüstriyel Malzeme Kullanımı	Yerel yapım teknikleri	Modern yapım teknikleri	Yere özgü, doğal iklimlendirme	Çağdaş sistemler (hava-landirma,ısıtma,soğutma,enerji üretimi)	Doğal Işık Kullanımı
T Evi	Yapı geleneksel bodum evlerinden esinlenerek kurgulanmıştır.	Yapı topoğrafyaya özgü yerleşim göstermektedir.	Yapı,araziye saygılı bir tutumla tasarlanmıştır.	Yöreye özgü içerisi-dışarısı arasında kurulan geçirgen ilişki mekansal kurguyu şekillendirmiştir.	Yapı, modernist tipolojiden referanslar taşımaktadır.	Yerel malzeme kullanımı olarak taş ve kamış malzemeleri kullanılmıştır.	Çağdaş malzeme yoğunluklu bir yapıdır.	Yarı açık alanlarda gölgelik olarak kamış malzemesi strüktüre monte edilmiştir.	Betonarme strüktür ana taşıyıcı olarak kullanılmıştır.	Yarı açık alanlar ve avlu kurgusuyla iklime uygunluk göstermektedir.	Yapının tamamında çağdaş sistemler kullanılmıştır. Isıtma soğutma için çağdaş çözümler tercih edilmiştir. -Fotovoltaik paneller aracılığıyla yenilenebilir enerji sistemi kullanılmıştır.	Doğal ışıktan maksimum seviyede yararlanılmıştır.

Şekil A.6: KA Evi ve T Evi analiz tablo

